

Christiansborgs miljøpolitiske værdikonflikter

Hvordan påvirker ideologiske overbevisninger
miljøpolitikken?

Christiansborgs miljøpolitiske værdikonflikter
Skrevet af Sarah Zedlitz Alberg
2018

Vejledt af Ole Erik Hansen
Roskilde Universitet
Miljøplanlægning og kommunikation

**BILAGS
OVERSIGT**

Bilag 1

Aktiviteter i Folketinget

Bilag 2

Princip- og politikprogrammer

Bilag 3

Kodning af empiri

Bilag 4

Transkribering af interviews

Forord

I arbejdet med dette speciale blev jeg konfronteret af analogien om de seks blinde mænd, som prøver at bedømme naturen af en elefant. Den første blinde mand føler på elefantens side og proklamerer *"At en elefant er en mur"*. Den anden rører ved elefantens stødtand, og svarer *"Nej det er et spaer"*. Den tredje føler dyrets mave og udbryder *"Det er jo en slange"*. Den fjerde gubber dens ben og insisterer *"En elefant er et træ"*. Den femte føler dens øre og ytrer *"Det er en fane"*. Den sjette tager om dens hale og udbryder *"I tager alle fejl, en elefant er et reb"* (Korten, 2015: 52). I analogien har hver blind mand fat i et stykke af den større sandhed. Analogiens pointe er, at sandheden ofte bliver misforstået, når den anskues udenfor dennes kontekst. Det vil også være tilfældet med dette speciale. Analogien om de blinde mænd og elefanten bliver hyppigt brugt om menneskets undersøgelser af universet og om moderne videnskab. Jeg bruger den som inspiration, for desto større fokus på alle detaljer, desto nemmere er det at misse naturen og essensen af den hele virkelighed.

I forlængelse af dette har jeg aldrig forstået, hvorfor miljø- og klimadebatten skal ende i en ideologisk krig, og hvorfor man tilsyneladende skal erklære sig, som enten "del af en grøn blok" eller som "dommedagsprofet" for at se miljø og klima, som afgørende for både klodens og menneskets fremtid og som et nationalt forretnings- og vækstområde med stort globalt potentiale for Danmark. Tænk hvis vi i Danmark valgte ikke at lade miljødebatten handle om et ideologisk opgør, men i stedet valgte at tage et decideret offensivt afsæt: Hvordan kan vi udvikle visionen om miljøområdet til gavn for det hele Danmark?

Abstract

In recent years there has been a tendency for political parties in the parliament, at least on the big questions, to signal some consensus and agreement. This is particularly prevailing in the environmental field, where the parties are characterized by a high degree of consensus. All parties in the parliament have some form of profiled attitude towards the environmental issues. Most environmental goals are either aimed at reducing various forms of contamination or preserving or (re) creating healthy ecosystems. Therefore, in the environmental debate, there has been a number of discussion of different options to influence businesses and citizens' behavior in a more sustainable direction. Overall, the policies have two different options to influence the behavior of citizens and businesses; incentives and penalties. Incentives are about giving an incentive or gain by the most environmentally friendly conduct, while punishment is about issuing an economic bid for "wrong" behavior in relation to the environment.

This thesis looks at; how ideological beliefs affect the environmental policy made in the danish parliament, as well as the implications of the policy. In addition, the thesis involves a number of theoretical reflections such as Paul A. Sabatier's Advocacy Coalition Framework of Policy Change, with particular emphasis on the operationalization of political belief systems. The thesis also contains a greater study of environmental policy ideology. Environmental policy has been established in political and moral debates, both in the academic world and in the rest of society. When we are affected by environmental and climate crises, these debates are strong, and otherwise they remain mainly in the academic world. There is a need for a critical assessment of environmental policy and its ideology (s). Here the concept of environmental policy is conceptualized by incorporating the environmental policy's normativity in relation to the human og natural world. This section contains a number of texts and theoretical references, each providing theoretical introductions to environmental policy as a broader field.

The analytical work has shown how, in spite of an agreement on the surface of the four parties to have an environmental policy, there are differences in the way they want such an environmental policy to be. The thesis reveals a number of ideological beliefs in environmental policy. On the one hand, a distinction is identified between the belief in the governance and the belief in the private-sector and, on the other hand, between different regulatory and economic tools. Here we saw that "Socialdemokratiet" focused on taxes, quotas and standards as tools in environmental policy. For "Det Socialistiske Folkeparti's" environmental policy discourse, we saw instruments such as parliamentary control and injunction / prohibition. "Venstre" took a different focus, considering the companies in the green conversion, and they therefore sought financial incentives to promote companies' environmental policy discourse. Finally, "Det Konservative Folkeparti" clarified that a sensible and responsible environmental policy was necessary and should be in continuation of our identity in Denmark.

The second section of the analysis illustrates a series of policy regimes, as an example of how beliefs can be driven or restraining environmental policy. This section placed particular emphasis on how belief systems and world views play a fundamental role, because they can create barriers to systemic change. Here policy-regimes are emphasized, i.e. the combination of power relations, policy paradigms and institutions, that collectively produce policy lock-ins. These policy regimes are transport / infrastructure, agriculture, green growth and financial incentives.

We are seeing a progression, where several parties prioritize environmental considerations, but the speed and scope are still limited. Environmental policy takes place within the framework of a number of wider social changes, in which this thesis highlights several management challenges, that "*the traditional paradigm*" has lock the environmental policy in. These include the need to government a process of profound social transformation; to rule with an inherent uncertainty and ambivalence; the need for long-term management; multi-level governance and cross-sectoral management

At a basic level, many challenges arise because the development of environmental policy is not a plan or blueprint for change, but a process where what is considered appropriate and useful always depends on social, political, ecological and economic context within which political reactions are framed. Therefore, environmental policy goals, visions and strategies must be accompanied by context-specific elaborations. There is no ideal form of environmental policy management. Governance structures and processes must be context-specific and open. They must include uncertainty, but determine intermediate, achievable goals for policy actions and delivery.

INDHOLD

Kapitel 1. Indledning	...7
1.1 Miljøhensyn	...8
- en gammel kending	...9
1.1.1 Miljøpolitikken	...9
1.2 Det traditionelle paradigme	...10
1.3 Et nyt	...12
grønt paradigme	...14
1.3.1 Problemformulering	...14
1.4 Genstandsfelt	...16
1.4.1 En ny politisk dagsorden	...16
1.4.2 Bæredygtig udvikling	...17
som et politisk koncept	...18
1.4.3 De etablerede partier	...20
1.4.4 Antropocentrisme	...20
1.4.5 Ecocentrisme	...20
1.5 Videnskabsteoretisk forståelse	...21
- miljøpolitikken i en kritisk	...21
realistisk optik	...21
Kapitel 2. Operationalisering af teori	...24
2.1 Miljøpolitik fæstes	...24
i filosofi	...24
2.1.2 Miljøpolitik fæstes i filosofi	...25
2.1.3 Miljøpolitik	...26
2.2 Politisk forandring	...28
2.2.1 ACF - politisk tro og forandring	...28
2.2.2 Policy-systemer	...29
2.2.3 Belief-systemer	...29
2.3 Teoretisk afgrænsning	...31
Kapitel 3. Empiri og metode	...34
3.1 Undersøgelsesmetoder	...34
3.2 Empiri	...34
3.2.1 Datamaterialet	...35
3.2.2 Interviews	...37

Kapitel 4. Analyse	...39
4.1 Tyngden i lov og beslutningsprocessen	...40
4.2 Analysedel 1. - fire miljøpolitiske værdikonflikter	...41
4.2.1 Socialdemokratismen	...42
4.2.2 Venstre	...45
4.2.3 Socialistisk Folkeparti	...49
4.2.4 Konservative Folkeparti	...52
4.2.5 Opsummering	...55
4.3 Analysedel 2. - miljødiskurserne i en praktisk optik	...55
4.3.1 Staten, markedet og erhvervslivet	...58
4.3.1.1 Transport og betalingsring	...60
4.3.1.2 Landbrug	...6
4.3.1.3 Opsummering	...64
4.3.2 Arbejdspladser og vækst	...64
4.3.2.1 Økonomiske instrumenter	...69
4.3.2.2 Opsummering	...71
Kapitel 5. Konklusion	...72
Litteraturliste	...76

01

// Indledning

I den industrialiserede verden oplever vi i dag en materiel velstand, som er større end nogensinde før. Vi oplever også en større grad af politisk frihed og et større kulturelt udbud end tidligere generationer. Accelerationen af den økonomiske aktivitet har givet signifikante forbedringer i levestandarderne hos store dele af verdens befolkning, men den har også forårsaget stadigt voksende miljøproblematikker. En stor del af den globale befolkning har ændret deres forbrugsmønstre, hvilket giver et enormt pres på økosystemerne, som nu truer vores levestandarder (se fig. 1.1).

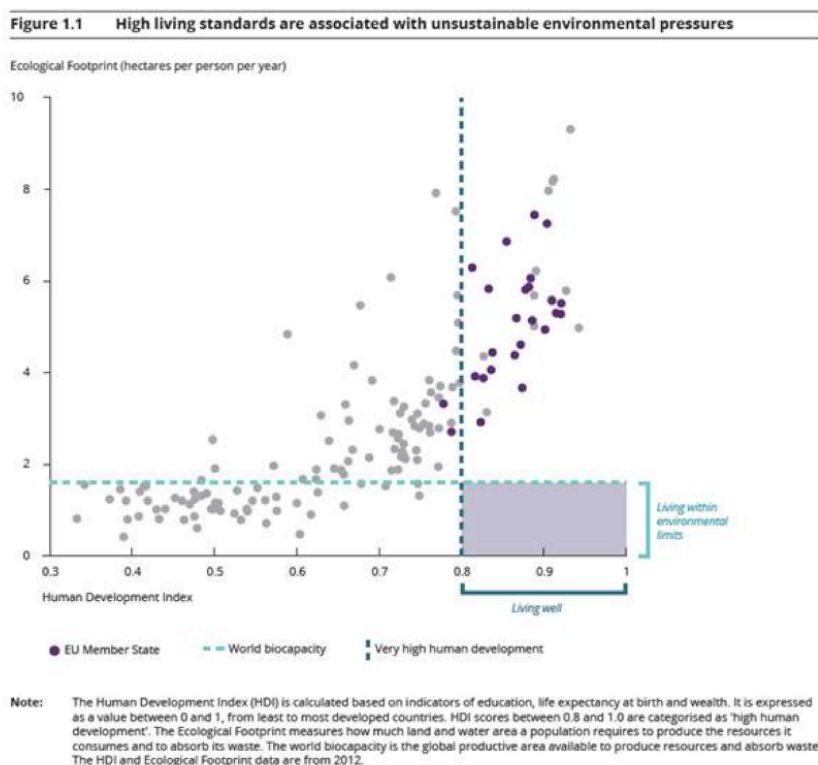

Fig 1.1 er lånt af EEA, 2018: 7

På en række områder kan vi iagttage faresignaler, som indikerer, at den nuværende udvikling i vores samfund indebærer trusler imod os selv, kloden og fremtidige generationer. Disse trusler er nedbrydning af ozonlaget, klimaforandringer og tab af biodiversitet, som udgør en trussel, fordi de vil få en stor indflydelse på den menneskelige velfærd (McSweeney et.al, 2010). Orkaner, mangel på drikkevand, vandstigninger og forstyrrelser af økosystemer udgør ligeledes en trussel. Den globale opvarmning smelter gletscherne og indlandsis, som får permafrost til at forsvinde og verdenshavene til at stige. Konsekvenserne er uoverskuelige, for når vandstanden i havene stiger, vil millioner af mennesker blive sendt på flugt, ligesom adgangen til rent drikkevand vil true flere hundrede millioner liv (Oxfam, 2017). Forskere mener, at klimaændringerne vil skabe flere tilfælde af ekstrem varme, voldsomme storme, cykloner, tyfoner og orkaner og udbredelse af ørkner (NORDECO, 2017). Nogle steder vil der komme øget nedbør, som vil vaske afgrøder væk. Klimaændringer vil føre til drastiske omvæltninger for livet på jorden. Alt dette udgør en potent fare for os nu og her, og det foranderlige vejr skaber allerede konflikter i store dele af verdenen. Klimaændringernes indvirkning på migrationsbevægelserne er genstand for voksende politisk

interesse i hele verden. Oxfam har forudset 150 millioner klimaflygtninge inden for en årrække (Oxfam, 2017). Mange mener, at klimaforandringerne vil føre til flere væbnede konflikter, hvorfor klimaforandringer har fået et nyt sikkerhedspolitisk fokus, hvor dommedagsscenarioer om klimakrige og klimaflygtninge allerede skaber spektakulære overskrifter og skaber politisk opmærksomhed (UNEDP, 2015). Hvad enten scenarierne bliver til virkelighed eller ej, er det sandsynligt, at de vil få konsekvenser for den måde, vestlige lande indretter sig på.

Således er der lagt i kakkellovnen til faretruende ustabilitet i fremtiden. Miljø- og klimaændringer vil betyde øget fattigdom, sociale spændinger, krig, miljøødelæggelser og svækkede politiske institutioner. Derfor kan man med rette sige, at fokus på bæredygtig udvikling og en omstilling af vores samfund handler om selve livsbetingelserne for os selv.

Danmark i en verden, der brænder

SOER 2015 konkluderede, at Europa må gå længere end inkrementelle forbedringer, og skabe fundamentale forandringer i kernesystemer, altså dybdegående ændringer i dominerende institutioner, praksisser, teknologier, politikker, livsstile og tænkemåder, hvis det skal omstille sig i tide (EEA, 2016). Disse må nødvendigvis inkludere forbrugs- og produktionssystemer, som forsørger menneskelige behov som mad, mobilitet og energi. Men også fundamentale ændringer i systemer som urbanitet, finanspolitisk og -systemer, samt de videns systemer som driver beslutningstagerne (ibid.). EU har afgørende betydning for, hvordan vi omstiller os herhjemme (Bisschop-Larsen 2018: 20). EU's vandrammedirektiv formede eksempelvis regeringens vandmiljøplaner og habitatdirektivet og Natura 2000, som har sikret et europæisk naturnetværk i hele Europa. fra de 505 mio. europæer til de 5,5 mio. danskere herhjemme kan siges, at det grønne foregangsland er faldet lidt af på den. Gennem de sidste par år, har man kunnet iagttage flere miljøskandaler såsom landbrugspakken, kvotekongerne, NO² forurening over EU's grænseværdier osv. (Ritzau, 2017; DR, 2018; Asmussen m.fl., 2015). Alt dette tyder på, at det måske er det tid til at overveje, hvordan det yndige land Danmark igen kan indtage den grønne førertrøje.

1.1

// Miljøhensyn - specialets motivation

Selvom miljø har været på den politiske agenda siden slut 1960, er miljøhensyn først nu så småt ved at trænge ind i mange menneskers hverdag. Vi ser, at miljømærkede produkter efterspørges, der investeres i retursystemer for dåser og flasker og bæredygtige transportmidler udforskes. Alligevel vokser kapitalismen og forbruget, og dette kræver mere af vores klodes miljø og ressourcer (fig. 1.1). I den industrialiserede verden syntes befolkningen at ønske flere materielle goder, billige flybilletter og egen bil, hvilket får mig til at tænke: **Er vores levemåder indlejret i vores hverdagspraksisser på en sådan måde, at kun få kan frigøre sig?**

Bekymringerne omkring miljø kom særligt frem i løbet af 1900-tallet, her skubbede industrialiseringen på, som skabte en acceleration i forbruget, den urbane udvikling og forurening, hvilket medførte en betydelig miljøforringelse. Et af de tidligste eksempler på en "miljølovgivning" er The Alkali Act i Storbritannien tilbage fra 1863, blot et par år efter fremførte USA sin første lov mod luftforurening i 1876 i St. Louis (Paehlke, 1989: 23). Disse efterfølgende bølger af miljø- og klimamæssige hensyn havde det til fælles, at de fokuserede på naturbevarelse og ressourcebeskyttelse (Lowe & Goyder, 1983). Dog var det først i løbet af 1960'erne, hvor den "moderne environmentalism" tog fat. Dette gjorde, at miljøet fik sin egen ideologi og politiske bevægelse (Jacobs, 1997: 2). Denne bevægelse var drevet af frygten for en global økologisk krise, som truede menneskets eksistens. Bevægelsen krævede radikal transformation af samfundets

værdier og strukturer (Earth Day, 1970). Det gjorde miljødiskursen populær. Efterfølgende begyndte stater og regeringer at etablere ministerier og agenturer, samt ny lovgivning, som alle skulle beskytte miljøet og fremtidige generationer. Da vi nåede 1970'erne havde miljøpolitikken taget form, og nye politiske ideer, og måder at anskue miljøet på skabte en ny grøn dagsorden (Carter, 2007:6). Meget er sket siden da og fokus på at beskytte miljøet er større end nogensinde før. Men vores økologiske fodspor viser os, at det aldrig har set så "sort" ud. Vores globale fodaftryk har oversteget klodens biologiske kapacitet i midten af 1970'erne og den har været eksponentielt stigende siden, hvor den overskød d. 1. august i 2018 (Earth Overshoot Day, n.a.). Der hersker næsten ingen tvivl om, at miljøproblematikkerne har en stor indvirkning på de konventionelle politikker, men frekvensen for, hvor hurtigt politikere går tilbage til "*business-as-usual*", rejser en kynisk tanke **Måske har intet rigtigt forandret sig?** Netop denne tanke, trods dets kynisme, motiverer mig. For miljøpolitikken står overfor mange udfordringer. Dette udgør rationale bag specialet, hvor miljøpolitik er et særligt emne, der er værd at studere både på dets egen hånd, men også i forhold til de udfordringer, som udgør en bredere politiske disciplin.

Moderne environmentalism refererer til fremkomsten, fra slutningen af 1960'erne, af voksende offentlig bekymring over statens plan, nye politiske ideer om miljøet og en masse politisk bevægelse.

1.1.2

// Miljøpolitikken

En bemærkelsesværdig karakteristika ved miljøpolitikken er dets bekymring for forholdet mellem mennesker og natur. Denne karakteristika har medført en konceptualisering af miljøemner som biodiversitet, luftforurening, naturbevarelse m.m., som endvidere har skabt en diskurs for miljø og bæredygtighed. Denne diskurs mener Dryzek (2005), at have givet politisk signifikans til miljøpolitikken. Vi ser dog, at mange af de miljøpolitikker, der udstedes i dag, er mere en nødvendighed frem for langtidssikre og en værdi i sig selv.

Miljøpolitik byder traditionelt på to vigtige indsigter. Den første er troen på, at vi er nødt til at rekonceptualisere forholdet mellem mennesker og natur (ibid.). Dette medfører spørgsmål, om hvilken del af naturen har (mest) værdi, og om hvorvidt naturen har en iboende værdi. Den anden indsigte er diskursen om klodens begrænsede ressourcer (Carter, 2007). Vi starter med den anden indsigte.

Tilbage i 1972 publicerede Meadows (1972) publikationen "*Limits to growth*"¹, hvilket skabte en større international debat, om hvorvidt der fandtes økologiske begrænsninger for økonomisk- og befolkningsvækst. Resultatet var slående, hvis vi fortsatte med den forventede vækst inden for de fem variable ville vores planet være udtømt inden for de næste hundrede år (Meadows et al., 1972: 23). Jeg ser denne rapport som banebrydende inden for udviklingen af miljøfeltet. Den dommedagslignende meddelelse skubbede miljøproblematikkerne ud i offentligheden og medførte, at vi for alvor skubbede på den grønne dagsorden. Vores tro på, at jordens ressourcer er begrænsede, satte også begrænsninger for den industrielle vækst, og således snublede miljøpolitikken over "*the foundation-stone of radical green politics*" (Dobson, 2000: 62). Denne grundsten ledte os over i en ny strømning - nemlig økologisme. Økologismen implicerede, at en bæredygtig fremtid var karakteriseret ved en begrænsning på materielle ressourcer frem for den nuværende overflod. Hertil kommer førnævnte indsigte: at forholdet mellem mennesker og natur er skrøbeligt, og at problemerne ikke kan separeres og løses i isolation. Angiveligt burde politikere reagere på ovenstående dommedagsforudsigelse, hvor de skulle kunne forudse og agere for at forhindre de katastrofelignende tilstande, som "*limits to growth*" præsenterede.

¹ Limits to growth dækker over en tro på, at planeten pålægger naturlige grænser økonomisk og befolkningsvækst.

Tesen omkring *"limits to growth"* har undergået en del kritik. Kritikken anfægtede tesens empiriske grundlag, argumentet herfor var, at jorden indeholder mere olie og gas end tesen ellers byggede på. Denne kritik har slået dommedagshysteriet ned, hvor nyeste forudsigelse siger, at vi sandsynligvis vil være i live i 2100. Uagtet dette så lever den basale ide om, at der er økologiske begrænsninger for vækst fortsat, og denne kan også ses i nutidig miljøpolitik (Carter, 2007: 45).

1.2

// Det traditionelle paradigme

Som ovenstående afsnit antyder, har politikere været langsomme til at anerkende den miljøpolitiske trussel. Tilbage i 1960'erne blev det nødvendigt at konfrontere miljø- og klimatrusslen, hvorfor mange regeringer adopterede et teknocentrisk perspektiv, der så miljøproblemerne som en uheldig sideeffekt af den økonomiske vækst. Det blev antydnet, at miljøproblemerne havde løsninger, så der blev stillet få spørgsmål til den underliggende grund. Netop denne tilgang bliver i litteraturen kaldet *"det traditionelle policy paradigme"*, som har fået karakteristikaene reaktiv, taktisk og end-of-pipe (Carter, 2007: 174). På trods af, at vi har oplevet flere miljøkriser og set et retorisk skifte i de politiske eliter, er det traditionelle paradigme fortsat viklet ind i måden vi fører miljøpolitik på (Andersen og Liefferink, 1997a). Det traditionelle paradigmes styrke ser vi særligt herhjemme, når der diskuteres landbrug og miljø. Landbrugspolitikker har opfordret til kemiske fersilitatorer, der i sidste ende har været årsag til landdegradation og vandforurening. På trods af videnskabelige argumenter og en modstand har landbruget i mange år brugt kemiske fertilisatorer (Carter, 2007: 189). Denne hændelse er ikke enkeltstående, og specialet har derfor fokus på, hvad det er, der gør dette paradigme så resillient.

Det traditionelle paradigme er blevet beskrevet af Weale, *"Government policies (det traditionelle paradigme) were reactive, piecemeal and tactical"* (1992: 10-23). Paradigmet har to store karakteristika, første er den privilegerede position, som virksomheder og producent grupper har, og det andet er opdelingen i sektorer inden for den institutionelle struktur. Disse forstærker begge special-interesse tilgangen, hvor hvert ministerium og politiker kan agere som en form for sponsor for den givne producent. Disse karakteristika skaber en række udfordringer for miljøhensyn.

Første udfordring er, at mange miljømæssige ressourcer kan beskrives som **et "public good"**. Altså at individers forbrug ikke resulterer i, at andre ikke kan få del i den samme gode. At jeg trækker vejret i Danmark udelukker ikke en svensker for at gøre det samme. Ligeledes deler vi regningen, når et anlæg frigør sulfur dioxid ud i atmosfæren, som så skaber syrerregn, eller hvis en virksomhed udleder kemi i havene. Problematikken er således ikke i forbruget af eksempelvis ren luft, men i hvordan vi renser luften. Udfordringen er at kontrollere niveauet af forurening, fordi vi ellers kan opleve *"tragedy of the common"*²

Anden udfordring er, at miljøpolitiske problemer ofte er **af grænseoverskridende karakter**, her kan nævnes global opvarmning, havforurening og luftforurening. Her kommer første udfordring også i spil, for hvis Danmark reducerer dets drivhusgasudledning, vil det ikke kunne ekskludere andre nationer i fordelene ved den renere luft (Carter, 2007: 175). Forurening er ligeglåd med landegrænser, regimer eller religion. De grønne løsninger må ligeledes være ligeglåd og fokusere på brede samarbejder.

² Hardin (1968: 1244) bruger middelalderens landsby, som en metafor for moderne miljømæssige problemer. Denne beskriver *"the tragedy of common"* ved at vise, hvordan private fordel og almene interesser synes at pege på modsatte retninger fordi individuelle rationelle handlinger kan producere kollektivt irrationelle resultater. Hans metafor kan bruges til at analysere nutidige problemer som overfiskeri og skovrydning.

Tredje udfordring er miljøproblemernes **usikkerhed og kompleksitet**. Det kan være vanskeligt at identificere kompleksiteten af et miljøproblem, fordi det ofte hænger sammen med mange økosystemer, som alle reagerer forskelligt. Da England i 1050 ville reducere luftforureningen fra de industrielle skorstene, byggede de dem højere. Efter nogle år viste det sig, at denne løsning blot skubbede forureningen længere op i atmosfæren og dermed skabte syrerregn i Skandinavien (Carter, 2007: 176). Tingene hænger uløseligt sammen til tider, hvis man ønsker at producere færre afgrøder, for således at mindske jordforurening, kan man skabe usikkerhed omkring fødevarerens sikkerhed. Usikkerheden omkring disse sammenhænge er en faktor miljøpolitikken må forholde sig til. Disse karakteristika understreger **behovet for viden og konstant forskning** i miljøhensyn, hvilket udgør fjerde udfordring.

En potent vinkel er, at denne vidensnødvendighed gør, at **politikker ikke kan forholde sig til nutidige problemstillinger med det samme**. Dette komplicerer miljøpolitikken yderligere, for kan man lave effektive løsninger for noget, der har ændret karakter om 10 år? Reaktionen og modreaktioner er vanskelige at forholde sig til og det skaber miljøpolitikken kompleksitet. Dette forstærkes af, at miljøproblemerne til tider er irreversible. Politikker omkring skat og velfærd kan korrigeres løbende, men det er ikke sikkert man har samme mulighed ved miljøproblemerne.

Femte udfordring er mere møntet på en **national administrativ struktur**, som kan besværliggøre arbejdet med miljøpolitik. Herhjemme er vi delt op i distinktive policy sektorer, som hver har deres ansvar såsom uddannelse, transport eller forskning. Alle disse sektorer påvirker produktion, forbrug, energi og agrikultur, som kan have negative konsekvenser for miljøet. Herhjemme har vi set, at transportsektoren investerer i motorveje, hvor de miljømæssige hensyn bliver taget i et andet ministerium³. Et bureaukratisk instinkt vil være, at bryde forestående problem ned i mindre enheder, men miljøproblemer respekterer ikke disse overfladiske administrative og institutionelle begrænsninger (Carter, 2007: 180). Sidste udfordring er den stærke kraft, som **producenter og virksomhed besidder**. For hvert miljøhensyn vil der være en lang række, institutioner, organisationer og interessegrupper, der ønsker at influere formationen og implementeringen af hver foreslåede policy. Hertil vil hver interessegruppe bruge de ressourcer, som de har til rådighed, såsom kapital, medlemskab, public opinion, erfaring osv. Vi har set flere eksempler på, at miljøpolitik har en direkte indvirkning på virksomheder, så der er en stærk mobilisering imod reguleringer og grønne afgifter, som vi så med lempelsen af PSO-afgiften (Sand, 2014).

Ovenstående 7 udfordringer har hæmmet den bæredygtige udvikling flere gange. I de senere år har særligt sager omkring landbruget været medier og kritikere nær. I de fleste EU-lande er det objektive mål for landbrugspolitik at stimulere den konkurrencedygtige position for landbruget ved i højere grad at benytte intense landbrugsmetoder. Vi skal dyrke flere afgrøder, det optager mere land, vi skal maksimere vores brug af landbrugsmaskiner, og dertil anvendes kemiske fertilisatorer og pesticider. Fordelene er klare, der bliver produceret mere mad, hvilket skaber større eksport og vækst. Dog har dette ødelagt skove, heder, vådområder, hvilket har skadet flere arter af dyr, fugle og insekter. Landbruget har ligeledes krævet mange ressourcer, hvor vi ser, at jorden eroderer, vandforbruget er mange fordoblet og afløbene gødning og kemi forurener åer og vores grundvand. Netop landbruget har vist, hvordan staten, ved at facilitere ovenstående, har institutionaliseret den strukturelle magt mellem producentgrupper og individuelle ministerier. Dette udlægger en "sort" fortælling, men på trods af disse strukturelle og institutionelle faktorer, som alle styrker det traditionelle paradigme, så er politisk forandring ikke umuligt. I de sidste par år, har vi set, at regeringer har introduceret nye måder at forbedre miljøet på, og selvom der er mangel på radikale forandringer, så vil vi i det næste afsnit se på en række inkrementelle skridt, der har skabt et nyt grønt paradigme.

³ Eksempelvis omkring Silkeborgmotorvejen og Gudenåen (Mouritsen, 2016)

1.3

// Et nyt grønt paradigme

Siden 1960'erne har mange kunnet observere en række fundamentale forandringer i de værdier og formater, som den industrialiserede politik byggede på. Disse ændringer forhindrede de problemer, som den dominerende politiske agenda indeholdte og kreerede en række nye politiske spaltninger, som har skabt en ny politisk dagsorden⁴ (Dalton, 2006). Denne nye politik har tre manifestationer. Den første er emergensen af den nye sociale bevægelse. Til at eksemplificere dette nævnes kvinderettigheder, fred, anti-atomkraft og miljøorganisationer, som anvendte ukonventionelle metoder såsom civil ulydighed og direkte aktion, for at nå deres mål (Carter, 2007: 84). Den anden manifestation er, at flere teoretikere postulerer, at en stor del af de aktive i denne bevægelse tilhører den nye middelklasse (Dalton, 2006). Den sidste er, at denne gruppe stadigt vokser og indeholder mennesker med postmaterielle værdier som ligestilling, grøn bevidsthed og alternative livsstile. De miljømæssige hensyn vil blive set som en del af denne større strukturelle og kulturelle forandring som "*de nye politikker*" ønsker. De nye politikeres voksende legitimitet og indflydelse har ofte disrupted de etablerede politiske netværk, hvor vi ser, at produktion og forbrugs-selvfølgeligheder er blevet udfordret af en ny affaldsdiskurs om genanvendelse og genbrug.

Det nye grønne paradigme tvinger regeringer til at gentænke deres politik. De etablerede partier, må forholde sig til miljøpolitikken, særligt fordi det synes at være noget, der ligger vælgerne nært (Meyer, 2015). Jeg argumenterer for, at miljøpolitik i øgende grad er blevet mainstream. Hvor dets fokus før var på radikal fornægtelse af samfundets ubæredygtige levemåde, er fokus i højere grad på en accept af kapitalismen og et forsøg på at gøre denne mere bæredygtigt gennem eksempelvis deleøkonomi og cirkulær økonomi.

Vi må forstå den partipolitisering som miljøet har undergået. Her refereres til den proces, hvor miljøet er blevet ophøjet, således er miljøpolitikken blevet en fremtræden politik, der kan give en valgmæssig fordel og dermed gøre en konkurrencedygtig. Dette medfører at partier i stigende grad vil tage denne dagsorden og styrke sine politiske programmer og derigennem have skyts mod de opponenter, der ikke har styrket sig på den miljøpolitiske dagsorden.

De grønne partier har fået deres indtog på den Europæiske scene (Carter, 2007), samtidig med at mange af de etablerede partier, af alle overbevisninger, syntes at havde adopteret den grønne retorik. Dette så vi senest ved kommunalvalget i 2017 (KMD, 2017), men de politiske systemer stadig domineret af traditionelle materialistiske hensyn, såsom skattelettelser, velfærdspolitik og økonomi. Vi har historisk set, at politiske systemer i et industrialiseret demokrati som vores, har kunnet inkorporerer nye politiske interesser. Her har den gængse metode været, at man tog nye problemstillinger til sig ved at skabe sin egen politik. Dog har de etablerede partier haft problemer ved at inkorporere miljøpolitikken i et tilstrækkeligt omfang. Grunden herfor er, at både højre- og venstreorienterede partier deler ønsket om at maximere den økonomiske vækst og indtager et produktionsperspektiv, hvor de socialpolitiske partier er tæt på fagforeninger og arbejderne, er konservative og liberale tæt på industrien. Trods det, at ovenstående har modsatrettede interesser støtter de ekspansive økonomiske politikker, som nødvendigvis må stå i kontrast til miljøpolitiske interesser. Uagtet denne tendens har de etablerede partier været nød til at adoptere en positiv attitude i forhold til miljøbeskyttelse og forebyggelse (Carter, 2007: 127). Denne tilpasning har krævet en grønnere retorik, hvor man i enkelte tilfælde har fremført en progressiv miljøpolitik.

⁴ Den ny politiske dagsorden har synspunktet, at siden slutningen af 1960'erne stigningen af postmateriale værdier, en ny mellemklasse og nye sociale bevægelser har ændret politisk dagsorden og førte til en justering af etablerede partysystemer.

Ovenstående problematiseringer efterlader specialet med spørgsmålet om, **hvorfor respondere nogle partier mere positivt til denne grønne dagsorden?** Derfor ønsker jeg at undersøge de danske etablerede partier, og analysere på, hvordan politikere skaber og implementerer miljøpolitik herhjemme. Jeg ser på miljøpolitik i en industrialiseret verden. Her anfægtes det, at en stor del af miljøpolitikens substans, herunder ideer, teorier, tænketanke, politiske initiativer osv., har rod i den industrialiserede verden. Jeg ser et behov for at flytte vidensgenerering og forskningen inden for bæredygtighed væk fra fokuset på miljø- og klimaproblemerne og mod, hvordan samfundet kan respondere og transformere sig i forhold til de forestående trusler. Jeg ønsker at samle praktisk viden, som kan bidrage til illustrationen af den grønne omstilling. Således udgør specialet et eksemplarisk casestudie og en samling af handlingsplatforme inden for miljøpolitikken.

Problemformuleringen er opstået på baggrund af en empirisk erkendelse af, at stort set alle danske partier har fået miljø- og klimapolitik på deres agenda. Særligt for dette speciale er, at det både identificerer tendenser og mønstre i de fire partiers grønne politikker, og anskuer disse i forhold til bindinger til særinteresser, andre politikker, magtforhold og særligt ideologier. Resultatet bliver således et billede af, hvordan den grønne omstilling anskues, som et element i de fire partiers øvrige politikker.

Problemformulering

På grund af stigende miljø- og klimamæssige udfordringer er efterspørgslen efter effektiv forvaltning og regulering steget. Effektiviteten bestemmes dog i vid udstrækning af, i hvilken grad de politiske foranstaltninger støttes af de aktører, der er berørt af dem. Et konsistent fund i litteraturen er, at ideologi (eller subjektiv positionering i den venstre-højre dimension) påvirker den miljøpolitiske støtte (Sabatier, 2014). Jeg er optaget af, hvordan ideologier og overbevisninger påvirker den førte miljøpolitik. Specialet ønsker at vise, hvordan ideologi er relateret til forestillinger om retfærdighed og effektivitet af forskellige politiske værktøjer, som igen styrer præferencer inden for miljøpolitikken. I den forstand diskuterer specialet virkningerne af ideologisk stilling på de etablerede partiers miljøpolitik.

Hvordan påvirker ideologiske overbevisninger partiers miljøpolitik, og hvilke konsekvenser har det for den førte politik?

Undersøgelsesspørgsmål og fremgangsmåde

Hvilke miljøpolitiske diskurser taler de fire partier ind i?

Her foretager jeg en analyse af de fire partiers værdi- og principprogrammer gennem de sidste 20 år, dette holdes op mod partiernes miljø,- natur- og klimapolitiske aktivitetsniveau i Folketinget. Således foretages en komparative analyse af lov- og beslutnings-forslag, dokumenter og policy programmer. Denne analysedel fokuser på at identificere de fire partiers belief-systemer i en miljøpolitisk kontekst.

Hvilke virkemidler anvender de forskellige partier til at bekræfte deres miljødiskurs?

Forrige undersøgelsesspørgsmål viste relationen mellem belief-systemer og den førte miljøpolitik. Her er der et snævert fokus på, hvordan partiets belief-systemer spiller ind i måden de iagttager miljø og naturhensyn. Derfor fokuserer dette afsnit på en mere praktisk optik og undersøger, hvilke virkemidler de fire partier tager i brug. Der identificeres en række policy-regimer indenfor hvilke de fire partiers miljøpolitiske diskurs udfolder sig. Hertil anvendes en række interviews og citater til at kvalificere specialets antagelser.

1.4

// Genstandsfelt

Specialet anvender og refererer til en række koncepter og begreber. Nedenstående afsnit har derfor til formål at sikre en fælles forståelse mellem læser og specialet. Definitionerne er af refererende, analyserende og diskuterende karakter, grunden herfor er, at koncepter indenfor miljøpolitik er flydende og i konstant redefinering.

1.4.1

// En ny politisk dagsorden

Grønne partier er blevet en integreret del af det politiske landskab særligt i Europa. Dog skal vi langt væk fra vores egne landegrænser for at finde, hvor det startede. Det første grønne parti blev formet i Tasmanien og New Zealand tilbage i 1972, herefter fulgte lande som Schweiz, som fik indvalgt et grønt parti i 1979. I slut 90'erne var det nye grønne partier trængt ind i Europa og var repræsenteret i regninger og parlamenter i Belgien, Finland, Frankrig, Tyskland og Italien (Carter, 2007: 88). I Tyskland, Belgien, Schweiz og Luxembourg har de grønne partier i gennemsnit fået 5 pct. af vælgernes stemmer siden 1980 (ibid.). Miljøpolitikken har for alvor fået gennemslagskraft, og deres budskab er kohærent: den grønne dagsorden skal forhandles på lige fod med skattelettelser, folkeskole og militær (ibid.).

Størstedelen af de politiske partier vi ser på Christiansborgs bonede gulve er opstået på baggrund af en bevægelse, såsom arbejderens og fagforeningernes kamp for ligestilling (S) eller opposition mod godsejere og kongemagten og uretfærdighed (V). De grønne partier antages ligeledes at være opstået på baggrund af en bevægelse, "*New Social Movement*" (NSM) (Scott, 1990). Scott skelner NSM fra andre bevægelser af fire årsager. For det første arbejder NSM udenfor de etablerede partier, hvor de forsøger at mobilisere civilbefolkningen fremfor at vinde magten. For det andet fokuserer NSM på at forsvare civilsamfundet mod overdreven politisk magt og søger efter kulturelle ændringer af værdier og livsstile. Et tredje element er deres kritik af det materielle og kapitalistiske system, som økonomisk vækst, hvilket distancerer dem fra bevægelser, som netop tror på at velstand, ligestilling og det gode liv vil komme med økonomisk velstand. Sluttelig har NSM været særligt gode til at adoptere innovation og handling, hvilket vi har set i deres konfrontation og direkte handlinger. Vi må dog være opmærksom på, at vi stadig kun kan se et øjebliksbillede af denne bevægelse, hvor vi befinder os i den indledende fase. Således har bevægelsen endnu ikke integreret og reflekteret over dennes position i det sociale og etablerede politiske miljø (Scott, 1990).

Teoretikere har identificeret et skifte i det politiske fokus, som er opstået i takt med industrialiseringen og materialiseringen af vores samfund. Forbedrede levestandarder, uddannelse, og den massive ekspansion af videnssamfundet har skabt en særlig middelklasse. Her argumenteres det, at denne klasse eller bevægelse føler sig mere fremmedgjorte fra det politiske system, og derfor er mere villige til at kritisere de etablerede partiers praksis og struktur. Denne tese er relevant for studiet af miljøpolitikken, fordi den kommer med den empiriske påstand, at deltagerne i NSM oftest er fra denne nye middelklasse (Scott, 1990). Denne tese anfægter ligeledes, at netop fordi denne nye middelklasse i høj grad varetager jobs fra den "ikke" produktive sektor, må de være marginaliseret fra de processer, der netop står bag beslutninger omkring økonomisk vækst og produktion. De sidder i stillinger af administrative og vidensgenererende art. Arten af deres arbejde, især dets autonomi, skaber en tvetydig rolle inden for det kapitalistiske samfund og den essentielle rolle i den politiske natur, hvilket gør, at de er mere modtagelige for miljøpolitikken. Om det er frygten for fremtiden eller en følelse af solidaritet med natur og dyr, så

ser vi en emergerende bevidsthed, der gør at sociale bevægelser kan finde fælles grund og skabe deres egne rum (Eyerman & Jamison, 1991). Det anfægtes, at vælgertilslutningen fra de europæiske grønne partier hovedsagligt består af denne middelklasse. Belægget herfor er, at studier og meningsmålinger konkluderer, at de grønne vælgere er yngre, godt uddannet, ikke går i kirke og sandsynligvis ansat i den offentlige sektor eller varetager et middelklasse job (Carter, 2007: 96).

1.4.2

// Bæredygtig udvikling

Bæredygtig udvikling er et tvetydigt koncept, vis mening konstant udfordres i forhold til den givne kontekst. Denne tvetydighed har givet anledning til kritik, fordi det lyder som et slogan uden substans. Jeg vil forsøge at give mit perspektiv og substans til "sloganet". Formålet er, at moderne miljøpolitik formes og skabes i denne bæredygtige udviklings navn.

Mange har forsøgt at definere bæredygtig udvikling og ofte har definitionen været tilpasset egne mål og virkelighed. Grundet den store forskellighed i definitioner, har forskere forsøgt at konstruerer begrebet ud fra en række typologier (Baker, 2006:17). Her fremhæves den velkendte svag og stærk bæredygtigheds typologi, hvor bæredygtighed defineres ud fra en normativ forståelse af begrebet.

Lad os starte forfra

Bekymringer omkring bæredygtig udvikling kan ledes tilbage til Malthus (1766-1834), samt William Stanley Jevons (1835-82). De var bekymret omkring ressourceudtømmning og manglen på energi (Baker, 2006). Dog var det ikke før 1960- og 1970'erne, at der kom et større fokus. I 1970'erne udkom en rapport fra the UN Conference on the Human Environment - "*Only One Earth*" (Grieger, 2012), som gav en række visionære bud på, hvad bæredygtig udvikling kunne være. Herefter fulgte en række skriv eksempelvis "*Blueprint for Survival*", som skabte den velkendte journal "*The Ecologist*". Dette affødte en række nul-vækst strategier, som fulgte rapporten "*Limits to growth*" (Meadows, 1972).

Konceptet blev for alvor introduceret til "*The World Conversion Strategy*" tilbage i 1980. Her var bekymringen den økologiske bæredygtighed og konserveringen af ressourcer. Dertil var der sparsom fokus på de politiske, økonomiske og sociale udfordringer. Disse blev først fremsat i 1987, hvor den berømte "*Our Common Future*" blev publiceret af The World Commission on Environment and Development (WCED, 1987). Denne rapport satte for alvor bæredygtighed på verdens dagsorden. Principperne bag rapporten var hentet fra "*The Rio Earth Summit agenda*", og dette massive dokument adresserede en række af miljø- og udviklingsproblematikker, vis intention var at give en strategi for implementeringen af bæredygtig udvikling (Carter, 2007).

Brundtlandrapporten var særlig, fordi den forbandt økonomi, socialitet og miljø. Her skabte rapporten en ny forståelse af begrebet udvikling, som et traditionelt økonomisk og socialt mål, med en ny model for udvikling, der indeholdte bæredygtige hensyn. Dette frigjorde Brundtlandrapporten fra lignede dokumenter, fordi fokus ikke længere var på bevarelse, men på udvikling. Rapporten fremlagde, at begrænsninger er defineret ved "*the ability of the biosphere to absorb the effects of human activities*" (WCED, 1987: 8), samt behovet for at "*adopt life-styles within the planet's ecological means*" (WCED, 1987: 9). Hvilket understregede, at der var tale om ultimater. Dog afviste rapporten 70'ernes argumenter omkring vækst og behovet for nul-vækst (Limits to growth). Vækst blev i stedet anset som en positiv ting, fordi det gav U-lande mulighed for at forbedre deres befolkningernes levestandarder.

Økosystemer udgjorde "*the bottom line*" i Brundtlandrapporten, som guidede den bæredygtige udvikling, netop fordi sundheden af miljøet blev anset som komprimeret. (Baker, 2006: 21).

Således accepterede Brundtlandrapporten, at der var begrænsninger for mængden af pres, som jordens økosystemer kunne bære, før det gav irreversibel skade. Brundtlandrapporten udgjorde en form for framework eller guideline til bæredygtig udvikling, og den skabte et nyt paradigme. En række mellemstatslige forhandlingsaftaler kom efterfølgende frem i 1980 og 1990'erne (Kyoto protokollen, Agenda 21 og Riokonventionen). Disse skabte en stemning af, at verden var i stor enighed, hvor statsleder valfartede til diverse topmøder. Dog var Brundtlandrapporten ikke detaljeret nok til at determinere mere konkrete politikker inden for miljø og klima.

Dette leder os til en bred definition af bæredygtig udvikling, hvor det handler om en langsigtet transformation af basis aspekter for det nuværende industrielle økonomiske system. At promovere den bæredygtige udvikling er konstruktionen af et nyt udviklende paradigme, som indeholder en begrænsning af jorden økologiske ressourcer.

Bæredygtig udvikling som et politisk koncept

Bæredygtig udvikling som et politisk koncept er sværere at definere. Meadows formulerede *"We are struggling for the language now for a whole set of concepts that are urgent in our conversation ... It's a mess. But social transformations are messy"* (Dresner, 2012: 66).

Da den bæredygtige udvikling blev defineret tilbage i 1980'erne repræsenterede den en ny tilgang til miljøpolitikken, hvor miljøhensyn skulle integreres i alle arenaer af vores sociale og økonomiske liv. Bæredygtig udvikling skulle nødvendiggøre kombinationen af miljøbeskyttelse og økonomi. Derved opstod et behov for at udvikle nye metoder og teknikker til at måle, vurdere og kontrollere miljø- og ressourceimplikationerne for produktion og forbrugsmønstre. Disse blev skrevet ind i velfærdsprogrammer, planer om ny infrastruktur, strategier og bæredygtigheds mål. I dag møder vi en hav af specifikke projekter og programmer, herunder bæredygtig teknologi, økologisk landbrug, industriel økologi, mikroplast, energieffektivitet osv. Størstedelen af de industrialiserede lande har publiceret nationale bæredygtighedsstrategier (Lafferty & Meadowcroft, 2000a), hvor vi i dag ser, at den bæredygtige udvikling har bredt sig ud til virksomheder og civilsamfundet. Bæredygtig udvikling er blevet etableret i emergerende sprog for governance og deliberation, hvilket antyder, at det der skal til, hvis samfund vil være bæredygtigt, er intet mindre end en helt ny måde at tænke om politik (Giddens, 1994).

Jeg mener, at bæredygtig udvikling er ligesom skønhed. Det er determineret af, hvem der anskuer det. Således giver bæredygtig udvikling ikke et ideelt slutstadium eller et grønt utopia. Tværtimod så er bæredygtig udvikling en forhandlingsproces i kernekomponenter af samfundet, herunder ressourcebrug, investeringer, institutioner, teknologier forbrugsmønstre. Disse opererer i harmoni sammen med økosystemet. Dette udgør begrebets diskubialitet. Bæredygtighed er ikke absolut men relativt.

"Sustainable development is the greatest, most complicated challenge, humanity has ever faced (Sachs, 2015: 506).

1.4.3

// De etablerede partier

Når et parti bliver italesat som etableret, er det dels grundet en længere historisk transformation, hvor partierne har været fornøden til at forandre sig og være reflekterende i forhold til den kontekst, de befandt sig i. De etablerede partier er præget af stabile politiske spaltninger og forskelle baseret på klasse, religion eller regionale opdelinger, hvoraf venstre-højre skalaen er fremtrædende (Lipset & Rokkan, 1967). De bryster sig af at tilhøre en ideologi eller bevægelse.

Når en bevægelse etableres, må det indgå i kompromisser, hvor de i store tilfælde langsomt tilpasser sig den konventionelle organisationelle struktur og de dertilhørende strategier (Kriesi et al., 1995). Større og veletablerede partier er sædvanligvis hierarkiske, centraliserede, bureaukratiske og professionelle. De har typisk en lille dominerende parlamentarisk elite, en stærk professionel national partimaskine og en rigid regelbundet organisationsstruktur. Disse partier synes at bekræfte den *"ironiske lov om oligarki"*, som sagde, at alle politiske partier, selv dem med de stærkeste demokratiske principper, vil falde under oligarkisk kontrol af en lille regerende elite (Tolbert, 2010).

Karl Mannheim udvidede Karl Marx' ideologibegreb. Hvor ideologi for Marx betegnede det forvrængede virkelighedsbillede, som visse klasser kunne ligge under, indførte Mannheim et bredere ideologibegreb - det almene ideologibegreb. Dette udtrykte forholdet, at al viden er aspektuel. Hver klasse eller gruppe betragter virkeligheden ud fra sin egen synsvinkel og udvikler herudfra en virkelighedsopfattelse, der svarer dertil. En ideologi for Mannheim er mere lukket og består af en række eksklusive ideer. Ideologierne har til formål at systematisere og skabe en form for orden. Her kan de give en underliggende mening og logik for et sæt af værdier og principper (Mannheim, 1936: 62-56).

Betydningen af usikkerhed om problemer og løsninger for aktørernes mulighed for at specificere deres interesser kan anskueliggøres ved at sondre mellem to niveauer af interesser. Denne sondring er grundlæggende interesser og specificerende interesser. Grundlæggende interesser er aktørers behov og ønsker som for eksempel profit, magt eller ideologiske ønsker. De er ofte også multiple, idet den samme aktør kan have flere af sådanne ønsker og behov. Her ser vi, at politiske aktører og partier specificerer deres interesser ud fra forskellige grundlæggende interesser. Et eksempel på en grundlæggende interesse er ønsket om at komme i regeringen, og her vil partier godt kunne afvige fra deres konkrete politiske mål, hvis man mener, at det vil give mulighed for at vinde eller fastholde regeringsmagten (Strøm & Müller, 1999: 5-6).

Ifølge Campbell defineres politikprogrammer, som *"... cognitive concepts and theories that enable or facilitate decision making and institutional change by specifying for decision makers how to solve specific problems"* (2004: 98).

Altså et sæt af ideer, som diagnosticerer et særligt problem, samtidig med at det angiver en institutionel model som løsning på problemet. Her skal problemer opfattes, som et værdineutralt begreb. Ifølge Jones & Baumgartner (2005: 37) påvirker politikprogrammer interesser på to måder. For det første påvirkes aktørernes opmærksomhed på deres grundlæggende interesser, netop fordi de fremhæver et bestemt problem ved området. Ved at ændre problemdefinitionen ændres aktørernes opmærksomhed på deres grundlæggende interesse også. Hvis et politisk program fremhæver den grønne omstilling, som en konkurrencefordel på det globale marked, kan de for eksempel få nogle aktører til at flytte deres grundlæggende interesse i omstilling af markedsfordele. Herved kan problemdefinitioner påvirke koalitionsdannelsen i en given sektor. Dette bringer os frem til det andet område, hvor politikprogrammer identificerer løsninger og en vurdering af de dertilhørende konsekvenser.

Det antages, at politikprogrammer skabes på baggrund af en række bredere paradigmer, som befinder sig på et højere abstraktionsniveau. Dette paradigme vil således sætte grænserne for, hvilken politik aktørerne finder meningsfuldt (Campbell, 2004: 94). En notits her er, at meget forskellige politikprogrammer kan skabes inden for det samme paradigme. Ved at sondre mellem politikprogrammer og paradigmer kan vi bryde Peter Halls (1993: 279) klassiske begreb om policy- paradigmer op. Policy- paradigmer har til formål at kæde konkrete institutionelle modeller og de problemer, de skal løse, samt den grundlæggende forståelse af økonomien, sammen til et enkelt idébegreb. Netop dette formål, gør det vanskeligt, fordi det politiske spil mellem forskellige

programmer kan finde sted inden for nogle mere overordnede antagelser om samfundets funktionsmåder. Dermed er der fare for, at policy-paradigmebegrebet udelukker muligheden for at analysere kampen mellem forskellige politikprogrammer, som kan opstå i situationer med stor usikkerhed.

Specialet opfatter paradigmer og særligt paradigmeskift som eksogene faktorer, hvorfor det ikke vil blive forsøgt at forklare paradigmeskift. Jeg opfatter i stedet paradigmeskift på linje med det eksterne pres som en ramme, indenfor hvilken aktørerne gennem politikprogrammer forsøger at specificere og forfølge deres interesser.

1.4.4

// Antropocentrisme - mennesket og speciesism

Antropocentrisme er troen på, at etiske principper kun gør sig gældende for mennesker, og at menneskers behov og interesse er vigtigst og mest signifikante. Mennesket bliver placeret i midten af universet, separat fra naturen og er givet særlige værdier. Denne anfægter, at kun mennesker har en iboende værdi. Resten af naturen har en instrumental værdi, hvor denne har værdi og fortjener moralske overvejelser, så længe de bidrager til menneskets ve og vel (Eckersley, 1992: 26). Når miljøpolitikken udfolder sig i dette paradigme, fokuserer det på mennesket. Eksempelvis fjernes bly fra jorden, fordi det kan gå ud over menneskers helbred, mikroplast fjernes fra havene, fordi mennesket kan blive syg af at spise fiskene. Denne tilgang har lidt meget kritik, og bliver sammenlignet med sexism og racisme (Barry, 1996: 59) eller speciesism (Singer, 1976), pga. bias i behandlingen af andre arter, som ikke er ophøjet til menneskers niveau.

1.4.5

// Ecocentrisme – en økologisk og kosmisk bevidsthed

Ecocentrisme (Økologisme) er fokuseret på selvet og dets forståelse af sig selv, samt dets udvikling i relation til den ikke-humane verden (Barry, 1999). Dobson (1998) beskriver udviklingen af ecocentrisme i to turnusser. Første turnus forkaster antropocentrismens antagelser, og argumenter for, at det ikke-humane også har en iboende værdi. Hvis vi viser at dele, eller hele, af naturen, har en værdi i sig selv, har vi argumenteret for at føre en progressiv miljøpolitik (Barry, 1996: 24). Den anden turnus går på udviklingen til den mere ontologisk og psykologiske position, hvor naturen får en normativ tilstand, som skal gives retfærdighed. Således bliver naturens hensyn vigtigere end dens brug af mennesket (Barry, 1996: 58). Devall og Sessions har kopt økologismen ned til 8 trin. (Devall & Sessions, 1985: 70)

Platform for økologisme

1. trivsel og udviklingen af nonhuman liv har en iboende værdi, uafhængigt af mennesker
2. diversitet af liv bidrager til realiseringen af disse værdier, og er derfor en værdi i sig selv
3. mennesker har ingen ret til at reducere denne diversitet, medmindre det er pga. vitale behov
4. blomstringen af menneskeliv og kultur er kompatibel med en begrænsning i befolkningsvæksten, og naturen har brug for denne begrænsning
5. den nuværende menneskelige interferens bliver værre
6. politikker skal ændre økonomien, teknologien og de ideologiske strukturer
7. den ideologiske ændring handler om, at vi skal værdsætte livskvaliteter, fremfor at acceptere højere levestandarder
8. dem som ser sig enig i ovenstående har en forpligtelse til at implementere de nødvendige forandringer

Hvis vi skal oversætte disse principper til en praksisorienteret forståelse, får vi tre forslag: vildtlivs bevarelse, kontrol over befolkningsvæksten og simple living (Barry, 1996, 22).

1.5

//Videnskabsteoretisk forståelse

Rammen for kampene om klima- og miljøspørgsmål er fortællingen, som i dag bliver drevet af både forskere, politikker, interesseorganisationer, miljøforkæmpere, men også dette speciale. Kernen i denne fortælling er, at vores levemåder er ubæredygtige, hvilket har dramatiske konsekvenser for klodens skrøbelige økosystemer. Budskabet er, at vi må nedbringe vores økologiske aftryk på jorden, ellers vil vi opleve katastrofale og irreversible konsekvenser følge. Det hører sig også med, at fortællingen omkring disse forandringer i stigende grad bliver aktualiseret og konkretiseret gennem naturkatastrofer, forurening, samt en voksende kurve af alarmerende rapporter, som har afgørende betydning for udbredelsen af fortællingen om miljø- og klimaforandringerne (Carter, 2007). Jeg anfægter, at synet på disse miljø- og klimakampe afhænger bl.a. af et videnskabsteoretisk grundsyn.

I modsætningen til mange andre videnskabsteoretiske skoler, antager **kritisk realisme**, at det er de dybere sammenhænge i virkeligheden, som er videnskabeligt afgørende (Danermark m.fl., 1997). I den kritiske realismes ontologi præsenteres en virkelighed, der opdeles på tre niveauer. (Buch-Hansen & Nielsen, 2012: 278). Det første niveau defineres som det empiriske domæne. Dette knytter sig til konkrete erfaringer og sansninger, og derfor er det ikke tilstrækkeligt til at kunne afdække virkelighedens kompleksitet. Det andet niveau defineres som det faktiske domæne, hvor begivenheder og fænomener finder sted uagtet vores viden om dem. Dette suppleres med det tredje niveau, det dybe domæne, hvor de ikke-observerbare strukturer og mekanismer forårsager og karakteriserer de fænomener, der findes i det faktiske domæne (Buch-Hansen & Nielsen, 2012: 282). På baggrund heraf karakteriseres specialets analyse til at ligge i feltet mellem det faktiske og det dybe domæne. Den førte miljøpolitik udspiller sig på det faktiske domæne, mens analysen af dets betydning og samspil med ideologier er en bagvedliggende struktur, der findes på det dybe domæne. Her undersøges betingelserne fra det strukturelle niveau, der er væsentlige for, hvordan miljøpolitikken udformes og -føres (Buch-Hansen & Nielsen, 2012: 283).

Kritisk realisme bygger på forestillingen om, at der eksisterer en virkelighed uafhængigt af vores forestillinger om den, og som en direkte konsekvens heraf må der skelnes mellem to dimensioner. Her er den ene dimension den transitive, som indeholder vores viden om verden (dens epistemologi). På den anden side er den intransitive dimension, som beskæftiger sig med verdenen, som den faktisk er, uafhængigt af den viden og de begreber, vi måtte have om den (dens ontologi) (Danermark et al., 2002). Der er således en skarp skelnen mellem viden og væren. Sagt på en anden måde: verden er større end vores viden om den. Den kritiske realisme fremstår kritiske overfor en videnskabelighed, fordi denne blot beskriver det, som kan observeres på en overflade. Her er i stedet et ønske om at dykke ned under overfladen og afdække de strukturer og mekanismer, der ikke umiddelbart lader sig observere.

Jeg abonnerer for, at vi må se forandringerne og miljøkriser i en bredere kontekst, hvor begreber som demokrati, global retfærdighed og ligestilling må indgå. Et af specialets kodeord bliver derfor også tværfaglighed. De forandringer vi ser i klima og miljøet skyldes komplekse samspil mellem natur, samfund, kultur, magtforhold m.m. Samtidig må bekæmpelsen og udviklingen bygge på et tilsvarende lige så bredspektret forskning og praksis, som må inddrage brede demokratiske input og handling.

Jeg ser en intim kobling mellem de kapitalistiske strukturer og samfundets toneangivende aktører, herunder de politiske beslutningstagere. Kapitalismen er et komplekst netværk af strukturer, som kontinuerligt bliver transformeret og reproduceret gennem aktørers handlinger. Dette kapitalistiske system er strukturelt afhængigt af en økonomisk vækst (Buch-Hansen & Nielsen, 2012: 311). Udbredelsen af forbrugersamfundet skrev væksten ind i mange aktørers identiteter og handlemønstre. Det postuleres, at væksttendensen er blevet så udbredt, at både fagbevægelsen, de store politiske partier og nærmest hele befolkningen er fanget i denne altdominerende vækstmaskine (Buch-Hansen & Nielsen, 2012). Vi er tæt på en situation, hvor væksten er et immanent styringsprincip for store dele af de dominerende aktører (ibid.).

Som nævnt indledningsvist i specialet, fornemmer man, at den fremherskende virkelighed er en videreførelse af en form for status quo. Mange mennesker udtrykker en dårlig samvittighed over deres overforbrug, og en strøm af beslutningstagere har givet udtryk for, at der skal handles hurtigt og konsekvent (Meyer, 2015). Men der synes ikke at være et tilstrækkeligt pres fra markante aktører, i hvert fald ikke nok til at se en radikal ændring af de ugunstige strukturer. Der synes således at være en uoverensstemmelse mellem meningsdannelse og handlinger, diskurs og virkeligheden.

Mit syn er gennemgående i specialet: den igangværende sammensmedning af de fremherskende vækst og bæredygtighedsdiskurser løser ikke noget i sig selv. Teknologiske mirakler, diskurser omkring grøn vækst og viden kan være nødvendig, men miljø- og klimaproblemerne kan kun løses ved, at aktørerne arbejder fælles og vedholdende for grundlæggende strukturelle forandringer. Om denne forandring kan finde sted inden for kapitalismens rammer eller om vi må skabe et system er uvist. Jeg indtager således den kritiske realisme, fordi jeg opfatter den sociale virkelighed som struktureret og dyb. Hertil ser jeg det som min og samfundsvidenskabernes hovedopgave at trænge bag fremtrædelsesformerne og de fremherskende diskurser på en sådan måde, at der kan genereres ny viden om de sociale strukturer hos de fire partier og deres årsagssammenhænge. Specialet er dermed motiveret af et ønske om at dykke ned under overfladen og afdække de strukturer og mekanismer etablerede partier forholder sig til, når de beskæftiger sig med miljøpolitikken.

Kapitel 2.
Operationalisering af
teori

02

// Teoretisk afsæt

Miljøpolitikken er blevet etableret i politiske og moralske debatter, både i den akademiske verden og resten af samfundet. Når vi rammes af miljø- og klimakriser er disse debatter stærke, og ellers forbliver de hovedsageligt i den akademiske verden. Derfor er der behov for en kritisk udredelse af miljøpolitikken og dennes ideologi(er). Således vil dette kapitel konceptualisere miljøpolitisk teori og præsentere den for de politiske strømninger, vi ser herhjemme. Dette afsnit indeholder en række tekster og teoretiske referencer, der hver især giver teoretiske indføringer til miljøpolitikken.

Det er ikke intentionen at indgå i en detaljeret debat omkring "miljø-etik", selvom jeg referer til det. Den principielle opgave for dette kapitel er mere begrænset: at give læseren en forståelse for, hvorfor og hvordan moderne politikere bedriver miljøpolitik. Her er jeg optaget af deres syn på forholdet mellem mennesker og natur, samt de politiske og etiske aspekter i dette. Dette leder mig over i en gennemgang af udvalgte karakteristika for miljø som en ideologi. Formålet med denne konceptualisering er, at finde gentagelser i min empiri for derigennem at kunne udlede, hvor meget miljøpolitik har rodfastet sig i de forskellige partiers politiske handlinger og overbevisninger.

De policy systemer, hvori miljøpolitikken udfolder sig, er ofte rodet og komplekse, hvorfor specialet gør brug af *The Advocacy Coalition Framework* (ACF) af Paul Sabatier og Hank C. Jenkins-Smith.

2.1

//Miljøpolitikkens filosofi

Menneske-natur forholdet er en interaktion i et etisk og politisk felt. Idet miljøpolitik er fyldt af etiske dilemmaer, må det defineres gennem filosofien (Carter, 2007: 14ff). Her er spørgsmålet om, hvorvidt naturen har separate værdier, som ikke er determineret af menneskers behov, relevant. Miljø-filosofisk litteratur er domineret af et normativt element, hvor et klart nøglekoncept er værdier. **For hvad og hvorfor tillægger vi nogle dele af naturen mere værdi end andet?**

Specialet skelner mellem instrumental værdi og iboende værdi. Denne skelnen er vigtig, fordi den understreger troen på, at den nuværende økologiske krise og dennes problematikker er skabt af menneskets brug. "*Caused by human arrogance towards the natural world, which legitimates its exploitation in order to satisfy human interests*" (Carter, 2007: 15). Denne arrogance er forankret i antropocentrismen. Hvis man tilhører denne gren, vil man som regel indføre miljøpolitikker, som har fokus på at beskytte mennesket fra fare eller at beskytte ressourcer, fordi vi skal kunne bruge dem i fremtiden. Denne skelnen anskues gennem vores syn og forhold mellem mennesker og natur. Ecocentrisme fokuserer modsat på, at natur har en iboende værdi, også selvom mennesket ikke kan bruge den.

Den antropocentriske og ecocentriske dualisme er central i miljøfilosofien og udgør for mange observatører og aktivister en målestok for, hvornår man er grøn (Carter, 2007: 17). Denne målestok er dog vanskelig at skalere op, således at den kan anvendes på hele samfundet. Miljøetikken har i en årrække forsøgt at konstruere en miljøteori eller værdi, som kunne baseres på hele miljøet og ikke kun dele af det, som Goodin (1992: 19) udtrykker det "A

theory of value". *"The central and most recalcitrant problem of environmental ethics is the problem of constructing an adequate theory of intrinsic value of nonhuman natural entities and for nature as a whole"* (Callicott, 1985: 257). Der synes at være en interesse i at forstå, hvordan beslutningstagere anskuer forholdet mellem natur og mennesker, fordi det kan være afgørende i deres politiske prioritering af forskellige miljøhensyn.

Forholdet mellem mennesker og natur

Forholdet mellem miljøfilosofi og politik er nødvendigt, fordi dette forhold vil skabe en bestemt fortolkning og forståelse af miljøpolitikken. Forsoningen mellem de to er afhængig af synet på miljøpolitikken normativitet. For inkluderer denne eksempelvis en lige stor bekymring for den sociale verden og den ikke-humane verden (naturen)?

Det store dilemma er, at kun social og politisk forandring, forankret i ecocentrismen, kan anses som værende virkelig bæredygtigt og grønt (Barry, 1994: 370). Jeg anfægter denne forståelse, fordi den skaber en svag normativ basis for miljøpolitisk teori. Ecocentrisme advoker ikke for den transformation af de politiske systemer, som miljøpolitikken normativitet burde, men beskæftiger sig i højere grad med baggrunden bag ønsket om forandring. Hvis det er denne forståelse, som miljøpolitikken normativitet efterspørger, ender vi med at afkoble miljøpolitikken fra politisk teori. Miljøpolitik adskiller sig imidlertid fra andre politiske skoler, fordi den søger at bringe den "ikke-human" verden ind i en moralsk overvejelse. Således fokuserer den i ligeså høj grad menneskers velvære, som naturens. Derfor må vi undersøge, hvorvidt ecocentrisme og politisk teori kan spille sammen.

Vincent's (1993) typologi for politisk ecocentrisme er omfattende, men kan opsummeres i fire større temaer, inden for hvilke han konkluderer, at den fælles grund for ecocentrisme kan findes. Temaerne er: 1. *afhængigheden af racer og miljø*, 2. *en positiv attitude mod naturen*, 3. *skepticisme om den supreme position mennesker har på planeten* og 4. *bekymring for hvad den industrielle civilisation gør ved planeten* (1993: 270). Disse temaer referer til et eksistentielt forhold mellem natur og mennesket. En mere frugtbar måde at anskue denne filosofiske distinktion er erkendelsen af, at mennesket altid vil være distributører af værdierne, men at vi ikke nødvendigvis er de eneste, der bærer værdi.

I den miljøpolitiske debat møder vi gradbøjninger af værdier, hvor truede dyrearter bærer en større værdi end ikke truede dyrearter. Beskyttelsen af Amazonas regnskov fylder mere end beskyttelsen af en jysk hede. Nogle mener, at vi ikke kan tillade os at spise andre dyr, fordi *"Cows do scream louder than carrot's"* (John Barry, 1994: 387). Mens der ligeledes florerer argumenter om, at vi mennesker har ret til at spise og dræbe andre dyr, fordi vi er darwinistisk overlegne. Det er stadig ikke sikkert, hvilke implikationer det har at genoverveje vores værdisystem for den ikke humane verden, men vi ser, at diskussionen er til stede. **Har dyr eller dele af naturen interesser eller endda rettigheder? Har vi et ansvar over for naturen?**

2.1.2

// Miljøpolitik som en ideologi

Miljøpolitik, som en ideologi, bygger på to hovedintentioner. 1) Et ønske om at rekonceptualisere menneske-natur forholdet, således at det accepterer tesen om *"limits to growth"*. 2) Troen på, at den menneskelige natur kan ændres fra det ubæredygtige til det mere bæredygtige, således at individet bliver mindre individualistisk og materialistisk. Begge intentioner er vigtige elementer i definitionen af miljøpolitik som en ideologi (Carter, 2007).

Alle ideologier har brug for en vision om det gode samfund (Mannheim, 1934). Miljøpolitikken gode samfund eller normativitet indeholder en forestilling, at om økologiske begrænsninger for

vækst forbliver potent, og vi ser den gå igen i debatter omkring eksempelvis ozon depletion og klimaforandring. Den er ligeledes særligt interesseret i retfærdighed (Carter, 2007: 46). Inden for den normative forestilling om et bæredygtigt samfund ser vi en miljømæssig retfærdighed. Denne retfærdighed skal ses i forhold til ikke-mennesker, fremtidige generationer osv. Den grønne retfærdighed er optaget af retfærdighed mellem arter, generationer og mellem det nulevende menneske (Barry, 1994: 336). **Har vi eksempelvis en forpligtelse over for fremtidige generationer, som særligt Brundtlandrapporten fremhæver?**

Konceptet omkring intergenerational retfærdighed står stærkt i debatten. De miljøpolitiske tiltag vi tager i dag vil have en effekt på fremtidige generationers levetilstand, miljøbeskyttelse osv. Jeg vil dog gerne udfordre konceptet ved spørgsmålet om, hvorfor skal vi have interesse for fremtidige generationer, som ikke kan give os noget til gengæld? Netop denne tilgang er stærk hos de, der ser retfærdighed som et spørgsmål om ligevægtig udnyttelse (Gauthier, 1986). En anden kritik er viden, for kan vi i realiteten forudsige, hvad fremtidige generationer vil, eller har brug for? (Golding, 1972). Sidste udfordring er spørgsmålet om, hvorvidt personer, som ikke eksisterer endnu kan have rettigheder eller interesser? Hvis vi accepterer disse udfordringer, må vi efterfølgende stille os selv spørgsmålet. **Hvor meget er vi villige til at ofre i dag?**

2.1.3

// Miljøpolitik

Kernepolitiske ideer skaber vores forståelse for miljøpolitikken, hvor koncepter såsom retfærdighed, demokrati og lighed er centrale i teorierne omkring miljøpolitik (Carter, 2007: 9). Der findes et virvar af miljøpolitiske positioner. Jeg deler positionen om, at miljøpolitisk teori ikke differentieres fra andre politiske teorier (Vincent, 1993), og jeg postulerer således, at denne kan anfægtes ud fra samme kritik og normative positioner, som vi har set med socialpolitik, økonomisk politik osv., hvilket de nedenstående afsnit forsøger.

Et bæredygtigt samfund

De mange forskelligartede tilgange til bæredygtighed er en indikation af forskellige overbevisninger omkring den naturlige verden, som holdes i forskellige samfund, kulturer og historiske rammer, samt hos det enkelte individ. Her er værdierne determineret ud fra om du vægter mod det antropocentriske eller ecocentriske. Disse to syn er afgørende i forståelsen af, hvordan miljøpolitikken bliver udformet, fordi den fortæller os hvorfor. Dog er det ikke hensigtsmæssigt at lave en skarp distinktion mellem de to. Fordi vi ser, at motivationen bag definitionen af bæredygtig udvikling er human baseret eksempelvis fokuserer Brundtlandrapporten på menneskets behov og promoverer, at udviklingen er bæredygtig for menneskets skyld. Både antropocentrismen og ecocentrismen præsenterer en ekstrem, og de fleste vil nok føle sig mest tilpas i en ting mellem de to.

Vækst og bæredygtighed

Det foreløbige fokus på normativitet og ecocentrisme har synliggjort en række gemte dimensioner inden for miljøpolitikken. Her er en af de mest fremtrædende kritikken af vækst, hvor kritikken af materiel økonomisk vækst er blevet det grønnes argument sine qua non (Eckersley, 1992: 23-5).

For Europa, i efterkrigstiden, var økonomisk vækst et af de vigtigste mål for regeringerne, uagtet om de var socialistiske eller borgerlige. Det gode samfund blev dengang karakteriseret ved materiel udvikling, som sikrede velstand til borgerne. Senere fandt man dog ud af, at den økonomiske vækst medførte en række miljømæssige omkostninger. Den stigende produktion i industrien betød stigende luftforurening, den stigende velstand blandt borgerne betød et større

forbrug af varer og dermed også meget mere affald. Derfor taler man ofte om, at der er en modsætning mellem økonomisk vækst og miljømæssige hensyn

I specialets indledning blev rapporten "Limits to growth" præsenteret, jeg anfægter nu, at selvom denne skabte debat og blev grobunden for en række grønne partier (Barry, 1994: 376), så fejlede den i sin forståelse af vækst og bæredygtig vækst. Fejlen var dens brug af systemteori og computer simulationer til at forudsige mulige fremtidsscenarier. Disse fremtidsscenarier anvendte den grønne bevægelse til at opstille en række skræmmebilleder og rapporten formåede derfor ikke at brede sig ud. Den placerede sig i stedet inden for en kritik af eksisterende økonomiske og politiske institutioner, frem for at ønske nye.

Jeg postulerer, at en bæredygtig økonomi kræver en fundamental transformation i vores forhold til økonomisk vækst, forbrug, produktion og arbejde (Barry, 1999). Den ubarmhjertige stræben efter økonomisk vækst, har empirisk vist os at medføre en række miljømæssige problemer som eksempelvis forurening og ressourceudtømmelse. Derfor er det ikke nok blot, at postulerer, at der er begrænsninger for vækst, men vi må ønske nye systemer. Eller som "Die Grünen" udlægger det, "*an economic system oriented to the necessities of human life today and for future generations, to the preservation of nature and a careful management of natural resources*" (Die Grünen 1983).

En række forskellige udviklingskoncepter bidrager til kæmpende perspektiver på bæredygtig udvikling. Radikale tilgange afviser den kapitalistiske udvikling og hævder, at kapitalismen er ansvarlig for både oprettelse og vedvarende fattigdom og miljøforringelse (Saurin, 1996). Ud fra dette perspektiv kræver udvikling således en afvisning af den nuværende internationale økonomiske orden og en søgning efter udviklingsmodeller, der understreger små og mellemstore udviklingsformer. I denne opfattelse kan udøvelsen af økonomisk vækst være kontraproduktivt, da en sådan vækst ofte stimulerer politikker, som nedbryder miljøet.

På den anden side accepterer den dominerende opfattelse af bæredygtig udvikling de hidtidige globale politiske og økonomiske struktur, og lokaliserer udvikling inden for den kapitalistiske politiske økonomi. Inden for den dominerende tilgang er den økonomiske vækst i sig selv ikke et problem, men et uundgåeligt udgangspunkt. "*Given the growth imperative evidence in the material poverty of much of human kind, the only reasonable alternative is sustainable development*" (O'Brien & Williams, 2016: 254). Som ovenstående påstår, er økonomisk vækst nødvendig for eksempelvis at udrydde fattigdom. The world Bank, som har vedtaget bæredygtig udvikling som oveordet eksistensmål, har hævdet, at det er fattigdom, der er ansvarlig for miljøforringelse (The World Bank, n.a.). I denne opfattelse tilvejebringer økonomisk vækst de instrumenter, som samfundet har brug for i kampen mod miljøforringelse.

I debatten mellem forskellige udviklingsmetoder har historien overbevisende vist, at det ikke er det økonomiske system som sådant, men vigtigheden af de miljømæssige værdier, der er afgørende. Den radikale kritik er på fast grund, når den trækker forbindelser mellem en kapitalistisk udvikling og uholdbare produktions- og forbrugsmetoder (O'Brien & Williams, 2016), men usikker når det antages, at et socialistisk (eller ikke-kapitalistisk) økonomisk system automatisk giver forudsætningerne for bæredygtig praksis.

Miljøideologien og opfattelsen af "det bæredygtige samfund" synes således at have rodfæste i diskussionen omkring vækst og bæredygtighed og dets forenelighed. Denne diskussion har domineret alt den teori, der er blevet præsenteret ovenfor. Dette speciale har ikke til formål at bidrage til denne diskussion og jeg vil derfor se på de politiske aktiver, som promoverer bæredygtig udvikling.

Governance af bæredygtig udvikling

Diskussioner om governance og bæredygtig udvikling kan virke umuligt bred. De kræver undersøgelse af de midler, gennem hvilke stater og stater internationale agenturer og aktører forener økonomiske, sociale og økologiske mål. De skal også tage hensyn til beslutninger truffet af og interaktioner mellem økonomiske, sociale og politiske agenter og aktører på tværs af flere niveauer og skalaer. (Meadowcroft, 2007).

Begrebet governance indeholder i praksis spørgsmål om, hvordan samfundet styres. Governance beskæftiger sig med styring og vejledning i sfære af offentlige anliggender, især i forbindelse med beslutningstagning. Specielt styringsformer kan grupperes i tre "ideelle typer": hierarkier, markeder og netværk (Pierre og Peters, 2000). Analyse af statsstyring gennem disse ideelle typer fokuserer på i hvilken udstrækning en bestemt stat eller international agentur har den politiske og institutionelle kapacitet til at styre, de redskaber, den bruger til at styre, og hvordan man tager hensyn til aktørernes interesser i styringsprocesser og politiske beslutninger (Pierre, 2000: 3).

Traditionelt har regeringer trukket stærkt på hierarkiske stilarter og påberåbt sig regler og sanktioner som styreinstrumenter, såkaldt "kommando og kontrol" styring. Dette giver staten en stærk rolle i styringsprocesserne, men den stigende komplekse, dynamiske og indbyrdes afhængighed af moderne politikker har udfordret denne stil (Kooiman, 1993).

Styring af bæredygtig udvikling rejser spørgsmål, såsom de forskellige institutionelle arrangementers rolle i fremme af velfærd, karakteren af social innovation, det rette forhold mellem eksperter og borgere i demokratisk beslutningstagning og sammenhængen mellem beslutningstagning organer på forskellige geografiske skalaer (Meadowcroft, et al., 2005). Desuden finder styringen af bæredygtig udvikling sted i sammenhæng med gensidige interaktioner inden for og mellem flere niveauer sociale, økonomiske og økologiske systemer, på tværs af tidsmæssige og sociale skalaer. Disse betingelser synes imidlertid at være iboende enhver styring for indholdsmæssige samfundsmæssige formål.

2.2

// Politiker som driver i omstilling

Vi bevæger os i en form for politiske sfære, hvor beslutninger, regler, standarder, forskrifter, aftaler, incitamenter og prioriteter diskuteres, forhandles, besluttet eller pålægges. Det er her, at nogle interesser og dagsordener prioriteres over andre, og hvor konflikter opstår, især i forbindelse med kollektive handlinger og politiske processer, som kan udfordre interesser og magtrelationer, der opretholder bestemte systemer og strukturer.

2.2.1

// ACF Politisk tro og forandring

Policy systemer er ofte rodet og komplekse, hvorfor specialet gør brug af *The Advocacy Coalition Framework* (ACF) (Sabatier, 1988). ACF er relativ ambitiøs, fordi det forsøger at give en generel teori for policydannelse (Cairney, 2016: 485). Fundamentalt for ACF er ideen om, at "*interessenters overbevisninger og adfærd er indlejret inden for uformelle netværk, og at policymaking er struktureret dels af netværket*" (Sabatier & Weible, 2007: 196). Som problemformuleringen indikerer, har specialet en interesse i at undersøge belief-systemer rolle i dannelsen af miljøpolitik. Til netop dette giver ACF specialet dets overordnede teoretiske ramme, inden for hvilken analysen bevæger sig, samt teorien omkring belief-systemer. ACF kan opsummeres ved 3 nøglebegreber:

1. Politiske subsystemer eller "interaktion mellem aktører fra forskellige institutioner, der følger og søger at påvirke regeringsbeslutninger i en politikområde" (Sabatier, 1999: 16).
2. Belief-systemer, forstået som "værdiprioriteter, opfattelser af vigtige årsagssammenhænge, opfattelser af verdens stater (herunder omfanget af problemet), opfattelser af effektiviteten af politiske instrumenter, og så videre" (ibid.).
3. Koalitioner, aggregering af aktører fra "various governmental and private organizations who share a set of normative and causal beliefs and who often act in concert" (ibid.).

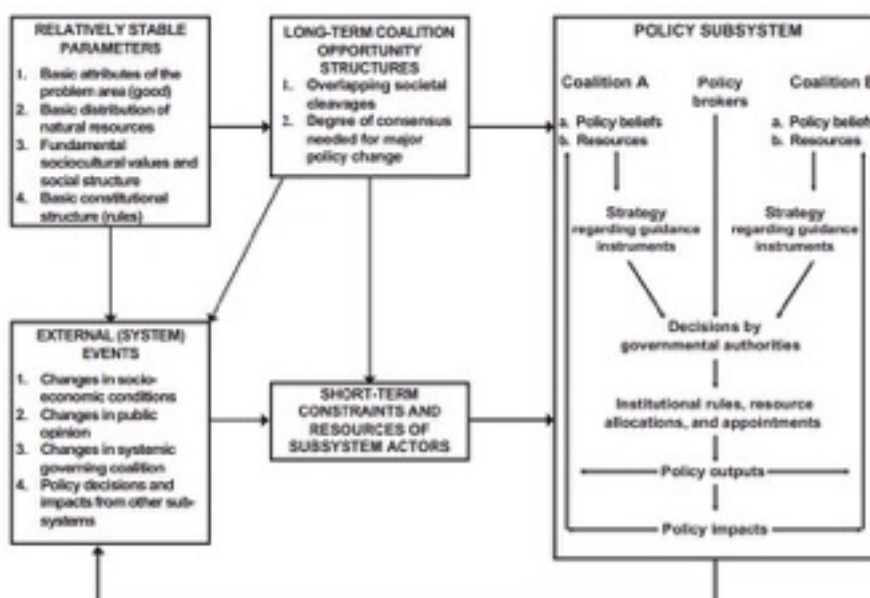
2.2.2

// Policy systemer

"Our conception of policy subsystems should be broadened from traditional notions of iron triangles limited to administrative agencies, legislative committees, and interest groups at a single level of government to include actors at various levels of government, as well as journalists, researchers and policy analysts who play important roles in the generation, dissemination, and evolution of policy ideas." (ibid.).

Et policy subsystem består af alle slags aktører (politikker, interesseorganisationer, journalister, lobbyister), som er interesseret i en enkeltsag, eksempelvis inden for miljøpolitik. Her vil hvert subsystem tiltrække en række af aktører med interesse inden for dette særlige emne og de vil hver især medbringe en række normative overbevisninger og ønsker.

Policy subsystemer eksisterer inden for et bredere system, som skaber parametrene for handling og giver hver koalition forskellige begrænsninger og muligheder. ACF tager udgangspunkt i fem grundlæggende antagelser, 1) at den mest nyttige analyseenhed for at forstå et policy-skifte er politiske subsystemer. 2) Inden for subsystemet findes en række aktører, der organiserer sig i koalitioner dannet ud fra fælles mål og overbevisninger. 3) Aktørerne kan f.eks. være politikere, partier, interesseorganisationer, eksperter eller journalister. 4) Subsystemet bliver påvirket af parametre, som er udefrakommende – enten stabile (næsten permanente) faktorer som samfundets grundlæggende værdier og forfatningsmæssige strukturer eller mere foranderlige faktorer som socio-økonomiske forhold, skift i regeringskoalitioner eller spillover fra andre subsystemer, f.eks. finanspolitik. 5) Disse faktorer begrænser eller styrker aktørerne inden for det givne.

2007 Advocacy Coalition Framework Flow Diagram

2.2.3

// Politisk forandring

ACF har fokus på, hvordan politisk forandring sker. Forståelse og definering af politisk ændring er afgørende, fordi politiske processer på tværs af emner og institutionelle arrangementer ofte vurderes på baggrund af de ændringer, de producerer. ACF definerer to typer af politisk forandring: 1) større politiske forandringer, defineret af ændringer i kerne komponenter i et statsligt program, der afviger væsentligt fra tidligere politikker og 2) mindre politisk ændring, defineret af ændringer i sekundære aspekter af programmer, beslutninger og handlinger, såsom administrative regler eller budgetfordeling (ibid.).

Den politiske forandring er afhængig af overbevisninger og trossystemer, som i dette speciale får betegnelsen belief-systemer. ACF fokuserer særligt på vigtigheden af belief-systemet, hvor mange aktører har indflydelse i kraft af, at de deler tro, ideologi eller overbevisninger med andre. *"Beliefs are the "glue" that keeps a large number of actors together"* (Cairney, 2014: 486). Belief-systemer er organiseret ud fra et 3-delt niveau.

1. Overbevisninger af den dybe kerne: Dette dækker over de brede filosofiske og moralske værdier, som kan eksempelvis højre- eller venstreorienteret (Sabatier, 1998: 103).
2. Dybe politiske overbevisninger: Dette er de fundamentale værdier og strategier som går på tværs af et specifikt policy subsystem (Sabatier, 1998: 110) (se afsnit om værdier)
3. Sekundære aspekter: De mere specifikke overbevisninger omkring et særligt problem eller dets implementering (Ibid.: 31).

ACF argumenter for, at forandring vil ske inkrementelt, fordi subsystemerne sjældent bliver tilstrækkeligt udfordret på deres dybe overbevisninger. De radikale forandringer kræver, at de politiske elitors belief-systemer bliver rystet af eksogene ikke-kognitive faktorer såsom kriser, nye problemer, eksterne relationer, nye sociale bevægelser, despotisk magt m.m. Koalitioner inden for disse policy subsystemer defineres som et bredere *"set of actors who are involved in dealing with a policy problem"* (ibid.: 138).

Belief-systemer og deres operationaliserbarhed

"The most important beliefs are those in the policy core – that is, those that relate to the subsystem as a whole – because these are more salient to the individual than the deep core beliefs and serve as more efficient guides to behavior than specific policy preferences in the secondary aspects." (Sabatier & Jenkins-Smith, 1993: 132).

Overbevisninger eller tro udgør det grundlæggende "link" imellem aktørernes holdninger og konflikterne inden for det politiske subsystem. Selvom den grundlæggende struktur i dyb kerne, policy-kerne og andre aspekter er fast, har empiriske tests vist, at især konceptet om policy-kerne er blevet udviklet og udbygget i mødet med virkeligheden – jo flere subsystemer, der har været udsat for en analyse med brug af ACF, desto flere nuancer er der identificeret (Cairney, 2014). Det betyder, at begrebet nu er ganske velunderbygget, og at specialet kan forbeholde sig retten til at lave en kontekstafhængig analyse af partiers policy-kerne, hvilket er nødvendigt for at få en retvisende analyse. Sabatier og Jenkins-Smith lægger selv vægt på, at aktørers mål kan være komplekse og må observeres empirisk. Her fremstår policy-kernen som det interessante

analyseniveau, da det er her potentielle koalitioner formes, samtidig med at det er specifikt for subsystemet og dermed det, som er identificerbart.

Den dybe kerne bliver et interessant begreb i min analyse, men det er – i sagens natur – simpelthen sværere at udrede, medmindre der opstår en konflikt mellem overbevisningerne i de dybe kerner. Jeg vil anskue forholdene således, at aktørerne i en koalition finder sammen om en policy-kerne, hvor deres respektive dybe kerner ligger bagved. Specialet identificerer en række policy-kerner for de fire partier ved at analysere på partiprogrammer og policy-dokumenter, samt dokumenter fra Folketinget.

I ACF er koalitioner traditionelt defineret af policy-kerner og nontrival koordination (Sabatier & Jenkins-Smith, 1993). Policy-kerner er de centrale elementer i ACFs belief-systemer. Her fremstår de dybe kerner som brede, normative antagelser om begreber såsom menneskets natur, regeringens rolle og velfærd for forskellige grupper (Sabatier & Weible, 2007). Aktører ændrer sjældent deres dybe kerneopfattelser, og de vil sandsynligvis nære mistillid til individer eller koalitioner med modstridende dybe kerner (Leach & Sabatier, 2005). Policy-kerner kan enten være normative, som f.eks. præferencer for miljøbeskyttelse over økonomisk udvikling, eller empirisk, såsom en tro på årsag eller sværhedsgrad af et miljøproblem.

Matti og Sandström (2011) beviste, at aktører har en tendens til at danne koalitioner med andre, der deler politiske overbevisninger, især når de er normative snarere end empiriske. Centralt er det, at aktører er mere tilbøjelige til at ændre deres sekundære overbevisning for at opfylde kollektive mål og samtidig opretholde deres dybe og politiske grundlæggende overbevisninger. Her kan aktører være villige til at ofre specifikke forestillinger om, hvordan ideer udføres i praksis, så længe de overordnede politiske anbefalinger stemmer overens med deres dybere overbevisninger.

2.3

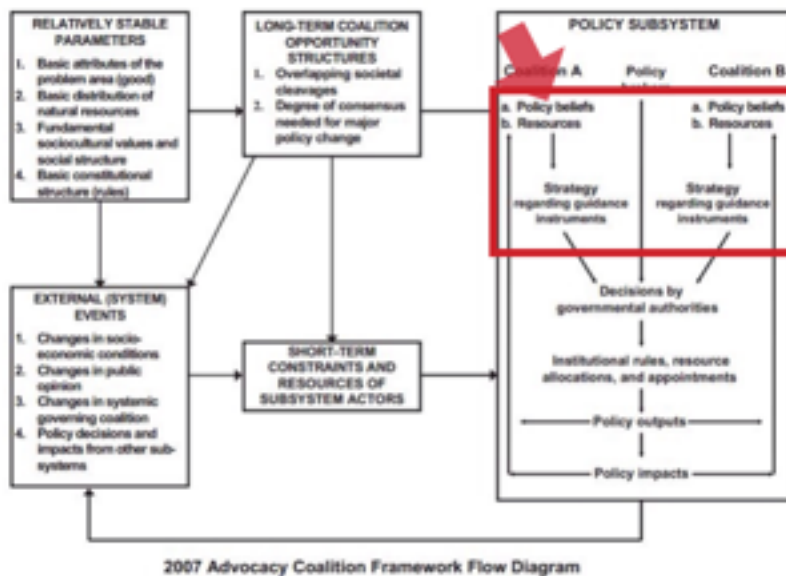
// Teoretisk afgrænsning

På trods af at Sabatiers og Jenkins-Smiths teoretiske ramme er rimelig fastlåst i sit sigte imod forholdet mellem aktører forenede i koalitioner, så vil jeg påstå, at man stadig kan anvende teorien til at besvare min problemformulering. Grunden herfor er, at specialet netop ønsker at sætte fokus på partiernes overbevisninger som et afgørende element i formuleringen af (miljø)policy, hvilket taler det ind i Sabatiers formål for ACF (Sabatier, 1988).

Specialet bruger netop begrebet subsystemer til at beskrive det miljøpolitiske subsystem, som jeg formelt set afgrænsede i min indledning. Hertil har jeg teoretisk afgrænset min undersøgelse, hvor jeg har fokus på, hvilken rolle belief-systemerne har på den førte miljøpolitik frem for effekten af konkurrerende koalitioner eller udefrakommende faktorer. Således får specialet et mere snævert fokus på, hvordan partiers værdier og overbevisninger, når de iagttager miljø og natur, spiller ind. En fyldestgørende undersøgelse af de fire partiers førte miljøpolitik, ville indeholde en koalitionsanalyse, samt en undersøgelse af eksterne faktoreres påvirkning.

Specialet betragter de politiske partier som enhedsaktører, hvilket kræver nogle teoretiske afgrænsninger. Et parti er en forening eller institution bygget på en række fælles overbevisninger og en beslutningsstruktur, hvorved partiet er i stand til at optræde som en aktør med en bestemt holdning, der er kommet frem igennem partiets formelle beslutningskanaler, som selvfølgelig kan være forskellige fra parti til parti. I forlængelse af ACF ønsker aktører at promovere deres dybe

kerne og policy-kerne mest muligt, men er begrænset af subsystemets indretning og udefrakommende faktorer. Aktørerne er således policy-maksimerende ud fra deres egen præferencer.

Figuren illustrerer, hvor i policy sub-systemet, at dette speciale bevæger sig.

A photograph of a vast field of golden wheat in the foreground, with a blue sky filled with scattered white clouds in the background. The wheat stalks are in sharp focus, showing their texture and color. The sky transitions from a deep blue at the top to a lighter blue near the horizon.

Kapitel 3

Empiri og metode

03

// Metodiske refleksioner

Dette afsnit beskæftiger sig med specialets empiri og metode. Specialets empiriske grundlag indeholder flere elementer, som bilagene også afslører. Først er 277 lov- og beslutningsforslag samlet i bilag 1, hernæst er partiernes partiprogrammer samlet i bilag 2. Kodificeringen af disse er samlet i bilag 3. Slutteligt indeholder bilag 4 transkriberingen af specialets interviews (på nær interviewet med Steen gade).

3.1

// Undersøgelsesmetoder

Den kritiske realisme er forenelig med en relativ bred vifte af undersøgelsesmetoder. Danermark et al skriver *"at den må karakteriseres som en metateori, ud fra hvilken det afgørende spørgsmål bliver, på hvilken måde forskellige metodologier kan give kundskab om generative mekanismer?"* (Danermark et al., 1997, 28). Virkelighedens stratificerede natur gør, at samfundsvidenskaberne må fokusere på de dele af virkeligheden, som kan belyse de generative mekanismer. Målet for dette speciale er at identificere de strukturer, mekanismer og kræfter, som kan forklare og redegøre for de fænomener, som søges forklaret. Specialet søger at afdække en række fænomener, og deres indbyrdes sammenhænge. Miljøpolitikken er et konkret objekt, som er produceret af mangfoldige komponenter og determineret ud fra forskellige synspunkter. At finde sandheden om de etablerede partiers miljøpolitik er ikke udgangspunktet. Derimod er specialets formål at belyse miljøpolitik som et fænomen i de etablerede partiers arbejde. For at opfylde dette, må jeg se på, hvad der generer den grønne dagsorden, og hvilke konsekvenser det har. Derfor producerer dette speciale viden ud fra en induktiv tilgang. Her er undersøgelsen påbegyndt i empirien, i den konkrete situation, hvorudfra jeg udleder en række generelle sammenhænge og mønstre.

En metodisk fremgangsmåde for den kritiske realisme er at have problemformuleringen som et klart udgangspunkt. Denne skal være udarbejdet på baggrund af det pågældende genstandsfeltets ontologi (altså antagelse om miljøpolitikens struktur), samt en interesse for at identificere bagvedliggende mekanismer. Indsamlingen af lov- og beslutningsforslag er determineret af denne problemformulering og har været gennemgående i min indsamling af empiri.

3.2

// Empiri

Specialets empiri har fire dele. Først har der været en indsamling af beslutnings- og lovforslag stillet for Folketinget i perioden 2004-(midt)2018, som er blevet behandlet ved Grounded Theory. Endvidere består empirien af de fire partiers politik-/partiprogrammer samt politiske udspil for miljø og klimaområdet, disse har ligeledes undergået et kodningsforløb (Bilag 3). Den kvalitative indsamling bestod af interviews med fire politikere, hvor disse er udvalgt på baggrund af deres arbejde med den grønne dagsorden (Bilag 5). Grundet en intention om mangfoldige interviews har jeg indsamlet en række citater fra en nyhedsmedier som politikers egne facebooksider, Altinget, DR og Berlingske.

3.2.1

// Datamaterialet

Gennem Folketingets dokumentbibliotek har jeg indsamlet alle de beslutnings- og lovforslag, som er blevet stillet inden for miljø- og klimaområdet siden år 2008 (Bilag 1). Disse illustrerer både intensiteten for hvilke partier, der har været særligt aktive på den grønne dagsorden og udgør specialets mere kvantitative datasæt. Herudfra er ligeledes blevet trukket informationer om, hvilke emner, inden for miljøpolitikken, der har været oppe i Folketinget.

Datamaterialet inkluderede dokumenter fra de tidligere udvalg Miljøudvalget (2011-2015), Det Energipolitiske Udvalg (2004-2011), Klima, - Energi- og Bygningsudvalget (2011-2015), Miljø og Planlægningsudvalget (2004-2015), samt Udvalget for Teknologi og Udvikling (2004-2011). Samt nuværende Energi, - Klima- og Forsyningsudvalg og Miljø og Fødevarerudvalg. En notits er, at det er en subjektiv og systematisk gennemgang af hvert lov- og beslutningsforslag for at vurdere om det vil have en positiv effekt på enten miljø eller klima. Der har været fokus på, om forslaget selv nævner en miljø- eller naturgevinst. Således er der sorteret og udeladt forslag, som har til formål at svække miljøindsatsen. Argumentet herfor er, at det ikke er i specialets interesse at udstille eller have fokus på policy, som er direkte negativ.

Dokumentanalyse

Jeg foretog en indholdsanalyse, som er kendetegnet ved en kvalitativ nedbrydning af indholdet i mindre dele (Harboe, 2018). I praksis betød dette, at jeg samlede udsagn fra hvert politikprogram og politisk udspil, der italesatte enten miljø, natur, bæredygtighed eller grøn. Dette skulle senere i analysen give mig svar på hvilke, tanker, opfattelser og mekanismer, der lå bag de enkelte programmer.

Nedenstående ses en tabel over, hvilke dokumenter der indgår i datasættet (Bilag 2).

Socialdemokratiet	Venstre	Socialistisk Folkeparti	Konservative Folkeparti
Principprogram fra 2017 "Fælles om Danmark"	Principprogram fra 2016 - Fremtid i frihed og fællesskab	Principprogram 2012	Partiprogram 2012
Principprogram fra 2004 "Hånden på hjertet"	Partiprogram 1995	Sammen gennem krisen - alle skal med 2012	Mærkesager n.a. - Et grønnere Danmark
Politisk udspil "Vi bygger fremtidens Danmark"	Finanslovsudspil 2015: Et sundt Danmark	Det vil vi	Det mener vi om miljø og natur n.a.
Politisk udspil til Kommunalvalget 2017 "Velfærd Først"	Politisk oplæg 2015: Landdistrikter	Policy papirer 2017	
Politisk udspil "Vækst der virker"	Politisk oplæg: Erhvervspolitik 2014		
Politisk udspil "Vores	Politisk oplæg 2014: Fødevarer og andbrugsplaner		

	Venstres EU-program: Løsningernes Europa 2016-2019		
	Grøn Vækst 2009		

"Et problem i forhold til at anvende et dokument som empiri er, at det ikke giver mig muligheden til at stille uddybende spørgsmål. En karakteristik og en svaghed ved den dokumentariske metode er, at materialet er styret, dvs. fastlagt fra begyndelsen" (Andersen, 2005, 63). Hvilket er grunden for, at jeg foretager en række interviews. Således har jeg forsøgt at frigøre mig for, hvad Kvale kalder en ensidig subjektivitet, der er kendetegnet ved, at forsker kun lægger mærke til de fund, som understøtter egne opfattelser, og at man fortolker selektivt på de udsagn som underbygger egne konklusioner (Kvale, 1999: 209).

Ovenstående metodiske refleksion påvirker specialets validitet. Dette speciale kan ikke give et endeligt svar på, hvad der skaber den grønne dagsorden, eller hvordan den konkret manifesterer sig hos de forskellige partier. Men da min forklaringsvaliditet i højere grad handler om at identificere kausale kræfter og vise, hvordan disse virker, ser jeg en høj grad af validitet. Kvale definerer et gyldigt (validt) argument som fornuftig, velbegrundet, forsvarligt, stærkt og overbevisende og som en gyldig slutning, der er korrekt udledt af dens præmisser (Kvale, 1999).

Jeg har forsøgt at sikre specialets reliabilitet ved løbende at tydeliggøre og beskrive mine metodiske valg og analytiske procedurer. Jeg anfægt dog, at specialets resultater sandsynligvis vil være foranderlige, hvis andre foretog samme undersøgelse med samme problemstilling og metodiske procedure. Grunden herfor er, at jeg selv er underlagt en række strukturelle og sociale strukturer, som har formet dette speciales resultater.

Grounded theory

I behandlingen af lov- og beslutningsforslag, samt politik/partiprogrammerne anvendte jeg kodifikation, som lægger sig ind under Grounded Theory. Grounded Theory har til formål at systematisere principperne i den kvalitative forskning, hvor den søger at befri den kvalitative metode fra anklager om subjektivitet og tilfældighed (Glaser & Strauss, 1967: 79ff.). Ved at benytte denne tilgang til de kvalitative data (Bilag 1 & 2), sikres en valid basis, som vil kunne måle sig med de validitetskrav den kvantitative forskning omgriber sig af (Glaser & Strauss, 1967: 79ff.). Grounded Theory giver et delvist statistisk samfundsbillede og dette synes at stemme overens med problemformuleringen, der søger at afdække en række sociale fænomener. Her søger Grounded Theory at blotlægge ikke kun de relevante betingelser for social handling, men også at synliggøre, hvordan aktører aktivt reagerer på betingelserne (Glaser & Strauss, 1967: 3-5).

A

Den dybe kerne tro, meget modstandsdygtig over for ændringer og gennemsyning af forskellige politiske delsystemer, er meget generelle normative og ontologiske antagelser om menneskets natur og den relative prioritet af grundlæggende værdier

B

Ved andet niveau, politisk grundlæggende overbevisninger refererer til komponenter som prioriteringen af forskellige policyrelaterede værdier

C

Overbevisninger, der er mere forbehold for ændring end de to andre, består af præferencer for specifikke instrumenter eller forslag.

Kodificeringen af de tre sektioners empiri tager udgangspunkt i specialets teori om ACF. Her har jeg først kodet materialet i forhold til de tre lag af overbevisninger. Anden fase af analysen var kodificeringen. Princippet om teoretisk begrundelse af case selektionen kræver en fortløbende gripen ind i hinanden af både analyse og materialeindsamling. Dette kommer praktisk til udtryk, når der på baggrund af analyseresultater søges dybere ind i empirien, med det formål at sikre at alle mulige variationer af de givne fænomener udforskes.

Jeg deler Glaser og Strauss' antagelse om, at man opfatter kodifikationsprocessen som en form for kreativ udarbejdelse, som har til formål at sikre en teoretisk kontrol af de kategorier, som den subjektive forudindtagelse skaber. Således adskiller det sig fra analyser af kvalitative data, der indordner materialet under deduktivt forudfattede kategorier og ender med "blot" at subsumerer (Glaser & Strauss, 1967: 29).

3.2.2

// Interviews

Semistrukturerede interviews

Jeg undersøger, hvad der genererer den grønne dagsorden, og valgte derfor at snakke med en række miljø- og klimaordførere, som alle har eller er nær den grønne dagsorden i den politiske sfære. Et interview er i bogstavelig forstand et "inter view", en udveksling af synspunkter mellem to personer, der samtaler om et tema af fælles interesse (Kvale, 1999, 27). Der findes ingen etablerede måde at lave interviews på, men Kvale (1997) behandler i sin bog *InterViews* det semistrukturerede interview. Kvale definerer de semistrukturerede interview som: "*an interview whose purpose is to obtain descriptions of the life world of the interviewee with respect to interpreting the meaning of the described phenomena*" (ibid.). Inden for den kritiske realisme, ser man fænomener, som kontekstuelt bestemte og som havende åbne vilkår. Dette kan medføre, at mekanismer ikke altid manifesteres empirisk. Aktørerne studeres i deres kausale kontekster, hvor interaktive interviews anvendes.

Kvale (1997:88) opstiller syv trin, som en interviewundersøgelse må gennemløbe. Det første trin er tematiseringen. Her bestemmes undersøgelsens formål, og det præciserer, hvad vi undersøger. Formålet med interviewene er delvist undersøgende og delvist konkluderende. Jeg kan derfor lave åbne interviews uden en alt for fast struktur. Interviewundersøgelsens andet trin omhandler design. Jeg valgte ikke noget bestemt antal respondenter på forhånd, men gik efter, hvor meget information et ekstra interview kunne bidrage med. Interviewguiden, der er den vigtigste del af designet, blev revideret efter hvert interview, så kvaliteten af de efterfølgende blev bedst mulig. Denne revidering gav ingen problemer set i lyset af undersøgelsens formål, da vi ikke havde brug for standardiserede spørgsmål og svar, men "kun" søgte empirisk indsigt.

Valg af informanter

Jeg er i dette speciale endt op med at interviewe 4 politikere fra de fire partier. Jeg skriver "op med", fordi jeg i udgangspunktet kontaktede flere, som ikke ønskede at indgå. Mit kriterium var, at alle informanter på et eller andet tidspunkt skulle have varetaget posten som miljø- eller klimaordfører. Dette valg er taget ud fra en antagelse om informationsniveau. Mine henvendelse har været både formelle og uformelle.

Christian Rabjerg Madsen (Socialdemokratiet)

Christian Rabjerg Madsen er folketingsmedlem for Socialdemokratiet. Han er Socialdemokratiets nuværende miljøordfører, og har varetaget denne post siden 2016.

Thomas Danielsen/Marianne (Venstre)

Thomas Nolsøe Danielsen er medlem af Folketinget for partiet Venstre, hvor han besidder posten som klima- og energiordfører og er samtidig formand for Energi, - Forsynings- og Klimaudvalget. Da han var på barselsorlov og under det første interview svarede Venstres fungerende ordfører på området, Marianne Bredahl Christiansen. Kommentarerne er efterfølgende blevet bekræftet af Thomas Danielsen.

Connie Hedegaard (Konservative)

I perioden 2004 til 2009 var hun miljøminister (2004-2007) og herefter klima- og energiminister. Ved udpegningen til EU-kommissær afgik hun som klimaminister, men fortsatte som minister for FN's klimakonference i København i 2009. Connie Hedegaard var EU-kommissær for klima fra 2009-2014, og i 2015 som formand for CONCITO. Selvom Connie Hedegaard ikke nødvendigvis er "aktuel" for KF's Folketingsgruppe, så identificerer hun sig stadig, som en repræsentant for deres ideologier.

Steen Gade (Socialistisk Folkeparti)

Populært siges det, at Steen Gade var grøn før det blev moderne og EU-begejstret før det blev accepteret i SF. Han er tidligere medlem af Folketinget for Socialistisk Folkeparti senest fra 2007 til 2015 og tidligere direktør for Miljøstyrelsen. Steen Gade er stadig aktiv på den miljøpolitiske dagsorden som offentlig person og klummeskribent på Altinget. Selvom Steen Gade ikke nødvendigvis er "aktuel" i SF's Folketingsgruppe, så identificerer han sig stadig, som en repræsentant for SF's ideologier.

Interview guides

De anvendte interviewguides er alle udformet ud fra samme skabelon, som også udgør specialets undersøgelsesspørgsmål, dog varierer spørgsmålene og vægtningen af de forskellige spørgsmål alt efter, hvilken position interviewpersonen repræsenterede, samt alt efter hvilken fagprofessionel baggrund den pågældende besad.

Alle interviews blev indledt med en briefing og præsentation af specialet mens alle interviews ligeledes søgte, at afdække de samme tematikker med baggrund i specialets teoretiske forforståelse. Interviewguiden har jeg ud fra Kvale (1997: 129-135) valgt at opdele i 4 områder med dertil hørende foreslåede spørgsmål ud fra specialets problemstilling og teoretiske referenceramme. De fire områder er opdelt ved generelle subjektive forestillinger om et bæredygtigt samfund og spørgsmålet om, hvorfor at nogle partier er mere positive over for den grønne dagsorden. Tredje område fokuserer på, andre partiers indvirkning og slutteligt spørges der ind til en række politiske aktiviteter.

Spørgsmålene i interviewguiden er vejledende og ikke endelige. Jeg bevæger mig ofte uden for interviewguiden, hvis jeg føler det har relation til problemstilling. Især i de tilfælde, hvor respondenterne kommer med udsagn, der ikke virker helt klare eller ligefrem modsigende, har jeg forsøgt at få dem be- eller afkræftet ved hjælp af fortolkende spørgsmål.

Kapitel 4. Analyse

04

// Analyse

Analysen er opdelt i to større afsnit. Første afsnit behandler de fire partiers belief-systemer, hvor det identificerer fire linjer i den danske miljøpolitik. Først identificeres Socialdemokratiets (S) fokus på miljøafgifter, -kvoter og -standarder Herefter følger Venstres (V), som har fokus på grønne incitament til virksomheder og producenter. Socialistisk Folkeparti (SF) har rodfæste i parlamentarisk protest og gode miljøeksempler. Slutteligt identificeres Konservativ Folkepartis (KF) belief-system, som bevar, forsvar og dyrk en grøn identitet.

Andet afsnit af analysen dykker ned i den praktiske optik af de fire partiers miljøpolitik. Her synliggjorde empirien (Bilag 3) særligt 4 områder, hvor der opstod miljøpolitiske konflikter. Første beroede på statens og markedets rolle i den grønne omstilling, hvor disse bliver eksemplificeret gennem transportsektoren og landbrugssektoren. Herefter følger en analyse af begreber som vækst og arbejdspladser, samt det regulatoriske redskab miljøafgifter.

Først gives et overblik over de politiske aktiviteter, som de fire partier har haft i Folketinget.

4.1

// Tyngden i lov- og beslutningsprocessen

Der er mange måder at engagere sig i måden, hvorpå samfundet bliver udformet og policier bliver vedtaget. Partier kan stille beslutnings- og lovforslag i Folketinget, påvirke befolkningens holdning på bestemte områder, indgå i politiske alliancer osv. Dette afsnit zoomer ned i partiernes lov- og beslutningsforslag, samt deres politikprogrammer, hvor det synliggør en række handlingsmønstre i de forskellige partiers miljøpolitiske diskurser. Derudover identificeres et mønster i lovgivningsaktiviteterne, som bilag 1 udstiller, og som også er vanligt: Tyngden i lovgivningsprocessen.

Folketinget beskæftiger sig hver dag med små og store problemer. Alt lige fra befrielsen af cirkus dyr til maskeforbud. Det må således kategoriseres, som et sted mellem særdeles krævende og uoverskueligt at følge med i alle de aktiviteter, der er i Folketinget. Ikke desto mindre vil en indsigt i dette arbejde skabe indsigt i det daglige arbejde med miljøpolitikken hos de fire partier. Datamaterialet (Bilag 1) afdækker i den forbindelse flere væsentlige forhold: For det første i hvilken udstrækning de forskellige partier fremstiller forslag i Folketinget, for derved at påvirke eller skabe den førte politik. For det andet i hvilket omfang, der er forskel på de fire etablerede partiers aktivitetsniveau. For det tredje, hvorledes disse aktiviteter har særlige faglige og emnemæssige mønstre.

De kvantitative data tegner flere billeder af de forskellige partiers aktivitetsniveau og beslutningsmønstre i Folketinget, hvor der identificeres 277 dokumenter stillet af de fire partier siden 2004. Det generelle billede er, at klart venstrefløj (S og SF) er aktive på miljø- og natur dagsordenen. De har i årene 2004- (midt) 2018 fremstillet 177 lov- og beslutningsforslag, samt forespørgsler på miljø- og naturområdet for

Folketinget. Højrefløjen (V og KF) har til sammenligning stillet 100. Der er en forskel på om man er et af de større statsministerkandidat partier som V og S. Derfor er det hensigtsmæssigt at se på dataene herudfra. Vi ser en differens mellem S og V, hvor S har fremsat 84 og V har fremsat 59 i årene 2004- (midt)2018. Hvor S derfor fremstår som værende mere aktive. Det skal nævnes, at Venstre har haft regeringsmagten i 10 ud af de 14 år, hvilket kan have en betydning. Sammenligner vi SF's og KF's aktiviteter i Folketinget, ser vi klar overvægt af aktiviteter hos SF, som har fremstillet 93 og KF 41. Dette på trods af, at begge partier fremfører sig som værende grønne og ofte indgår som alliance med statsministerkandidat partierne. KF's aktiviteter har ligeledes oftest været i samarbejde med V fremfor på egen hånd.

Ovenstående hovedpointer i forhold til de forskellige partiers aktivitetsniveau vil blive genstand for en detaljeret gennemgang af centrale resultater fra datamaterialet. Datamaterialet giver indblik i en række elementer ved de forskellige partiers lydhørhed over for den grønne dagsorden. En synlig overdel af særligt sektorielle miljøpolitikker illustrerer de forskellige partiers måder at anskue miljøet på.

4.2

//Analysedel 1 - Fire miljøpolitiske værdikonflikter

Som ovenstående viste, angiver de hyppigste elementer i det kodede empiri forekomsten af bestemte overbevisninger i miljø- og naturpolitikken. For hvert parti vil jeg præsentere en række belief-systemer inden for miljø og natur. Disse involverer det mere normative syn på samfundet, samt en særlig ontologisk forståelse omkring mennesker og natur. Her gennemsyrrer strømninger som liberalisme, socialisme og konservatisme. De mest gennemgående beliefs er eksempelvis generationsretfærdigheden, som går på tværs af de fire partier. Indsigten i beslutnings- og lovforslag gennem de sidste 14 år gjorde det muligt at verificere, hvilke tro og emner som de forskellige partier vægtede særligt højt og udgør afsnittene omkring kernepolitiske overbevisninger. Omsætningen af disse til konkrete og håndgribelige regler, programmer osv. defineres som secondary aspects. Afsnittet består af fire sektioner, hvor første analyserer på S og identificerer dets dybe kerneoverbevisninger, kernepolitiske overbevisninger og slutteligt dets sekundære overbevisninger. Denne analysestruktur gentages herefter for V, SF og KF.

4.2.1

Socialdemokratismen og strukturerne

Dybe kerneoverbevisninger

Den socialdemokratiske miljødiskurs

Den normative og ontologiske antagelse hos Socialdemokratiet identificeres som en form for socialliberalisme. Empirien definerede Socialdemokratiets trossystem som dels en samfundstilstand og dels en bevægelse, der tilstræber et samfund, som bygger på fælles ejendom, produktion og distribution (Bilag 2). Partiets ideologi er vanskelig at stedfæste, men i moderne litteratur italesættes den som Socialdemokratisme (Christiansen et. al., 2015). Denne reviderede forholdet mellem stat, marked og samfund, hvor den ønskede at forme kapitalismen og begrænse den gennem demokratiets politiske magt, således at den ville blive underkastet samfundets behov (Bilag 2). De politiske idealer skulle styre kapitalismen og ikke omvendt (ibid.). *“Kapitalismen har ingen moral eller retfærdighedssans. Derfor må markedet aldrig diktere, hvordan vi indretter vores samfund.”* (Socialdemokratiet, 2017: 16). Der er således fokus på at varetage sociale hensyn og skabe et kontrolleret marked.

I empirien ser vi nøgleord som lighed, frihed og solidaritet (Bilag 2). Hvor den altoverskyggende vision, der bunder i socialismen, er et ligeligt fordelt samfund, hvor frihed opnås gennem fællesskabet (ibid.). Disse tanker kommer også til udtryk i empirien, hvor vi møder strofer som *“At sikre mennesker uanset social, religiøs eller etnisk baggrund retten til og mulighederne for at leve og være aktive medborgere i et retfærdigt demokratisk samfund med social, miljømæssig og økonomisk bæredygtighed”* (Socialdemokratiet, 2017: 21). Skiftet fra at have udelukkende fokus på arbejderbevægelsens vilkår og til det mere bæredygtige kom for alvor til udtryk ved Brundtlandrapporten. Gru Brundtland var en af de første Skandinaviske socialdemokrater, som gjorde miljø til en central del af bevægelsens tænkning. Hun italesatte, at væksten (særligt industriens) truede fremtidens miljø og velfærd (Christiansen et. al., 2015). Dertil tilføjede hun en ny dimension til den socialdemokratiske miljødiskurs - at velfærdsstaten ikke blot skulle være retfærdig og fremgangsrig men også bæredygtig (The World Commission on Environment and Development, 1987). Denne antagelse dominerede også i et miljømæssigt perspektiv, hvor det derfor menes, at man bør ændre samfundets indretning, så der kommer mere fokus på bæredygtig udvikling *“Vores solidaritet med de kommende generationer er også et spørgsmål om at sikre en bæredygtig miljømæssig udvikling socialt og økonomisk.”* (Socialdemokratiet, 2017: 22).

Empirien viste, at Socialdemokratiets miljø- og naturpolitik kan defineres som delvis ecocentrisk med toner af antropocentrisme. Store dele af partiets dokumenter er rodfæstet i ideen om, at naturen har en iboende værdi, eksempler herpå er: *“Vi mener, at mennesker har en forpligtelse til at passe på den natur og de dyr, vi deler jorden med. Planter og dyr er værdifulde for os, men de har også en værdi i sig selv”* (Socialdemokratiet, 2017: 5). Ligeledes identificeres lov- og beslutningsforslag, som indtager antagelsen om, at partiet fører miljøpolitik for at beskytte mennesket. Dette kommer til udtryk i forslag om, at indføre en handlingsplan for pesticidrester i dansk frugt og grønt, fordi det vil kunne skade mennesket (B50, 2006).

Konceptet omkring intergenerational retfærdighed står stærkt hos S. I principprogrammer er det skrevet ud, at de miljøpolitiske tiltag man tager i dag vil have en effekt på fremtidige generationers levetilstand, miljøbeskyttelse osv., hvor klimaforandringer, biodiversitetstab m.m. udgør en potentiel trussel for fremtidige generationer. Ligeledes bliver det understreget, at vi har et ansvar overfor fremtidige generationer. *"Vores generation har desuden et ansvar over for fremtidige generationer. Vi skal passe på naturens ressourcer, så vores børn og børnebørn overtager jorden i en bedre tilstand, end den er nu"* (Socialdemokratiet, 2017: 3).

Den sidste deep core belief er troen på, at et bæredygtigt samfund kræver et indgreb i markedskonomen. Socialdemokratismen ønsker at indføre socialisme gennem demokratiske reformer (Bilag 2). Miljøproblemerne rammer alle, men nogle mere end andre, så derfor ynder socialdemokratismen en hvis indgriben i markedskonomen ved at indføre skatter, afgifter, regulerende love for virksomheder og standarder. Rationalet er, at der ikke skal være store forskelle mellem individer. Således kan staten pålægge virksomheder og forbrugere forskellige miljøafgifter og grønne afgifter.

Socialdemokratismen anskuer markedet, som en præmis for at lave de omstillinger, der er nødvendige for at imødekomme en bæredygtig tilstand. Her italesættes særligt markedsfejl. Overbevisningen er, at ejerskabet til goderne ikke er veldefineret, og der sandsynligvis ikke er markeder for miljøgoder (Bilag 2). Den påvirkning af miljøet, der sker som følge af menneskelige aktiviteter, er derfor typisk ikke afspejlet i markedsprisen på de goder, som aktiviteterne frembringer. Når ikke alle omkostninger og gevinster ved en aktivitet inddrages i prisfastsættelsen, er det således en markedsfejl. Her italesætter den socialdemokratiske miljødiskurs, at markedsfejlen betyder, at menneskets negative påvirkning af miljøet, i fravær af regulering, vil afvige fra det samfundsøkonomisk optimale. Derfor har regulering af påvirkningen af miljøet til formål at sikre, at alle effekter på miljø og natur indregnes i beslutningen om at foretage forskellige forurenende aktiviteter (Bilag 1). Sådan skabes en form for miljøpolitisk lighed.

Kernepolitiske overbevisninger

Kodningen af empirien synliggjorde en række frekvenser, inden for hvilke vi kan identificere klare strømninger for S's miljøpolitik. I forhold til statens rolle i den grønne omstilling identificeres tre stærke overbevisninger: 1) at staten skal være den overordnede planlægger og provider af den grønne omstilling, 2) at staten skal se sin autoritet som håndhæver og 3) at staten, i så vidt omfang, skal tage aktivt ansvar for finansiering og risikohåndtering af grønne projekter.

Det anfægtes, at første overbevisning har rod i S's dybe overbevisninger omkring fælles ansvar. For at tage et fælles ansvar, må staten forvalte. Den socialdemokratiske miljødiskurs fremhæver, at strukturerne i samfundet og måden, hvorpå det er indrettet, betyder mest for adfærden blandt individerne i befolkningen. Dette er en antagelse, vi ligeledes ser i datamaterialet, hvor flere lov- og beslutningsforslag er rettet mod et strukturelt niveau som adfærdsændrende. Velfærdsstaten fremstår som det mest slående eksempel herpå, hvor denne er en struktur i samfundet, som indeholder både en social, demokratisk og økonomisk dimension. Statens opgave er ikke at udvise barmhjertighed, men netop at fastlægge og forvalte borgernes rettigheder. Vi bærer et fælles ansvar over for hinanden, hvor staten på bedst mulig måde skal forvalte dette - også på miljøområdet. Vi har et ansvar over for fremtidige generationer og derfor er mange af Socialdemokratiets aktiviteter rettet mod at reducere forskellige former for forurening eller at bevare eller (gen)skabe sunde økosystemer. Der er således ikke fokus på, hvordan den enkelte kan ændre hverdag og adfærd til det mere grønne. Det er staten, der regulerer og tilpasser samfundet samt strukturerer, så de bliver mere grønne.

I forhold til problemlidentifikationen ser vi, at Socialdemokratiet anser den grønne omstilling som akut og af grænseoverskridende karakter (Bilag 3). Samtidig med at de ser miljø- og klimaproblemerne uløseligt hænger sammen med en ukontrolleret kapitalisme. Ser vi på partiets syn på effekten af ønskede policies, ser vi et fokus på 1) ændring i forbrugs- og produktionsvarer, 2) Forebyggende indsats, 3) Hvordan Danmark kommer i en global førertrøje og 4) Investeringer i forskning og innovation, således at videns grundlaget løftes, og at nye teknologier skabes.

Ligeledes identificeres en klar overbevisning, at effekten af miljø-policies kan gå hånd i hånd med ønsket om vækst og arbejdspladser. Dette taler direkte ind i partiets deep core policy, hvor staten forvalter og styrer de større strømme i samfundet. Selvom empirien viser, at mange af partiets grønne policies går i tråd med deres deep core policy, så er der ikke nødvendigvis altid en en-til-en korrespondance mellem de to. Partiets deep core beliefs skal læses som en helhed, der har rod i nogle fundamentale måder at anskue miljø- og klimapolitikken på. De er således også vanskelige at forandre. Sabatiers udlægger en tese om, at forandring i beliefsystemet som oftest vil ske i det tredje niveau - sekundære overbevisninger (Sabatier, 1988).

Sekundære overbevisninger

Når policy core beliefs relateres til specifikke instrumenter eller forslag, som beskæftiger sig med sektorielle dele af subsystemer, bliver de til secondary beliefs (ibid.). Eksempelvis har Socialdemokratiet haft særligt fokus på transportområdet, hvor forslag omkring Cityring (L177, 2014) og begrænsning af forurening fra biler har været stillet i Folketinget. Tilbage i 2005 havde partiet meget fokus på at stoppe forureningen fra dieselmotorer ved enten at tilføje afgifter, filtre og begrænsninger på emissioner (B 33, 2005; L 64, 2005), hvor dette fokus går igen i nuværende miljøkampagner om *“Stop salget af dieslbiler i 2030”* (Ritzau, 2018). Således får deres policy core beliefs omkring ændring i forbrugs- og produktionsvaner tilknyttet en række konkrete instrumenter, og forslagene fremstår derved som secondary beliefs.

De secondary beliefs er relativt snævre i deres scope og adresser for eksempel detaljerede regler og regulativer som Socialdemokratiets fokus på at oprette og implementere systemer og strukturer, der skal fordrage en større og bedre miljø- og klimaindsats. Deres secondary beliefs kommer til udtryk, når de foreslår modeller for pantsystemer, som skal reducere affald samt produktion af dåser og flasker, samt mærkningsordninger, som skal vejlede forbrugeren, eksempelvis folketingsbeslutning om indførelse af et energimærke på forbrugerelektronik (B 21, 2007). De foreslår ligeledes certificeringsordninger med bæredygtighedskriterier for eksempelvis biobrændsler (B 106, 2008) og kvoteordninger for landbrugets brug af sprøjtegifte (B 101, 2008).

En særlig policy core belief ønsker, at forskning og innovation blev håndgribeliggjort ved fokus på investeringer i den grønne omstilling ved særligt forbrugeroplysning og forskning. Her fremhæves lovforslaget omkring Danmarks grønne investeringsfond (L 46, 2014), nedsættelsen af en naturøkonomisk kommission (B 110, 2011), klimainvesteringer i U-lande (B 75, 2009) og forslag om opdatering af vidensgrundlaget for miljø og bæredygtighed samt opstilling af klare miljø- og bæredygtighedsmål (B131, 2008). Ligeledes har partiet fokus på at inddrage borgeren, hvor en oplysningspulje om klimaet fremstilles (B 80, 2010).

Delkonklusion

Afgifter, kvoter og standarder

Fælles for den socialdemokratiske miljødiskurs er, at hensyn til miljøet kan og burde indarbejdes i reguleringen på flere måder. Empirien synliggjorde en række eksempler på, at reguleringen kan rettes mod eksisterende aktiviteter og den forurening, som de medfører. Herved antages det, at man opnår de rette incitamenter til at reducere miljøpåvirkningen. Staten som håndhæver,

planlægger og provider vægtes tungt hos S, hvor denne skal styre den bæredygtige udvikling i en retfærdig retning, og hvor markedsøkonomien ikke må være dominerende. Der er fokus på at minimere negative eksternaliteter ved afgifter, standarder og kvotesystemer. Dette synliggør miljøpolitiske virkemidler som miljøafgifter og standarder, der kan skabe og kontrollere markeder.

Derudover viser empirien, at Socialdemokratiet søger viden, forskning og teknologisk udvikling inden for miljø- og klimaområdet. Partiets argument herfor er bl.a., at regulering af forureningen ved hjælp af afgifter eller kvoter principielt kræver, at forureningen kan måles og henføres til en (Socialdemokratiet, 2018), som kan beskattes. I nogle tilfælde er dette imidlertid vanskeligt. Det gælder eksempelvis ved diffus forurening af vandløb, hvor det ikke er muligt entydigt at identificere kilden til pesticider, kvælstof eller fosfor i vandløbet.

4.2.2 Venstre – liberalismens miljøpolitik

Dybe overbevisninger

Den liberalistiske miljødiskurs

På øverste niveau af belief-systemet identificerer vi en række generelle, normative og ontologiske overbevisninger omkring samfundet. Her viser empirien, at Venstre lægger sig op af liberalismen. Traditionelt er liberalismen blevet defineret som en ideologi med en fast essens. Den moderne liberalisme er skabt i og af industrialiseringen af Vesten. Denne er særligt karakteriseret ved individets frihed. I denne diskurs er frihed forbundet med personlig udvikling og velstand, således at individet kan leve et fuldt liv (Heywood, 2013: 32-33). Individet skal have mest mulig frihed til at leve sit liv, og staten skal derfor bestemme mindst muligt.

Det, som oprindeligt blev betegnet som liberalisme i Danmark, centrerede sig omkring politisk frihed og lighed samt ideen om en fri forfatning. Gradvist fokuserede liberalismen på liberalisering, mindre stat og mindre skat. Denne proces kulminerede, da Venstre erklærede sig som Danmarks liberale parti i 1963 (Nevers et. al., 2013). Liberalismen har intuitivt hvervet sig en række værdier og principper såsom; frihed, retsstatsprincipper, det frie marked, vækst, fremskridt, uddannelse og dannelse, magtkoncentration, samfundsorientering osv. I empirien identificerer vi ligeledes en række diskurser omkring liberalisering. Det vil sige, at man skaber gunstige rammer for en fri prisfastsættelse baseret på udbud og efterspørgsel. En liberalisering udelukker imidlertid ikke tilstedeværelsen af andre styringsformer som aftaler og hierarki (Arentsen & Künneke, 1996: 547). Her opfattes liberalisering som en bevægelse mod en konkurrencemodell, der har tre centrale karakteristika: åbne markeder og markedsfremmende regulering, privat ejerskab og uafhængige reguleringsorganer. Ønsket om øget liberalisering gør sig også gældende i Venstres miljøpolitik, hvor grundantagelsen er, at producenter og

virksomheder hovedsageligt skal drive den grønne omstilling, og at man derfor politisk skal skabe så gunstige forhold som muligt: *"En liberal erhvervspolitik bygger på, at de private virksomheder er bedre til at udpege fremtidens produkter og vækstområder end offentlige myndigheder. Virksomhederne skal derfor have gode rammebetingelser til at kunne tjene penge, så de kan udvikle nye produkter og investere i nye produktioner."* (Venstre, 2018)

Intentionen er her at forsvare de private virksomheder, hvor den bagvedliggende tanke er, at private virksomheder er en afgørende del af samfundets struktur, og at de nødvendigvis vil bidrage til at gøre noget godt for miljøet, da det vil give virksomhederne et bedre afkast og en stabil økonomisk situation (Carter, 2007: 68). Dette ses også i argumenter om, at virksomheder grundlæggende handler ud fra en overbevisning om at få profit, men at de store multinationale virksomheder har indregnet de omkostninger deres produktion har på miljøet, og derfor vil de private virksomheder kunne se fordele i at bidrage til et renere miljø.

Den liberale individorienterede miljødiskurs vægter en stærk tro på individet. Her er det betragtningssmåden, at det personlige ansvar skal vægtes højt, samtidig med at politikernes job primært består i at skabe forbrugermæssige adfærdændringer (Gregersen, 2017). Der er således tale om et demokratisk forhold mellem civilsamfundet og staten, dog med den krølle, at der bliver opfordret til top-down-styrende elementer. Denne diskurs er blevet forstærket gennem mange år, hvor industrien har fået fjernet dele af hovedansvaret for klimaforandringerne. Det menes i stedet, at klimaforandringerne i lige så høj grad er befolkningens eget ansvar. Siden 2008 og frem mod klimatopmødet i København i december 2009, hvor der har været et holdningsskift i den danske befolkning (Meilstrup, 2010). Det er nu i højere grad end før et personligt anliggende for den enkelte borger at spare på CO²-udslippet. Vi skal spare på vandet, forbruge rigtigt, leve CO² neutralt og sortere vores affald. *"Den enkelte har et personligt ansvar for at passe på naturen og sit eget helbred."* (Venstre, 2006: 27).

Konceptet omkring intergenerational retfærdighed er også tilstede hos Venstre (Bilag 3). Partiets program fra 1995 lægger vægt på ansvaret over for fremtidens generationer *"Vi skylder fremtidens generationer at efterlade et renere miljø end det, vi har i dag."* (Venstre, 1995) Denne ansvarlighed er ligeledes gennemgående i partiets nuværende program. *"Et uændret træk på naturens kul-, olie- og gasforekomster truer med at forringe miljø og levevilkår for fremtidens generationer."* (Venstre, 2006).

Empirien viste, at Venstres syn på mennesker og natur er antropocentrisk. Gennemgående i dokumenterne er, at menneskets behov og interesse anses som vigtigst og mest signifikant. Naturen bliver givet en instrumental værdi, hvor denne har værdi og fortjener moralske overvejelser, så længe de bidrager til menneskets ve og vel. *"Venstres miljøpolitik tager sit udgangspunkt i respekt for de naturgivne ressourcer, som er vore fælles værdier."* (Venstre, 2006). Når miljøpolitikken udfolder sig i denne diskurs, fokuserer den på mennesket. *"Derfor er opgaven for det første at afbalancere hensynet mellem mennesker og miljø. For det andet er opgaven at opnå de ønskede miljømålsætninger så effektivt som muligt. Det vil sige at få mest miljø for pengene."* (ibid.)

Kernepolitiske overbevisninger

Den første policy core belief, som empirien synliggjorde, var autoriteten mellem statens rolle og markedet, hvorunder hvordan staten fungerer som regulerende autoritet i forhold til standarder, afgifter m.m. Empirien viste et ønske om at lempe miljøafgifter og kvoter og reguleringsbyrden. Dette ønske bunder i den kernepolitiske overbevisning om, at markedet og producenterne selv kan varetage den grønne omstilling. *"Liberaliseringer og frie markeder for energi skal sikre en mere effektiv udnyttelse af energiresourcer og øge anvendelse af bæredygtige energiformer"* (Venstre,

2006). Derfor beskæftiger en overvejende del af empirien sig med ønsket om, at statens aktiviteter kan flyttes eller varetages af private eller en tredje sektor. *"En liberal erhvervspolitik bygger på, at de private virksomheder er bedre til at udpege fremtidens produkter og vækstområder end offentlige myndigheder. Virksomhederne skal derfor have gode rammebetingelser til at kunne tjene penge, så de kan udvikle nye produkter og investere i nye produktioner"* (ibid.) Dog ser vi tendenser til, at statens fortsat skal fungerer som en overordnet planlægger og provider. Denne overordnede planlægger, ser vi særligt i italesættelsen af EU's rolle på miljø- og klimadagsordenen. Der lægges vægt på, at miljø- og klimaproblemerne er af grænseoverskridende karakter, hvilket nødvendiggør et stærkt EU- og globalt samarbejde.

Empirien synliggør ligeledes en række karakteristika for Venstres ønskede miljø- og klimapolitik. Her kan nævnes 1) fokus på natur og havmiljøer, 2) ønsket om at miljø- og klima går hånd i hånd med stigende vækst, 3) at Danmark skal indtage en global førertrøje, hvilket leder til karakteristika og 4) en styrkelse af forskning, teknologi og innovation (Bilag 3).

At vækst og grøn omstilling går hånd i hånd er en diskurs der går igen i empirien. Her fremhæves særligt ønsket om en grøn realisme. Her hentydes til, at Danmark skal indtage den grønne førertrøje. Vi ser, at meget af Venstres lovgivningsarbejde kredser om implementeringen af deres "Grøn Vækst" strategi fra 2009 (Venstre, 2009), hvor der identificeres en række lovgivningsmæssige forslag, eksempelvis ønsket om at ændre loven om naturbeskyttelse og lov om vandløb (L165, 2011) for at opnå de mål og forventninger, som strategien ytrede. Mere vækst og flere arbejdspladser kommer til udtryk på to måder hos Venstre. Den første er, at vi ikke må overregulere landbrugs- og fødevarersektoren, fordi det har et stort vækstpotentiale. *"Desuden er det en mærkesag for Venstre, at landbruget i stigende grad tænkes ind som grøn energileverandør i forbindelse med omlægningen af EU's energipolitik"* (Venstre, 2006). Samtidig har de et større fokus på udviklingen af grønne teknologier, der kan skabe et dansk væksteventyr, som vil kunne give tilbage til miljøet *"I en globaliseret verden skal viden og kompetencer sikre Danmark såvel konkurrenceevne som omstillingsparathed."* (ibid). Et måleredskab er at prissætte miljøet ved hjælp af økonomiske cost-benefit analyser, således kan man identificere, hvor der kan skabes et bedre miljø, flere jobs og vækst på én gang.

Producent- og virksomhedsmagt ser vi særligt hos Venstre. Derfor er der en overvejende stor del af empirien, som går på, at skabe de bedst mulige vilkår for produktion og erhverv. I forhold til miljøpolitikken ser vi, at *"forbud og påbud skal kun tages i anvendelse, når markedsmekanismer ikke kan løse opgaven tilfredsstillende"* (Venstre, 2006), og at *"der skal være økonomiske incitamenter, som gør det attraktivt at beskytte og forbedre miljøet."* (ibid).

I forhold til hvem der bærer ansvaret, ser vi i lov- og beslutningsforslagene, at der er flere forslag, som er møntet på forurenere-betaler-princippet. *"Udgangspunktet er, at forurenere skal betale for de skader, som miljøbelastende forbrug eller produktion påfører omgivelserne."* (Venstre, 2006) Jeg vil imidlertid påstå, at det ikke er afgørende for opfyldelsen af miljømålet, hvem der nødvendigvis bærer omkostningerne ved miljøindsatsen. Vi har nemlig set, at det er forurenere, der bærer den umiddelbare omkostning ved en miljørelateret afgift eller en anden form for regulering. Afgiften kan dog imidlertid helt eller delvis overvælttes på forbrugerne, der derved kommer til at bære en del af den reelle omkostning. Tilfælde herfor ses ved spildevandssektoren og PSO-afgiften (Christiansen et. al., 2015). I visse tilfælde kan myndighederne vælge at give virksomhederne et fast beløb som compensation. Herved kommer skatteyderne til at bære omkostningen. Denne form for compensation ser vi ofte i landbrugssektoren, hvor der eksempelvis i "Grøn Vækst" pakken var fokus på, at hvis landmændene skulle betale for udledning af fosfor, skulle de kompenseres ved lavere jordskatter (Venstre, 2009). Således bliver det igen individet, som bærer ansvaret eller udgiften for den grønne omstilling. Hvilket understøtter

Venstres core belief omkring individets ansvar (Bilag 3).

Sekundære overbevisninger

Af konkrete tiltag fra Venstres side ser vi et større implementeringsarbejde af EU-politikker i årene 2004-2011. Grunden herfor er, at EU kom til at spille en større rolle på miljøområdet, og der blev vedtaget en række forordninger og direktiver, som skulle implementeres i den nationale lovgivning. I Danmark blev 2000-2010 årene, hvor mange af disse forpligtelser skulle udmøntes i danske tiltag. Således er der en del at de første lovforslag, der fokuserer på videreførelsen af mål og politikker vi allerede har forpligtet os til at gøre (Bilag 1). Venstre har ligeledes overvejende fokus på landbrugets vilkår, men er mere fokuseret på det konventionelle landbrugs rammevilkår, hvor flere forslag går efter direkte lempelser i forhold til miljø- og klimahensyn. Her går temaer omkring afvanding og pesticidforbrug igen (Bilag 1).

På energiområdet har Venstre haft fokus på håndhævelse af Ecodesign-direktivet og energimærkningen af energirelaterede produkter (EU besluttet). Her fremhæves deres lovforslag om ændring af lov om afgift af elektricitet (L162, 2010), som ønskede at udvide solcelleordningen og afgiften på andre klimagasser end CO². Når jeg kort fremhæver disse energirelaterede forslag er det for at synliggøre, Venstres core belief om, at virksomheder ønsker at drive den bæredygtige omstilling. Dette taler ind i Venstres core beliefs, at økonomiske incitamenter kan skabe miljø- og klimaforbedringer. Her har Venstre markeret sig på særligt klimaområdet, som også har indflydelse på miljøpolitikken. Denne core belief ser vi udfolde sig på følgende måde i empirien. At myndighederne fastsætter normer og krav til den højest tilladte forurening fra virksomhederne. I tilknytning til sådanne miljøgodkendelser, mener Venstre, at der bør indføres økonomiske incitamenter til at nedbringe eller helt at fjerne en forurening.

Delkonklusion:

Incitamenter til virksomhederne

Vi kan ud fra den ovenstående se, at Venstre i høj grad taler på en bestemt måde om miljøet, hvor de forsøger at kombinere miljørigtig politik og økonomisk vækst. Fælles for Venstres miljødiskurs er, at hensyn til miljøet sammentænkes med økonomiske incitamenter til virksomhederne. Her anses konkurrence som et konkret instrument, hvilket også har været gennemgående i deres energipolitiske udspil.

Danmark de sidste 30-40 år været kendt som et foregangsland. Dette er en vending vi ser gå igen i empirien. For Venstre er der et klart fokus på, at grunden herfor er, at kloge virksomheder har skabt fremtidens bæredygtige løsninger. Her har fokus været på udviklingen af grøn energi og energieffektive løsninger, og at dette har skabt den førerposition, som i dag både gavner klimaet og skaber tusindvis af arbejdspladser. Dette ønsker man også for miljøpolitikken. Således forventer man, at private virksomheder og landbruget vil bidrage til et sundt miljø, da det giver dem bedre afkast og stabil økonomisk situation. Baggrunden er, at det i en række tilfælde vil være både billigere og mere effektivt indirekte at tvinge virksomhederne og forbrugerne til at begrænse forureningen end ved at benytte forbud og påbud.

4.2.3

Socialistisk Folkeparti - socialismen og individet

Dybe kerneoverbevisninger

Miljø over profit

En tydelig undertone i empirien for Socialistiske Folkeparti er en skeptisme for de økonomiske interesser og særligt den kapitalistiske vækst. Industri, transport og affald har en negativ miljøpåvirkning på fælles goderne som rent drikkevand, luft og naturen. Forklaringen på forurening af vandløb og natur udlægges, som værende landbrugsdrevet og skabt af markedsmekanismerne: intensivt landbrug (overforbrug af gødning og pesticider), monokultur, afgrøder der drives frem på trods af det lokale økosystem eller klima. Der lægges derfor op til en grundlæggende ændring af vores forbrugs- og produktionsvaner. *"Hoveddrivkraften i det kapitalistiske samfund er den private jagt på profit, hvilket indebærer en vedvarende risiko for kriser og lægger et konstant pres på samfundets sociale sammenhængskraft og naturgrundlag."* (Socialistisk Folkeparti, 2012b). Således er der et stort fokus på omstilling af økonomien og en streng regulering af markedsökonomien. *"Den overhængende, globale klimakrise, den omfattende forurening og tilbagegangen i naturens mangfoldighed understreger behovet for handling, herunder en grundlæggende grøn omstilling af hele økonomien"* (Socialistisk Folkeparti, 2012b), og derfor arbejder Socialistisk Folkeparti *"for en grøn, kvalitativt styret økonomisk vækst"* (ibid.).

Empirien udtrykker et klart socialistisk træk, nemlig at miljø- og klimaproblemerne skal løses i fællesskab. Men samfundet er klasseopdelt, hvor virksomheder og producenter ikke gør nok for den grønne omstilling trods det, at de menes at have flere ressourcer. Denne miljødiskurs er socialistisk motiveret, hvor der er et stærkt fokus på demonstrationer, mobilisering af civilsamfund og bevægelser, som en metode til at påvirke den politiske holdning til miljøspørgsmål. Denne anfægter, at det ikke er tilstrækkeligt blot at anvende traditionelle politiske kanaler, som eksempelvis valg, men i stedet arrangeres demonstrationer mod eksempelvis miljøforurening (Gregersen, 2017, Bilag 4, d). Der er således en større mobilisering af lokalsamfundet og civilbefolkningen. Den socialistiske diskurs betoner i høj grad, at strukturerne i samfundet, dvs. samfundets indretning, betyder mest for adfærden blandt individerne i befolkningen. Derfor er det centralt, at individerne er deltagende. Eksempler på denne "bottum-up" tilgang til miljø så vi særligt i 1980'erne, hvor venstrefløjen arrangerede store protester mod atomkraft i Danmark (Bilag 4, d). Den grundlæggende holdning bag disse demonstrationer var, at demokratiet var for langsomt til at få gennemtrumfet miljøændringer, og derfor måtte man selv handle aktivt.

"En bæredygtig udvikling er en udvikling, som opfylder nuværende behov uden at bringe fremtidige generationers muligheder for at opfylde deres behov i fare" (Socialistisk Folkeparti, 2012a). Særligt Socialistisk Folkepartis fremstillede lov- og beslutningsforslag udtrykker et ønske om en mere

langsigtet løsningshorisont for miljø- og klimaproblemerne, hvor naturens rytme skal gå i en helt anden takt end markedets meget kortrækkende rytme. Både de miljømæssige hensyn og de menneskelige behov kræver, at politik indregner denne nødvendige tid. Dette betyder, at vi skal tænke i solidaritet mellem generationer. *"Det er usolidarisk at sende regningen for overforbrug og manglende regulering videre til kommende generationer"* (ibid.)

Ecocentrismen er fremstående hos Socialistisk Folkeparti. Vi ser i empirien, at trivslen og udviklingen af nonhuman liv har en iboende værdi, uafhængigt af mennesker, hvor mennesker ingen ret har til at reducere denne diversitet, medmindre det er pga. vitale behov (Bilag 2). De italesætter ligeledes, at den nuværende menneskelige interferens bliver værre. I forlængelse heraf, må politikker ændre økonomien, teknologien og de ideologiske strukturer.

Kernepolitiske overbevisninger

Staten fremstår som planlægger og overordnet rammestyrer (Bilag 3), som kan indtage et langsigtet perspektiv på miljø- og klimaproblematikkerne. Ofte er gevinsterne ved natur- og miljøpolitik relativt langsigtede forstået på den måde, at mange af omkostningerne afholdes inden for en kort tidshorisont, mens gevinsterne først kommer flere år senere. Det gælder for eksempel ved plantningen af en skov, som først skal vokse til, før den har stor værdi i forhold til biodiversiteten. Når gevinsterne først kommer flere år efter omkostningerne ved et tiltag, skal de forventede fremtidige gevinster tilbagediskonteres, så de kan sammenlignes med omkostningerne i nutiden. En høj diskonteringsrente tillægger nutidens velfærd relativt større vægt i forhold til fremtidens. Tilbage i 2010-2011 stillede Socialistisk Folkeparti (sammen med S) et forslag om nedsættelse af diskonteringsrenten til brug for vurdering af rentabiliteten i klima- og energiprojekter (B57, 2010), hvilket går i god tråd med begge partiers fokus på fremtidige generationers levevilkår.

Socialistisk Folkeparti arbejder på en bred omstilling til en grøn økonomi, der bygger på bæredygtighed, som integreret princip i den samlede økonomiske politik og samfundsudvikling. *"Økonomien skal styres stramt, men samtidig må der foretages nødvendige investeringer i forebyggelse, uddannelse og grøn omstilling"* (Socialistisk Folkeparti, 2012b). Derfor ser vi en høj frekvens for staten som finansier på grønne projekter og styrkelsen af forskning og vidensudvikling inden for miljø- og naturproblemerne (Bilag 3).

Empirien afslører en høj frekvens på beskyttelse af natur og biodiversitet. Hertil er Socialistisk Folkepartis postulatet hysteresi i miljøtilstanden, som kan skyldes, at dele af et økosystem bliver så belastede, at de ikke mere fungerer optimalt efter længere tids påvirkning. Et eksempel kan være fældning, hvor tabte naturværdier i form af dyre- og planteliv samt rekreative oplevelser ikke umiddelbart kan genskabes ved nyplantning. Det tager mange årtier, før skoven igen har samme værdi som den, der blev fældet. Hvis genopretningskurven er helt flad, er der tale om irreversibilitet, hvor reduktion i miljøpåvirkningen ingen effekt har på kvaliteten i miljøtilstanden. Således ser vi flere tilfælde, hvor ønsket om en langsigtet planlægning er afgørende for partiet. Eksempelvis fremsatte de en række beslutningsforslag, som omhandlede et større fokus på bevarelse og beskyttelse af naturområder (B195, 2015), naturgenopretning (B48, 2004) og skovudvikling (B56, 2005).

Sekundære overbevisninger

Den førnævnte klasseopdeling ses i fordelingen af miljøgoder og forureningen. For at sikre en ligelig og fair fordeling af disse, arbejder Socialistisk Folkeparti i høj grad med grænseværdier. Forurening kan være svær eller diffus at måle og Socialistisk Folkeparti ser derfor en nødvendighed i at fastsætte et overordnet mål om at opnå en tilstrækkelig kvalitet i miljøtilstanden. Dette mål følges derefter op af en række styringsmål, som er rettet mod de enkelte

forureningskilder. Eksempler på konkrete styringsmål ses gennem deres fokus på bilens fremtrædende rolle, den medfølgende luftforurening og den forværrede helbredstilstand i de store byer. Til disse lov- og beslutningsforslag er styringsmål som roadpricing og udfasning tilknyttet. Tilbage i 2007 foreslog Socialistisk Folkeparti eksempelvis at indføre trafik betalingssystemer (også kendt som roadpricing) til regulering af trafikken (B12, 2007; B6, 2006). Udfasning af CO² går også igen i flere af forslagene såsom folketingsbeslutningen om en analyse af udfasning af fossilt drevne personbiler (B64, 2016).

Empirien afslører en høj frekvens for større regulering på det grønne område. Her ser vi, at partier som Socialistisk Folkeparti er optaget af forbud og påbud, hvor fokus er på enkeltsager såsom mikroplast (B94, 2016) og afvikling af bromerede flammehæmmere (B49, 2004). De er optaget af forslag, som forbedrer det enkelte individs miljø og naturens forhold. Generelt spænder Socialistisk Folkepartis forslag vidt. Styringsmål er nødvendige for at fastlægge et konkret indsatsbehov, og de danner rammen om beslutningen af tilstrækkelige virkemidler. Virkemidlerne hos Socialistisk Folkeparti spænder fra indførelsen af grænseværdier for anvendelse af forskellige stoffer til krav til produktionsteknologien eller afgifter på udledningen, hvor det er muligt. Tilbage i 2015 stillede Socialistisk Folkeparti et forslag til folketingsbeslutning om indførelse af grænseværdier for indholdet af tungmetaller i husdyrgødning fra landbruget og i afgasset biomasse fra biogasanlæg (B151, 2015). Med beslutningsforslaget blev regeringen pålagt at sikre, at der blev stillet de samme grænseværdikrav for tungmetaller til alle former for gødskning, som der i dag stilles til industri- og renseanlægsslam. Dette skulle ske ved at indføre kontrol af husdyrgødning fra landbruget og afgasset biomasse fra biogasanlæg.

Vi ser ligeledes et ønske om, at landbruget skal begrænse sin miljøpåvirkning og endda helt omlægges. Et eksempel på kritiske værdier for miljøpåvirkning er udledningen af fosfor. Fosfor kan bindes i fosforfattig jord og har ikke nogen negativ virkning på miljøet, så længe jorden er i stand til at optage fosforen. Når jorden imidlertid ikke kan optage mere fosfor, begynder stoffet at sive ud i åer, søer og vandløb og kan have negativ indvirkning på vandmiljøet. Bekymringen om et kritisk niveau af fosforudledningen synes at være gennemgående i Socialistisk Folkepartis miljødiskurs.

En del af Socialistisk Folkepartis aktiviteter kan kategoriseres som parlamentarisk kontrol, hvilket er den aktivitet i Folketinget, der sikrer, at det regeringen gør er i overensstemmelse med folkeviljen (Christiansen et. al., 2015). Her er det oppositionens opgave at kontrollere den siddende regering. Det sker gennem spørgsmål i Folketinget og de stående udvalg samt via forespørgsler. Eksempelvis stiller Socialistisk Folkeparti et forslag til folketingsbeslutning i 2007, hvor de pålægger regeringen at fastlægge ambitiøse krav til offentlig med hensyn til miljø, energi, sundhed og arbejdsmiljø (B21, 2006). De er ligeledes aktive ved at fremsætte forespørgsler til de siddende miljøministre, dette uagtet om de er røde, grønne eller blå. Eksempelvis krævede de tilbage i 2015 en redegørelse fra Connie Hedegaard (K) af konsekvenserne af strukturreformen på miljø-, planlægnings- og naturområdet (F18, 2005). En redegørelse ønskede de ligeledes fra Kirsten Brosbøl (S) tilbage i 2014, om regeringens planer om klimatilpasning af Danmark (F30, 2014).

Delkonklusion

Protest og gode eksempler

Socialistisk Folkeparti er, ifølge datamaterialet (Bilag 1), et af de mest aktive partier inden for miljøområdet. Foregående afsnit gør opmærksom på, at Socialistisk Folkeparti udfører en form for parlamentarisk kontrol, hvor de "protesterer", hvis de givne forslag eller politikker ikke er miljø-, natur- eller klimavenlige nok.

Deres miljøpolitiske diskurs har fokus på at kontrollere markedet ved særligt påbud og forbud. En overvejende overbevisning er, at miljøpolitik og markeds kræfter kan være uforenelige størrelser. Her blev der hentydet til, at uden regulering ville markeds kræfterne føre til et forureningsomfang, der samfundsøkonomisk ville blive uønsket højt. Argumentet herfor er, at der i en markedsøkonomi uden regulering ikke vil eksistere en pris på miljøet, som forurenere konfronteres og stilles til ansvar for. Markedet vil derfor ikke nødvendigvis tage hensyn til forureningens konsekvenser i deres produktions- og forbrugsbeslutninger.

Det er værd at bemærke, at selv om miljøorganisationer og græsrodsbevægelser indsats og politikeres appel til virksomhedsledere og enkeltindviders moral kan medvirke til en reduktion af forureningen, mener Socialistisk Folkeparti ikke, at det er realistisk at tro, at det vil sikre det optimale forureningsomfang (Bilag 1). Markeds kræfterne har skabt problemerne, og markeds kræfterne er normalt så stærke, at der skal stærke midler til at løse problemerne (Bilag 2).

4.2.4 Konservative Folkeparti- at forandre for at

Dybe overbevisninger

At forandre for at bevare

Konservatismen opstod, som et modspil til den stigende liberalisme, nationalisme og socialisme. Parolen *“change in order to conserve”*, udtalt af konservatismen forfader Edward Burke (Christiansen et. al., 2015), ses også i empirien for Konservative Folkeparti. Her fremstår konservatismen som en politisk ideologi, der reagerede imod oplysningstænkningen, nemlig at den bestående samfundsorden var en hindring, som måtte ryddes af vejen som et led i en form for emancipatorisk bestræbelse (Carter, 2007:67). Burke lagde vægt på det eksisterende samfund og en generationskontrakt mellem de levende og døde og endnu ufødte *“et af de vigtigste aspekter i konservativ politik er respekten for fremtidige generationer og deres muligheder”* (ibid.).

Frihed antages at være konstitueret af en specifik samfundsmæssig orden, hvor institutioner er vokset frem over længere tid. Han hævdede, at mennesket, i kraft af at være et samfundsvæsen, baserede sine handlinger på viden og erfaringer opbygget gennem generationer. *“Dette er udtryk for den konservative kontrakt mellem generationerne. Det tilkommer ikke vores generation at fratage vores efterkommere muligheden for at leve et godt og rigt liv. At sikre vores efterkommere de samme muligheder som vi har i dag er principperne for konservativ miljø-, klima- og energipolitik”* (Konservative Folkeparti, 2012b). Denne generationskontrakt er gennemsyrende for

Konservative Folkepartis miljøpolitiske diskurs, hvor den ofte fungerer som et konkret handlingsargument for den grønne dagsorden. *"En beskyttelse af de danske kyster. Vi vil bevare og beskytte Danmarks kyster mod mere byggeri, så vi kan give vores unikke natur videre til næste generation"* (ibid.). Et centralt tema i konservatismen, behovet for at konservere, hænger sammen med emner som tradition, respekt for etablerede vaner, og institutioner som har holdt gennem tiden.

Kulturisme hentyder til, at man definerer sig selv, sin gruppe eller sit land ud fra dets pågældende kultur og vel at mærke som modsætning til andre kulturer (Christiansen et. al., 2015). Det anfægtes, at der er en iboende trang hos individet til at definere sig selv ud fra ens kultur. Begrebet kulturisme skal i forhold til miljøet, handle om hvordan man definerer miljøet som noget specifikt, der er med til at give Danmark identitet.

Den konservative miljødiskurs giver flere eksempler på, hvordan miljøspørgsmål ofte afgrænses til det nationale, og at det grønne er en dansk kulturidentitet. Som når vi bryster os af titler som cykelnation, et grønt foregangsland eller landet med alle vindmøllerne (The World Bank, n.a.). Det giver os en national stolthedsfølelse, som vi kan identificere os med. *"Danmark har en førerposition i verden, når det kommer til at forstå og benytte vedvarende energi. Den position vil vi gerne udbygge, og derfor støtter vi målrettet forskning og innovation på det grønne område"*. (Konservative Folkeparti, 2012b)

Det overordnede mål for denne diskurs er derfor at forhindre, at mennesket griber ind i naturen på en sådan måde, at det forstyrrer den naturlige balance. *"Vi arbejder for flere sammenhængende naturområder, og at vi passer bedre på de truede dyrearter i Danmark. Det betyder, at vi blandt andet vil arbejde for at sikre områder med urørt skov, og at der kan tilføres vand eller skov, hvor det hjælper naturen og dyrene."* (Konservative Folkepart, 2012a). Naturområder skal bevares, naturparker udbredes og ulven skal have lov at være her. Denne diskurs ønsker at sikre, at både vi og fremtidige generationer kan leve i et sundt miljø, hvor det har uoverskuelige konsekvenser, hvis vi ignorerer farerne ved at forstyrre naturens balance. Samfundets udvikling skal foregå i samspil med naturen og således, at vi iagttager forsigtighed i forhold til de langsigtede konsekvenser af vores levevis. Den konservative miljødiskurs vil både nationalt og internationalt arbejde for, at den måde, hvorpå vi omgås klodens ressourcer, bærer præg af omtanke og ansvarlighed (ibid.). Budskabet er, at naturen har en iboende værdi og skal bevares. Vi ser derfor helt klare paralleller til ecocentrismen. Vi ser konservatismen dele mange af de principper som Devall & Session opstillede for økologismen (1985: 70). Udover, at trivslen og udviklingen af det nonhumane liv har en iboende værdi, så anfægter konservatismen også at den nuværende menneskelige interferens bliver værre, og at mennesker ingen ret har til at reducere denne diversitet, medmindre det er pga. vitale behov. Dog mangler konservatismen ønsket om, at netop politikker skal ændre økonomien, teknologien og de ideologiske strukturer, hvilket er grunden til, at jeg ikke mener, der er tale om en stærk ecocentrisme.

Kernepolitiske overbevisninger

Konservative har stået for yderst få beslutnings- og lovforslag i perioden 2004-2018. De er medstiller på flere forslag sammen med Venstre eksempelvis på et forslag omkring bedre muligheder for vandløbsvedligeholdelse i 2014 (B145, 2014). Deres forslag retter sig hovedsagligt mod natur og biodiversitet (B114, 2015; L131, 2007). Formålet med store dele af de fremsatte forslag har været at styrke og udvikle naturen, skabe store sammenhængende naturområder og landskaber samt at tilgodese friluftsliv, kulturhistorie og formidling. Bl.a. indeholdt lovforslag krav til områder, der skal kunne udpeges som nationalparker (L 131, 2007).

Konservative var særligt aktive i datamaterialet, da de havde en miljøminister i årene 2004-2007, hvor de fremsatte størstedelen af deres lovforslag. Antagelsen om, at et parti burde eller er særligt aktive på et område, hvis de har en minister, afkræftes midlertidig af det kvantitative datasæt (Bilag 1). Grunden er, at der ikke synes at være en signifikant sammenhæng hos de andre partiers aktivitetsniveau, og for hvornår de hver især har haft en minister (ibid.). I Konservative Folkepartis tid med miljøministerposten var der fokus på at optimere miljøansvarsdirektivet, der skulle skabe en fælles ramme for forebyggelse og afhjælpning af miljøskader (L 175, 2007). Det såkaldte forureneren betaler princip.

Empirien synliggør ligeledes et stort behov for at italesætte nødvendigheden for vækst og arbejdspladser i den grønne omstilling. *"Grøn balance må ikke hæmme væksten."* (Konservative Folkeparti, 2012a). Det er tydeligt, at der er fokus på beskyttelse af natur og biodiversitet, samt en styrkelse af forskning og vidensgrundlag. *"Dog ser vi ikke, at dette skal komme fra en styrket stat, men derimod fra det private eller en tredje sektor. I eksempelvis henseendet omkring landbrugspolitik er fokus, at et højt niveau af miljø-, natur- og klimabeskyttelse skal gå hånd i hånd med udviklingen af en moderne og konkurrencedygtig landbrugs- og fødevareproduktion."* (ibid.) *"Nøgleordet for konservativ miljøpolitik er netop "balance". Tidligere har der nemlig været en ubalance, hvor man har prioriteret natur og miljø i en sådan grad, at balancen mellem grønt versus vækst og arbejdspladser er tippet i den gale retning. Overdrevne randzonekrav og overimplementering af EU-regler betyder, at danske landmænd er stillet ringere end deres europæiske naboer."* (ibid.)

Statens rolle skal på miljø- og klimaområdet imidlertid begrænses, argumentet herfor finder vi i deres principprogram: *"Vi prioriterer, at der investeres tilstrækkelige midler til at kunne udvikle konkurrencedygtig teknologi i Danmark. Det betyder, at naturpleje og andre miljøfremmende initiativer, skatte- og afgiftsmæssigt skal behandles lempeligt, ligesom staten skal være klar til at bidrage økonomisk til nye udviklingsprojekter"* (Konservative Folkeparti, 2012b).

Sekundære overbevisninger

Empirien viser et ønske om, at erhvervsinteresser går hånd i hånd med bedre natur og miljø. I datamaterialet står en anden sag tydeligt frem. Mange erindrer, at det var Konservative der stillede et mistillidsvotum til den tidligere Miljøminister Eva Kjer (F 24, 2015). Det er yderst sjældent, at der fremsættes sådanne forslag til vedtagelse indeholdende mistillid (Bilag 1). De Konservative havde fra starten lagt vægt på, at landbrugspakken skulle give et positivt resultat for miljøet allerede fra 2016. De stod derfor i en prekær situation. Hvis de trak støtten til landbrugspakken væk, var der ikke flertal for den, og den kunne derfor ikke gennemføres. Dette skridt ønskede partiet ikke at tage (Jessen et al. 2016). Forløbet omkring Fødevare- og Landbrugspakke 2015 - Gyllegate - førte ikke alene til Eva Kjer Hansens afgang som minister og indførelsen af nye gødskningsnormer. Det førte også til en bredere diskussion af forholdet mellem ministeriet, universiteterne og landbrugets interesseorganisationer. Det Konservative Folkeparti viste ligeledes i 2014, at de stemmer og samarbejder med flere partier end blot de borgerlige. I 2014 blev klimaloven vedtaget sammen med nedsættelse af Klimarådet (Klimarådet, 2014). De konservative var som det eneste borgerlige parti med i denne aftale med den daværende regering og venstrefløj, og de havde i den forbindelse tilsluttet sig målet om de 40% hjemlig klimagasreduktion i 2020, hvilket ingen af de øvrige borgerlige partier gjorde.

Vi ser, at en overvejende stor del af Konservative Folkepartis aktiviteter er møntet på naturbevarelse og udredelse. Her er der eksempelvis klare interesser for at gennemføre nationalparker, dvs. fredede områder i Danmark, hvor naturen skal bevares. Dette passer imidlertid godt til deres deep core policy, fordi konservatismen bl.a. handler om at værne om det nationale.

Delkonklusion

Bevar, forsvar og identitet

Vi ser at den konservative miljødiskurs er præget af ansvarlighed særligt i forhold til de kommende generationer. Men at de samtidig ønsker at se miljøpolitikken i sammenhæng med en erhvervs politik, der sikrer virksomhedernes fremadrettede konkurrencekraft, således at økonomisk vækst og ansvarlighed på miljøområdet går hånd i hånd. Her skal internationale aftaler beskytte nationale værdier (natur) ikke omvendt. Og oprettelse af nationalparker er en miljøpolitisk mærkesag, fordi man ønsker at beskytte dansk kulturarv.

4.2.5

//Opsummering på analysedel 1

Dette afsnit har vist, hvordan der, trods en på overfladen enighed blandt de fire partier om at have en miljøpolitik, er forskelle i den måde de ønsker, en sådan miljøpolitik skal være. Vi synliggjorde forskellige miljødiskurser. På den ene side er der et skel mellem troen på staten og troen på individet og på den anden side mellem forskellige regulative og økonomiske værktøjer. Her så vi, at Socialdemokratiet havde fokus på afgifter, kvoter og standarder som redskaber i miljøpolitikken. For Socialistisk Folkepartis miljøpolitiske diskurs så vi virkemidler som parlamentarisk kontrol og påbud/forbud. Venstre indtog et anderledes fokus, hvor de anså virksomhederne som driver i den grønne omstilling, og de ønskede derfor økonomiske incitamenter til at fremme virksomhedernes miljøpolitiske diskurs. Slutteligt tydeliggjorde Konservative Folkeparti, at en fornuftig og ansvarlig miljøpolitik var nødvendig, og skal gå i forlængelse af vores identitet i Danmark, og at det derfor måtte prioriteres højere.

4.3

// Analysedel 2- Miljødiskurserne i en praktisk optik

Dette afsnit har til formål at opstille policy-regimer, som eksempel på hvordan overbevisninger kan være driver eller tilbageholdende i miljøpolitikken. Denne analysedel lægger særlig vægt på, hvordan belief-systemer og verdensanskuelser spiller en fundamental rolle, fordi de kan skabe barrierer for systemisk forandring. Her fremhæves særligt policy-‘regimer’, altså kombinationen af magtrelationer, policy paradigmer og institutioner, som kollektivt producerer policy lock-ins. Disse policy-regimer er henholdsvis transport/infrastruktur, landbrug, og grøn vækst.

Som allerede beskrevet har der i de senere år været en tendens til, at de politiske partier i Folketinget, i hvert fald på de store spørgsmål, forsøger at signalere en vis enighed og overensstemmelse. Dette er særligt herskende på miljøområdet, hvor partierne er præget af en stor grad af konsensus (Bilag 2). Alle partier i Folketinget har en vis form for profileret holdning til miljøspørgsmålene. De fleste miljømål er enten rettet mod at reducere forskellige former for forurening eller at bevare eller (gen)skabe sunde økosystemer. Fastsættelsen af et mål bestemmer dermed, hvad der betragtes som et passende niveau for forekomsten af de enkelte miljøgoder såsom luftkvalitet og vandmiljøtilstande. I miljødebatten har der derfor været en del diskussion af forskellige løsningsmodeller for at påvirke bl.a. virksomheder og borgeres adfærd i en mere bæredygtig retning (Bilag 3). Overordnet set har myndighederne to forskellige muligheder til at påvirke adfærden hos borgere og virksomheder; incitamenter og straffe. Incitamenter handler om at give borgerne en tilskyndelse til eller en gevinst ved den mest miljørigtige adfærd, mens straffe

handler om at udstede økonomisk bod ved "forkert" adfærd i forhold til miljøet. I det foregående analysekapitel blev fire miljødiskurser identificeret, nedenstående tabeller illustrerer disse.

S	Hvad ser de som driver for grøn omstilling	Praktisk optik
Policy kerne #1	Staten er den overordnede planlægger og myndighed. Markedet skal kontrolleres af en stærk stat	Vejafgifter - trængselsring Beskatning af brændsl vil fordele pengene mere ligeligt og reducere klimaaftrykket fra transportsektoren Udvikle en bæredygtig skovpolitik
Policy kerne #2	Miljø- og klimadagsordenen kan kædes sammen med ønsket om arbejdspladser og et grønt væksteventyr	Fokus er på, hvordan denne kan kombineres med vækst, fordi man gennem de sidste par år har set, at der er eksport og muligheder for arbejdspladser
Policy kerne #3	Miljø- og klimadagsordenen nødvendiggør fortsat stor forskning og investering	Staten som medfinansier på grønne puljer, projekt, MUDP osv. Opdaterer vidensgrundlaget for miljø og bæredygtighed samt opstilling af klare miljø- og bæredygtigheds mål

Antagelsen er, at det er samfundets indretning, der kan determinere dets omstilling, fordi det kan påvirke den enkelte. Forskelligt fra S og SF beror V og KF's bagvedliggende tanke på, at private virksomheder nødvendigvis vil bidrage til at gøre noget godt for miljøet, da det vil give virksomhederne et bedre afkast og en stabil økonomisk situation. Fælles for V og KF er deres ønske om, at de økonomiske incitamenter skal være styrende for miljøet, og at statens rolle minimeres.

V	Hvad ser de som driver for grøn omstilling	Praktisk optik
Policykerne #1	Statens rolle er marginal, hvor markedet vil skabe mest miljø for pengene	Mindre regulering, sæt markedet fri og lad løsninger konkurrere. Forslag til lov om ændring af lov om jordbrugets anvendelse af gødning og om plantedække. Begræns eller afskaf grønne kvoter
Policykerne #2	Økonomiske incitamenter til borgere og virksomheder	Virksomheder der skal være driver og dermed havde mere handlerum. Konkurrence mellem miljøteknologier er hensigtsmæssig. Individet/ borgeren skal påtage sig et ansvar

Policykerne #3	Arbejdspladser som et argument for, hvorfor Danmark skal omstille sig. Dette også set i forhold til, at der er en række vækstpotentialer for virksomhederne	Virksomheder vil den grønne omstilling, kræver at partierne spiller med og også sætter miljømål. Eksport af grønne teknologier som en økonomisk driver
----------------	---	--

KF	Hvad ser de som driver for grøn omstilling	Praktisk optik
Policykerne #1	Statens rolle er begrænset og fungerer som håndhæver, hvor markedet vil skabe mest miljø for pengene	Staten skal sikre natur og biodiversitet, ved at frede arealer og udvikle strategier
Policykerne #2	Økonomiske incitamenter til borgere og virksomheder	Virksomheder skal være driver og dermed havde mere handlerum. Økonomiske incitamenter kan skabe miljøforbedringer
Policykerne #3	Danmark skal beholde sin grønne førertrøje, og dermed fremme grøn teknologi og støtte et grønt væksteventyr	Virksomheder som vil den grønne omstilling, kræver at partierne spiller med og også sætter miljømål. Eksport af grøn teknologi som en økonomisk driver

SF	Hvad ser de som driver for grøn omstilling?	Praktisk optik
Policykerne #1	Staten skal kontrollere markedet ved brug af særligt påbud og forbud	Begrænsninger, normer og forbud er nødvendige. Herunder særlig i forhold til afgifter på transport og grænseværdier i landbruget
Policykerne #2	Forpligtelse fra producenter til at bidrage aktivt til den grønne omstilling	Eks. forpligtes pensionskasser, bortset fra de helt små, til at udarbejde en politik for samfundsansvar
Policykerne #3	En grøn, kvalitativt styret økonomisk vækst	Systemisk forandring i særligt den økonomiske tilgang til miljø er nødvendigt

Foregående viser fire miljøpolitiske visioner, men endnu vigtigere en differens mellem de fire partier. Den fælles vision for de fire partier er, at Danmark skal styrke den grønne førertrøje både for vores egen skyld, men også for fremtidige generationer. For alle store visioner kræves en række mål, metoder og værktøjer. Det er her, jeg ser den største differens mellem de fire miljøpolitiske diskurser. Som ovenstående tabeller viser, er der særligt to områder, som fremhæves til nærmere analyse. Statens og markedets rolle i den grønne omstilling, samt arbejdspladser og vækst som driver i den grønne omstilling. De nedenstående afsnit er udarbejdet på baggrund af datamaterialet omkring beslutnings- og lovforslag, hvor der var en overvejende del, som var møntet på transportafgifter og beskatning, landbrug, og grønne afgifter, samt økonomiske incitamenter til producenter.

4.3.1

// Staten, markedet og erhvervslivet

En af de største forskelle på de fire partiers miljøpolitik er deres forhold til stat, marked og erhvervsliv. De hyppigste elementer i de kodede taler angiver forekomsten af bestemte overbevisninger i miljøpolitikken (Bilag 3). Dimension B1 (Se Bilag 3) beskæftiger sig netop med staten og markedets rolle.

Når specialet henviser til statens og markedets rolle, kommer det praktisk til syne gennem regulering af både administrativ, økonomisk og adfærdssædrende karakter. Hensyn til miljøet kan endvidere indarbejdes i reguleringen på flere måder. Regulering kan eksempelvis rette sig mod eksisterende aktiviteter og den forurening, som de måtte medføre. Herved kan der opnås de rette incitamenters til at reducere miljøpåvirkningen til et mere samfundsøkonomisk acceptabelt niveau. Det er særligt her S og SF markerer sig miljøpolitisk. Foregående afsnit synliggjorde, at miljøindsatsen også kunne rette sig mod beskyttelse af en eksisterende natur eller tilvejebringelse af ny natur, hvor KF har markeret sig. Her er det nærmere et spørgsmål om, hvorvidt der kan gives tilladelse til nye aktiviteter, som kan have negative effekter på miljøet, eller om der skal sættes tiltag i gang, som skaber nye miljøgoder. Partiernes overbevisning i forhold til stat og marked kan illustreres på følgende måde:

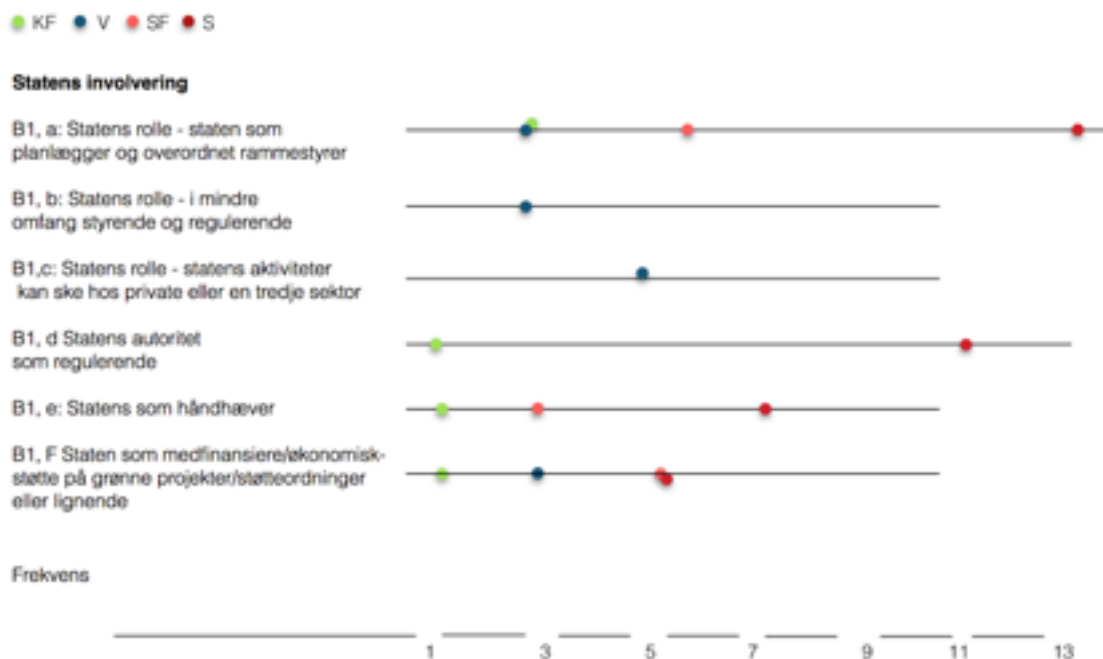

Illustration af hvordan de fire partier vægter statens involvering i miljøpolitikkerne, se mere Bilag 3

Et praktisk eksempel på, hvordan overordnede beliefs influerer miljøpolitikken, kom bl.a. til udtryk i 2016, da Miljø- og Fødevarerministeriet offentliggjorde en pressemeddelelse, hvoraf det fremgik, at regeringen (V-KF) i efteråret havde fjernet hver tredje lov og bekendtgørelse på miljø- og fødevarerområdet uden at slække på beskyttelsesniveauet. I grunden var det opsigtsvækkende, at det var muligt at fjerne så meget lovgivning uden ret megen debat. Realiteten var imidlertid, at regeringen længe havde kommunikeret defensivt på en måde, så alting handlede om økonomi og ugunstige forhold for erhvervslivet. "Der er et behov for et opgør med den miljøregulering, vi har haft de seneste 25 år. Den har kostet konkurrenceevne, arbejdspladser og husdyrproduktion.", udtalte Venstres miljøordfører og tidligere fødevarerminister, Henrik Høegh (Arnfred, 2012). Netop dette citat opsummerer i grunden motivationen for at effektivisere og forenkle lov- og bekendtgørelserne på miljø og fødevarerområdet, samtidig med at det taler direkte ind i V's

miljøpolitiske diskurs om, at statens regulerende rolle skal minimeres. Deres belæg herfor er, at det hæmmer samfundsudviklingen andre steder.

I Socialdemokratiet har man også et godt forhold til det producerende Danmark i kraft af fagbevægelsen, dog mener man ikke, at erhvervslivet eller markedet skal have friere tøjler, men tværtimod at de også er en form for genstand i den grønne omstilling *“Det handler både om at stille krav, så man presser teknologier og virksomhederne, men også om at understøtte den forskning, som skal udvikle de nye løsninger. Det er ikke et enten eller her, det er et både og”*, udtalte nuværende miljøordfører for S, Christian Rabjerg Madsen (Holst, 2018). Netop ordene “krav” og “pres” lyder genklang i foregående citat og det taler direkte ind i afsnit 5.2.1 omkring partiets belief-system.

Empirien afslørede en række frekvenser for den ønskede effekt af partiernes miljøpolitik, samt en ansvarsfordeling.

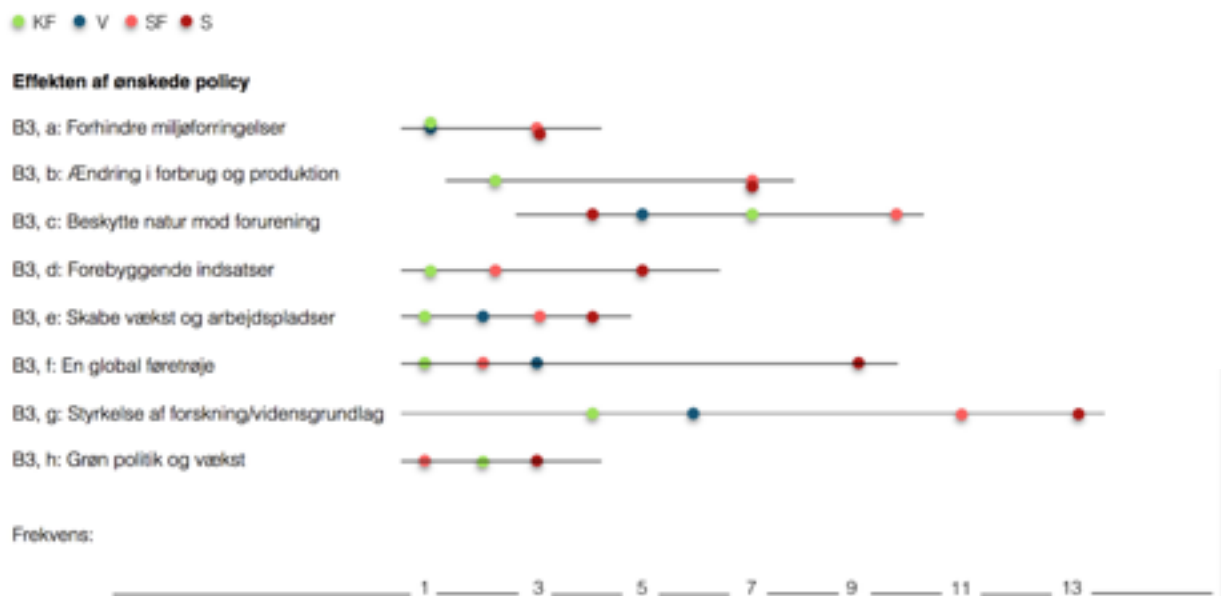
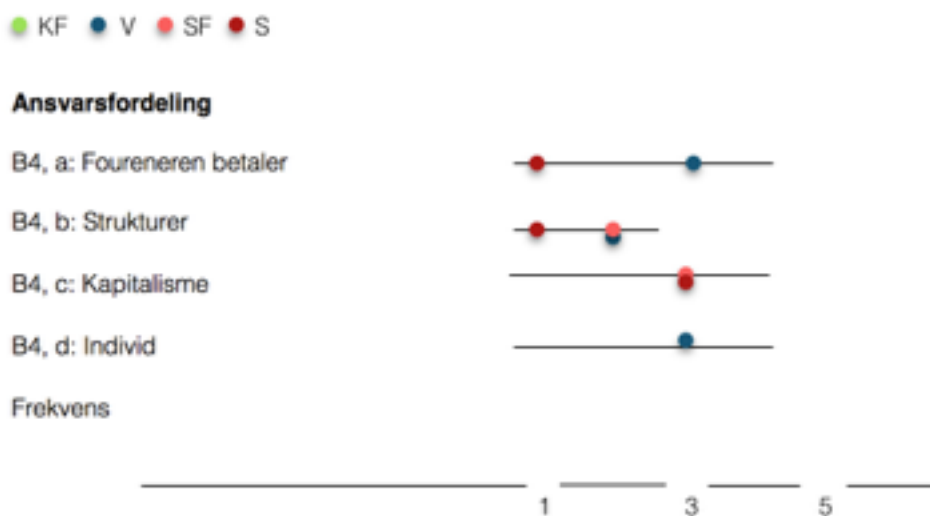

Illustration af hvordan de fire partier vægter ønskede policier, se mere Bilag 3

Både S og SF italesætter en række fordele ved at sætte en "pris" på miljøet, hvor de henviser til princippet om at lade forurenerne betale en pris, som står i forhold til de samfundsøkonomiske omkostninger ved forureningen. Dette kan direkte ske ved, at forureneren skal betale en afgift, der afhænger af forureningens omfang eller indirekte ved, at forureneren skal købe forureningstilladelser. Herved bliver anvendelsen af miljøet en faktor, der på samme måde som arbejdskraft, kapital og andre produktionsfaktorer kan betale sig at spare på (økonomisere med) for virksomhederne og andre, der bruger miljøet. Heri står SF stærkest af de to "røde" partier. Vi ser netop flere beslutningsforslag i empirien, som fokuserer på virksomhedernes ansvar i den grønne omstilling "*Virksomheder og erhvervslivet bør i højere grad betale for det miljømæssige aftryk, de er ansvarlige for.*" udtalte nuværende miljøordfører for SF, Trine Torp (Torp, 2018). Netop at skulle betale en "pris" som forurener var ligeledes en form for overskrift på en række lov- og beslutningsforslag stillet af S og SF i 2015. Disse omhandlede transport.

4.3.1.1

// Transport og betalingsring

I disse år har forøget brug og investeringer skabt en forøgelse i både volumen af transportmidler og distancen for, hvor langt disse kører. Resultatet heraf er, at den totale transport aktivitet i OECD lande i de sidste 30 år er steget betydeligt hurtigere end landenes population eller GDP⁵. (OECD, 2008: 343). Teknologisk udvikling, udløst af implementeringen af miljøpolitik, har forbedret den miljømæssige performance i transportsektoren (ibid.). Her kan fremhæves emissions- og forureningsnedsættelse. Men på trods af disse teknologiske optimeringer og forbedringer, skaber transportsektoren stadig signifikante miljøproblemer. Sektoren er den anden største kilde til udledning af globale drivhusgasser (fig. 16.1: 344). Herhjemme ser vi et større fokus på forgrønnelsen af transportsektoren, men det går stadig den forkerte vej med at omstille Danmarks transport til at blive mere klimavenlig. CO²-udslippet fra bilerne på de danske veje steg svagt i 2016 for tredje år i træk. Udslippet landede på knap 11,3 millioner tons, en My mere end de godt 11,1 millioner tons i 2015, hvor der var tale om en tilsvarende svag stigning fra 2014 (Energi- og olieforum, 2017). På trods af at bilernes forbrug er lavere nu end tidligere, kører vi fortsat mere, og det opvejer besparelsen for klimaet. Klimarådet mener, at Danmark er ved at blive kørt bagud, og IEA (International Energy Agency) ser en overhængende fare for, at Danmark ikke når sit EU-mål om at have ti procent vedvarende energi i transportsektoren i 2020. De biler, danskerne køber i dag, kører vel at mærke på vejene de næste 15 år. Samtidig er salget af elbiler gået i stå (Dansk Elbil Alliance, n.a.). Det kan derfor være vanskeligt at forudse, hvor længe der går, inden danskerne i store tal kører ud på motorvejen med grøn strøm på batterierne. Der er derfor alt mulig god grund til at se de fire politiske partiers miljøpolitiske diskurs udfolde sig i den praktiske optik af transportsektoren.

Datamaterialet viser, at beskatning af særligt skadelige emissioner, eller antal kilometer aflagt fremstår som et økonomisk instrument for særligt S og SF (Bilag 3). Et politisk instrument ville være at indføre beskatning på de mere miljøsvinene biler eller lempe afgiften på mere miljøvenlige transportmidler såsom elbilen. Afgifter på brændsel er ligeledes relevant. Danskernes appetit på egne hjul under sædet vokser, i takt med at bilerne bliver billigere. Det begyndte i 2007 med gode intentioner om at få os til at købe brændstoføkonomisk ved nedslag i registreringsafgiften (Skatte- og Finansministeriet, 2015). Desværre blev dette nedslag ikke fulgt af krav om stadigt mere miljøvenlige biler og gives nu til langt de fleste nye biler. Samtidig puster nuværende V-KF regering og støttepartier til et rødglødende bilmarked ved for andet år i træk generelt at nedsætte registreringsafgiften. Det skal tilføjes, at S også har stemt for dette (Regeringen & DF, 2017). Netop

⁵ Gross domestic product

bilafgifterne er omdiskuteret herhjemme. SF mener, *“at der bør gennemføres en omlægning af afgifterne på personbilerne, så de klimavenlige biler bliver billigere – og trafikforureningen bliver mindre”* (Hønge, n.a.), en diskurs S også taler ind i, hvor de *“sætter (...) et nyt klimamål om, at vi i 2030 skal have 500.000 el-, hybrid- og brintbiler på de danske veje.”* (Joel, 2018) Alle fire partier har et politisk ønske om, at der fortsat skal ske udbredelse af nye grønne motorteknologier i Danmark (Bilag 3). Alle fire partier taler ind i, at en afgift vil være incitament styrende, således af forbrugeren ville vælge de grønnere biler. Der er dog større uenighed om, størrelsen på denne afgift, og hvem den skal ligge hos.

Socialdemokraterne taler ind i samme diskurs som SF. *“Det skal med andre ord være mere attraktivt at købe en bil, der kører langt på literen eller kører på brint eller el. Det er ikke ukompliceret at ændre på bilbeskatningen, men det vil være det rigtige at gøre for klima og sikkerhed,”* udtalte daværende skatteminister Jesper Petersen (S) i 2016 (Ritzau, 2016). KF's daværende transportordfører Rasmus Jarlov, udtalte i forbindelse med registreringsaftalen fra 2017, *“Hvis det stod til mig alene og vores parti, så skulle vi have en teknisk afgift, som beskattede forurening, fordi vi skal beskatte de ting, vi vil have mindre af. Men bremsen for det har været, at der vil lyde et ramaskrig fra venstre for midten - og også lidt til højre for midten”* (Klindt, 2017). Afgifter på biler og på deres emissioner er et betændt miljøpolitisk emne, som går frem og tilbage i de politiske forhandlinger. Som en opsamling på dette påpeges, at alle fire partier taler ud fra deres belief-system. I og med at disse, i forhold til statsstyring og afgifter, kan være modsatrettede, er politisk enighed omkring beskatning af bilismen vanskelig.

Reduktion i energiintensiteten for transportsektoren synes også at indeholde det største potentiale for at reducere CO² emissionerne og fremstår som afgørende. Vejafgifter (betalingsringen) kan medføre, at nogle bilister undlader at anvende dem, hvilket kan skabe en mindre belastning og miljømæssige forbedringer (OECD, 2008: 352). S og SF fremlagde første gang deres plan om en betalingsring i august 2009 (Bilag 1). Vejafgifterne blev dengang fastlagt til at indbringe 2. milliarder kroner årligt. De penge foreslog S og SF at bruge målrettet til at forbedre den kollektive transport og til at sænke billetpriserne. Forslaget havde til formål at motivere folk til at stille bilen og i stedet tage bussen eller toget (Bilag 1). Tidligere transportminister Lars Barfoed (V) erkendte dengang, at forslaget vil hjælpe på hovedstadens trængselsproblemer, men viger ikke fra partiets core beliefs system. *“Vi er alle sammen enige om, at det er et trængselsproblem, og det er derfor, at vi investerer så massivt i den kollektive trafik, omlægger registreringsafgiften og bygger parkeringspladser ved stationerne, men det her forslag er en særskat for bilister i hovedstadsområdet. Det er urimeligt, ikke mindst fordi vi har verdens højeste bilskatter”* (Jerking, 2009), udtalte han.

I den praktiske optik af transportsektoren ser vi flere grønne visioner, men indfrielsen af disse bliver langsommeliggjort af de fire partiers belief-systemer. Afgifter har været anvendt i denne sektor, men disse skifter for hver gang en ny regering bliver valgt. Teknologisk innovation bliver således det eneste instrument, som alle partier kan være enige i, men spørgsmålet er, om denne teknocentriske⁶ tilgang er tilstrækkelig.

4.3.1.2

// Landbrug

At producere fødevarer er nødvendigt for at brødføde en voksende verdensbefolkning. I OECD-landene står landbruget for cirka 40 pct. af land- og vandbruget, hvilket har en effekt på økosystemer og landskaber (OECD, 2008). Intensiveringen af landbruget herhjemme har medført øget brug af agrokemikalier såsom pesticider og fertilisatorer. Nogle af miljøindvirkningerne fra

⁶ Teknocentrisme: En tankemåde, som optimistisk mener det samfundet kan løse alle miljøproblemer ved hjælp af teknologi og videnskab og opnå ubegrænset materiel vækst.

landbruget opvejes af landbruget selv, fordi de er afhængige af naturressourcerne, men landbruget skaber en række eksternaliteter og fælles goder, som denne mekanisme ikke inkluderer. Der er en bred række af policy-tilgange til at begrænse de negative miljø- og klimaeffekter fra landbruget. Disse er eksempelvis økonomiske, regulative og informative instrumenter (Bilag 3).

Store dele af landbrugspolitikken bliver besluttet i EU regi, hvilket medfører, at store dele af den lovgivning partierne berører har afsæet heri. Den fælles landbrugspolitik i EU er lige så gammel som det europæiske fælleskab selv. Hensynet til miljøet har de senere år fået en mere prominent rolle. Landbruget skal nu ikke længere bare sikre en stor produktion af billige fødevarer og indtjening til landmændene, men også sikre, at landbrugets skadelige indvirkning på natur og miljø bliver mindsket. Argumentet herfor er, at EU lovgiver om forvaltning af natur og miljø samt beskyttelse af klima, hvor disse er af grænseoverskridende karakter. Skadelige stoffer transporteres via luften, fuglene trækker over landegrænser, drivhusgasser fra ét land påvirker klimaet andre steder, og næringsstoffer fra landbruget ender ofte i fælles hav. Alle fire partier taler ind i diskursen om miljøproblemer af grænseoverskridende karakter kræver fælles løsninger.

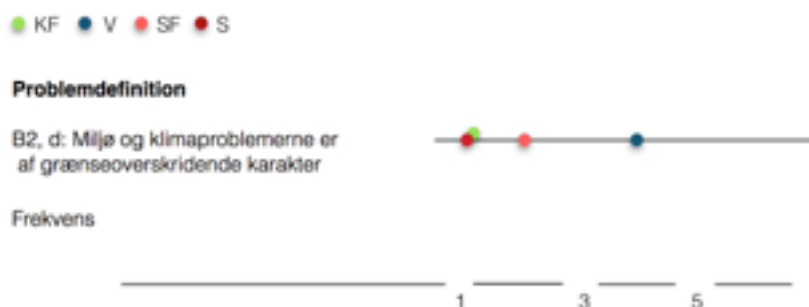

Illustration af hvordan de fire partier vægter problemdefinitioner, se mere Bilag 3

Jeg identificerer flere områder ved landbrugspolitikken, som er skadeligt for klima og miljø og dermed burde undergå politisk eftertanke. Dette afsnit vil tage udgangspunkt i den nuværende regerings arbejde med at forene miljøhensyn med landbrugspolitikken.

Nuværende miljøordfører for Venstre, Erling Bonnesen udtalte *“I Venstre er vi meget optaget af at sikre gode konkurrence- og rammevilkår for dansk landbrug og fødevarerektoren, som giver udviklings- og fremtidsmuligheder. Samtidig skal vi have nogle regler, som giver mening på miljøet og naturområdet. Både vi i Venstre og landmændene selv vil naturligvis også passe godt på miljøet, naturen og drikkevandet. Landbrug og godt miljø er ikke hinandens modsætninger. Med de rette virkemidler er der plads til begge dele. Et vigtigt middel til at sikre det er gennemførelsen af målrettet miljøregulering, hvor der tages hensyn til naturens forskellighed og følsomhed”* (Bonnesen, 2018). Foregående citat taler ind i V’s core belief-system, at miljøet er en del af landbruget og ikke omvendt. Som afsnit 5.2.2 konkluderede står Venstre fortsat i antropocentrisme, hvor denne kommer særligt til udtryk i deres landbrugspolitik. VKO- regeringen havde meget fokus på at give en *“konkurrencegaranti”* til landbruget (Bilag 1). Dette betød, at midler, som blev overført fra EU-støtten⁷ skulle bruges til at fremme landbrugets konkurrenceevne, herunder gennemførelse af målrettet kvælstofregulering (L68).

Landbrugspolitikken har i de sidste par år været meget udskældt, hvor S-SF har været aktive. *“Vi har set, hvordan det går, når blå blok skal tage vare på miljøet. Det var forløbet omkring*

⁷ Fordelingen af udbetalt EU-støtte bliver finansieret af Den Fælles Landbrugspolitik og omfatter bl.a. støtte under landdistriktsprogrammet, produktionsstøtteordninger samt direkte støtte i form af grundbetaling, grøn støtte osv.

landbrugspakken et skræmmende eksempel på. Vi skal for alt i verden undgå en gentagelse. Regeringen syltede miljøindsatsen i et omfang, som bekendt fik EU til at sætte foden ned over for regeringens kurs.” udtalte S’ fødevareordfører Simon Kollerup (2017). *“Efter SF’s opfattelse er det simpelthen i landbrugets langsigtede interesse - også økonomisk - at udnytte mulighederne optimalt. Og miljømæssigt er det bare alt for lidt med regeringens omlægning, når vi kender de store miljøudfordringer knyttet til landbruget”* (Larsen, 2014) udtalte forhenværende Miljøordfører for SF, Steen Gade. Begge citater bevidner en særlig forpligtelse over for EU og de rammer, som vi overordnet bliver enige om, samt en anerkendelse af, at landbruget skal reguleres med udgangspunkt i en stærk miljøpolitik.

Arealerne som bruges til landbrug har implikationer for miljøet og biodiversiteten. Landbruget er storforbruger af naturressourcerne, og dermed afgørende for landskabet. Heder, moser og vandløb udfordres af intensiveringen. Landbruget har i dag ansvar for driften af to tredjedele af Danmarks areal (Danmarks Statistik, 2017). Vi har langt mindre natur end tidligere, for gennem de seneste hundrede år er store naturarealer omskabt til dyrkningsjord gennem landindvinding, dræning og rørlægning (ibid.). Dermed er landbruget afgørende i miljøudfordringer omkring natur og biodiversitet. Disse implikationer taler ind i K’s belief-system, hvor de er optaget af natur og biodiversitet. *“Historisk har der været en klar skillelinje til Venstre her, hvor Konservative har været meget nidkære vogtere af planloven. Konservative har altid ment, at det ikke skal være et tilfældigt flertal i en kommune, der skal afgøre, om et naturskønt område pludselig skal ødelægges ved at lave gartneri, landbrug eller bebyggelse”* udtalte den tidligere næstformand i Konservative, Hans Engell tilbage i 2015 (Kragesteen og Øyen, 2015).

Kunstgødning, sprøjtemidler og industrialisering af husdyrproduktionen har gjort det muligt at øge produktionen markant, men dermed har man også øget problemerne med forurening og tab af næringsstoffer til det omgivende miljø (OECD, 2008). Næringsstofbelastningen har ført til iltsvind og fiskedød i både de indre danske farvande, søer og vandløb samt i store marine områder som Østersøen, mens pesticidrester forurener fødevarer og grundvand. I miljømæssigt henseende er det især udledningen af næringsstoffer, i form af udvaskning af nitrat, tab af fosfor og udledning af ammoniak, der kan overgødske omgivende naturområder, samt brugen af pesticider, der er i fokus (Bilag 1). Netop landbrugets udledning af næringsstoffer var i fokus da Venstre lancerede deres "Fødevare- og landbrugspakke" i 2016 (Bilag 1).

Sagen om landbrugspakken har været undersøgt og debatteret mange gange. I 2016 fremlagde regeringen en række tal i en simpel tabel ved offentliggørelsen af landbrugspakken. Disse viste tydeligt, at pakken tog forbehold for miljøet. Beregningerne viste, at der blev udledt mindre kvælstof år for år som følge af pakken. Senere lærte vi, at dette var en defensiv fejlvurdering. Knap to måneder senere viste det sig, at tabellen gav det forkerte billede. På de første år var tallene reelt røde, fordi tabellens start år inkluderede flere års udledning, selvom dette ikke fremgik af tabellen. Balladen kostede en minister jobbet og diskussioner om hvem der havde løjet fulgte de næste mange måneder (Berlingske, 2016).

Sabatier udlagde i sin teori tesen, at folks værdier påvirker deres fortolkning af information. Jeg postulerer, at netop fordi V’s belief-system er bygget op om et ønske om at skabe konkurrencedygtige forhold for erhvervslivet (landbruget), har der været en såkaldt "motiveret begrundelse" (Kunda, 1990). Her er partiets overbevisninger konstrueret til at opfylde et ønske eller støtte en identitet (landbrugsparti), og dette har en vigtig rolle i at forklare offentlige holdninger om miljøproblemer, da de er meget følelsesmæssige spørgsmål. Lunde Larsen skrev, *“det er fantastisk, at vi for første gang i årtier har fået taget et opgør med det miljøtyranni, som dansk landbrug har været underlagt af den politiske og miljøorganisatoriske venstrefløj.”* (Larsen, 2018)

Som et modstykke til afgiftsmetoden, der virker indirekte via markedskræfterne, inddrages normmetoden, som er en metode til direkte regulering. Princippet er, at reguleringsmyndigheden direkte, for hver forurener, fastsætter øvre grænser for tilladt forurening (emissionsnormer). Lovforslaget, som blev fremstillet i forbindelse med implementeringen af Landbrugspakken i 2015, medførte, at landmændene fik lov til at tildele afgrøderne mere gødning for at højne afgrødernes kvalitet (L68, 2015). Miljø- og fødevarerministerens bemyndigelse til at fastsætte kvælstofnormerne blev ændret, så det blev muligt at forhøje kvælstofnormerne i det omfang, at det på fagligt og juridisk grundlag er vurderet, at Danmark fortsat kan leve op til EU-retlige forpligtelser i forhold til natur, overfladevand, grundvand og klima. Lovforslaget var en del af fødevarer- og landbrugspakken. De nuværende kvælstofnormer giver ikke noget særligt incitament til at mindske forbruget af kvælstof på de marker, hvorfra meget af kvælstoffet udledes til vandmiljøet. Ud fra S og SF's beliefsystem vil et sådant normsystem, hvor forureningstilladelserne tildeles uden betaling, medføre, at virksomheden altid vil forurene det maksimalt tilladte (Bilag, 3). Hvis dette ikke er tilfældet, er normerne så lempelige, at det svarer til situationen, hvor der ikke foregår regulering. At virksomhederne forurener til det maksimalt tilladte omfang betyder, at der ikke er nogen mekanisme, der presser forurenerne til at anvende ressourcer på at finde metoder til forureningsbekæmpelse og mindre forurenende produktionsteknik. Derfor ser vi, særligt fra SF's side, en stor andel af beslutningsforslag omkring forbud og påbud af forurening i landbruget (Bilag 1).

4.3.1.3

// Opsamling

De fire partier har altså divergerende opfattelser af statens og markedet rolle i den grønne omstilling. Hidtil har vi antaget, at de politikker, der bliver vedtaget af lovgivere, gives eksogent. Politiske forslag er dog generelt endogene resultater af den politiske proces og er derfor også genstand for strategiske virkninger og informationsforvridninger. Dette gælder især for "langsigtede" politiske spørgsmål, som f.eks. rammevilkår for landbrug og transportsektorens udledning. Langsigtet politisk beslutningstagning i demokratier kræver, at etablerede partier skal håndtere et tidsintensivt problem, fordi et parti med forskellige overbevisninger eller værdier kan erstatte dem i fremtiden. Denne mangel på kontrol over fremtidige politiske valg skaber et strategisk incitament for de nuværende regeringer til at vælge politikker, der påvirker både hvem der bliver valgt i fremtiden og de politikker, som kommende regeringer skal gennemføre.

Vi blev opmærksom på, at partiernes ideologiske forhold har en afgørende effekt på den førte miljøpolitik. Her ser vi, at særligt forholdet mellem mennesket og naturen er afgørende. Afsnittet blotlagde flere policy-regimer i forhold til miljøpolitikken, og disse kan både fremstå som driver eller tilbageholdende for miljøhensyn. I indledningen af specialet opsatte jeg en række karakteristika for det traditionelle paradigme inden for miljøpolitikken. Den sidste karakteristika var den magt som producenter og virksomheder besidder. Både i transport- og i landbrugssektoren har miljøpolitikken en direkte impact på virksomheder, og afsnittet postulerer, at dette netop er grunden til de divergerende opfattelser af miljøpolitikken i disse sektorer.

4.3.2.1

// Arbejdspladser og vækst som driver

Afsnittet synliggør en række spændinger i miljøpolitikken, som alle kan forklares af partiernes belief-systemer. Jeg identificer eksempelvis, at både V og KF ikke mener, at indsatsen for et bedre miljø skal styrke erhvervslivets konkurrenceevne. Ligeledes ser vi en klar prioritering fra SF og S i grøn forskning. Særligt for dette afsnit er de fire partiers ønske om at forene miljøhensyn med vækst og arbejdspladser. Dette har været på den politiske spiseseddel i flere år, og er også dominerende i specialets empiri.

Jeg møder en del reflekssvar i min empiri. Jeg mener, at grunden hertil er, at selvom de fire partier har et ønske om at bidrage til en stærkere miljøpolitik, så er de stadig fanget i en række beleiefs, der kan være uforenelige med miljøpolitikken. Vurderinger af partiers forhold til miljøspørgsmål er, som illustreret i specialets indledning, forbundet med store problematikker. Måden, hvorpå man kunne imødekomme disse, var ved at indbygge en eller anden »omkostning« i spørgsmålet. Ulempen er naturligvis, at man derved også let indbygger en bestemt politisk opfattelse i spørgsmålet - for eksempel at miljøhensyn og hensyn til den økonomiske vækst nødvendigvis er modstridende. De mest optimistiske tilhængere af en grøn vækstpolitik ville måske snarere hævde, at det forholdt sig omvendt.

De fire partier er særligt optaget af vækst, og af, hvor meget Danmark vækster, også i de grønne regnskaber. Dette skyldes, at der er en tæt kobling mellem vækst og beskæftigelse (Heywood, 2013), hvor beskæftigelse er en kerne belief hos fire partier. En grundlæggende tese, som har rod fæste i empirien, er at når der er vækst, kommer der flere arbejdspladser. Her er det ofte evnen til at skabe jobs, som politikerne bliver vurderet på af deres vælgere. Empirien synliggjorde derfor en fælles forestilling om vækst som et ubetinget gode. Dog er denne forestilling ikke uden forbehold, hvor både SF og KF påpeger, at fremtidige generationer potentielt trues af en vækst, der efterlader kloden i en dårligere tilstand (Bilag 3). *“Lad os ikke betragte grøn politik som en omkostning, men som en gevinst. Det er på det grundlag, vi nu skal skabe ny vækst i Danmark”* (Rasmussen, 2008). Sådan udtalte den tidligere statsminister, Anders Fogh Rasmussen (V) i sin nytårstale tilbage i 2001. Her spillede han op mod en konstrueret modsætning mellem økonomisk vækst og fokus på miljøet. Denne modsætning kaldes en antagonisme⁸. I indledningen synliggjorde specialet, at antagonismen mellem en økonomisk vækst og miljøfortalere har eksisteret siden 60'erne i Danmark. Her har de borgerlige partier og Socialdemokraterne haft fokus på økonomisk vækst, mens SF i højere grad har fokuseret på den økonomiske væksts skyggesider (Bilag 5). Her fremhæver SF, at en skyggeside netop er en forringelse af vores miljø. Ved at kombinere disse ellers modsatrettede synspunkter i sin tale, skabte Anders Fogh Rasmussen en ny diskurs for de større midterpartier, som favnede begge synspunkter. I en tid hvor arbejdsløsheden steg, og der i Danmark var lavkonjunktur var det vigtigt for statsministeren at fastholde, at miljøspørgsmålet stadig skulle spille en stor rolle og ikke at denne ikke var en modsætning til, men en løsning på de økonomiske problemer. Præcist hvornår antagonismen omkring vækst og miljø rodfæstede sig i dansk miljøpolitik er usikker, men den er bestemt kommet for at blive og bliver for hver miljøpolitisk mærkesag forstærket.

“Grønne arbejdspladser”⁹, “Det vil give job og vækst og kan være motor i den grønne omstilling”¹⁰ “grøn vindernation med tusinder af nye job i fremtidens grønne industrier”¹¹ “Vi er gået forrest i udviklingen af grøn energi og energieffektive løsninger og det har skabt den førerposition, som i dag både gavner klimaet og skaber tusindvis af arbejdspladser.”¹² “Det kan vi ved grøn omstilling samtidig med at vi skaber vækst og flere arbejdspladser.”¹³ “Den grønne førertrøje”¹⁴ “Lad os tage et grønt kvantespring. Lad os skabe en ny grøn vækst og tusinder af nye grønne arbejdspladser.”¹⁵ “Det vil skabe mere vækst og beskæftigelse i landbrugs- og fødevarerhvervet – i samspil med natur og miljø.”¹⁶ “Grøn vindernation med titusinder af nye job i fremtidens grønne industrier”¹⁷

⁸ Antagonisme i diskursanalysen drejer sig om at identificere de modsatrettede diskurser. Antagonisme er et udtryk for, at diskurser ikke kan forenes, men vil være i opposition til hinanden.

⁹ KF, 2016

¹⁰ Hansen, 2012

¹¹ Venstre, 2009

¹² Kofod & Joel, 2018

¹³ SF, n.a.a

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Rasmussen, 2008

¹⁶ Venstre n.a.c

¹⁷ Venstre, 2009

Som ovenstående citater illustrerer er grøn vækst blevet en ny måde at italesætte miljøpolitikken herhjemme på. Denne diskurs har de fleste af partierne taget til sig, hvor ønsket om flere arbejdspladser og stigende vækst er blevet en af de primære drivers for at føre en "progressiv" miljøpolitik. Ved at bruge ord som "gang i økonomien", bliver miljøspørgsmålet til en del af løsningen på de økonomiske problemer Danmark står i stedet for en modsætning. Dertil skal det indskydes, at empirien synliggør beliefs hos både V, KF og S om, at økonomien kan være en del af løsningen på miljøspørgsmålene. Det er således ikke et politisk ideal at opnå et bedre miljø, men derimod en mulighed til at opnå en balance i økonomien. At miljøpolitikken bliver et middel til at balancere andre politikker er gennemgående i empirien. Her ser vi flere eksempler på, at partierne italesætter miljøpolitikken som en konkurrencepolitik, hvor Danmark kan indtage en førerposition, hvis de skaber gunstige vilkår for den "grønne branche" (Bilag 3).

Arkitekten bag KF's første store og gennemarbejdede miljøprogram "*Pas godt på Danmark*" (Ahlmann-Ohlsen, 1884), gjorde partiet opmærksom på den grønne antagonisme, hvor den økonomiske vækst blev kombineret med en aktiv og bevidst miljøindsats, samt en understregning af personligt ansvar. Dette følger de konservatives "grønne" tråd, og vi finder i partiprogrammet, at ønsket om grøn vækst netop er en del af deres core belief. Connie Hedegaard berørte også dette i sin tid som Miljøminister (Bilag 5). Ved at gøre klimadiskursen til en forudsætning for igen at skabe økonomisk vækst forsøgte Connie Hedegaard at re-introducere klimadiskursen og dermed nå sit mål om en aftale i København tilbage i 2009. "*... klima- og energiuudfordringen er en del af løsningen på finanskrisen - den er ikke en del af problemet. Når der er knappe penge, så er det godt at spare ressourcer. At håndtere klimaudfordringen i tide er ikke at give køb på vækst. Nej, det er tværtimod en forudsætning for, at væksten vil kunne lade sig gøre.*" (Gregersen, 2017). At udviklingen går hånd i hånd med natur og klima har gennem de sidste mange år været på KF's agenda. Deres core belief om, at vi skal give naturen videre til de kommende generationer i lige så god stand, som vi overtog den, hænger sammen med ideerne om, at erhverv, nye forbrugsvaner og naturens beskyttelse går hånd i hånd. "*Det kan det også sagtens. Vi vil en bæredygtig omstilling og ved, at Danmark kan tjene penge på grønne løsninger.*" (Jyllandsposten, 2017)

Faktisk ser vi, at netop ønsket omkring vækst og grøn omstilling er et af de emner som alle fire partier er enige om, og som de alle markedsfører sig på. Socialdemokratiets nuværende energifører Jens Joel udtalte i forbindelse med lanceringen af den borgerlige regerings forsyningsstrategi "For det første er det gammeldags at opfatte vækst og grøn omstilling som to modsatrettede hensyn. De går hånd i hånd, og den grønne omstilling er en måde at skabe arbejdspladser i Danmark. Vel at mærke arbejdspladser, som ikke kun ligger i hovedstaden og Aarhus. De arbejdspladser er ikke bare spredt på geografi, men også på uddannelse. Der er brug for ingeniører, 3F'ere og metalarbejdere, både faglærte og ufaglærte" (Joel, 2018). Udtalelsen synliggør et samspil med S' belief og ønsket om grøn vækst, netop fordi der trækkes paralleller til fagbevægelsen, som historisk har haft stærke bånd til S. "En af de påstande, jeg oplever allermest i den internationale miljø- og klimadebat og som har præget debatten i en årrække, er ideen om, at hvis vi passer på miljøet, går det ud over væksten. Det er jeg fuldstændig uenig i. Og jeg mener, at Danmark er et klasseeksempel på det modsatte. Grundlæggende handler det om, om vi tør lade være med at passe på miljøet? Ikke bare fordi det er dejligt at gå en tur i skoven om søndagen, men fordi det handler om basale nødvendigheder som rent vand, jord uden forurening, som kan producere rene fødevarer etc." (Jørgensen, 2015).

SF har meget tidligt været optaget af at inddrage miljøkampen i den socialistiske diskurs, hvilket i de senere år har smittet stærkt af på Socialdemokratiet (Bilag 1). "Når kineserne og andre lande med høj vækst mangler rent drikkevand, så er det SF's vision at Danmark skal være førende med de teknologi, der løser deres problemer. Når landbruget rundt omkring i verden løber tør for fosfor, og dermed gødning, skal Danmark have løsningen klar, hvor vi udvinder fosforen i vores

spildevand og fra gylle. Grøn omstilling skaber altså både nye arbejdspladser, og skåner miljøet." (Socialistisk Folkeparti, 2012a). Til fælles for dem begge er begrebet kollektivism, som netop fremstår som argumentet for, hvorfor vækst og miljø skal samtænkes. "Vækst er derfor en grundpræmis for de løsninger, vi skal finde. Opgaven bliver at gøre væksten grøn" (Jørgensen, 2014). Det handler om, at skabe systemoverskridende reformer, der formentlig kan opnå betydelig støtte, og kunne omfatte: Permanent fuld beskæftigelse, der forbedrer lønmodtagernes styrkeforhold, et udbygget velfærdssamfund, der bygger på borgernes kollektive præferencer for velfærd og ikke på skattestop, en bæredygtig udvikling, hvor miljø og sundhed prioriteres højere end kommercielle interesser, demokrati på arbejdspladsen, hvor de ansatte opnår magt, global solidaritet, hvor social økonomisk udvikling erstatter krig og multinationale selskabers profitoptimering (Bilag 2). Empirien viser, at det er den socialisme, de to partier taler ind i, når de udformer deres miljøpolitiske diskurs i forhold til vækst og arbejdspladser.

At Socialdemokratiet og SF har været samstillere på en række fælles beslutnings- og lovforslag gennem de sidste mange år, har medført, at miljøkampen ikke udelukkende er en kamp mod vækst (Bilag 1). Her postuleres det, at de to partier har haft en klar påvirkning på hinanden. Selv SF, som repræsenterer spoliaets mest socialistiske og antikapitalistiske parti, har inddraget den grønne antagonisme, som de selv formulerer " *Et afgørende element er grøn vækst, hvor vi kobler grøn satsning, omstillingen til vedvarende energi og mindre ressourceforbrug, samtidig med vi skaber flere job. Her har Danmark en særlig god position.* " (SF, n.a.). Ligeledes ser vi i S, at der er kommet en større forståelse af, at der er begrænsninger for "væksten" (Bilag 2).

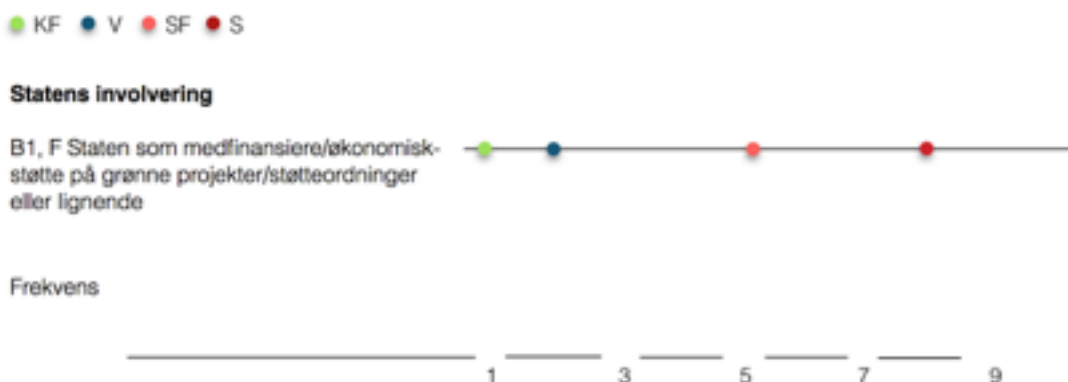

Illustration af hvordan de fire partier vægter statens involvering, se mere Bilag 3

Danmark har allerede opbygget betydelige styrkepositioner på det grønne område - i høj grad via støtteordninger. Her har de to venstreorienterede partier ligeledes fælles politisk grund. Som ovenstående illustration viste, er de to partier særligt aktive, når det gælder statsfinansierede støtteordninger til forskning og vidensudvikling. Her har de fremlagt forslag om klimapuljer, støtteordninger til grønne udviklingsprojekter osv. (Bilag 1). I litteraturen lægges vægt på, at nytænkning og innovation skal være drivkraften for mange af miljøproblemerne, hvor S og SF synes at have denne forståelse med i deres miljøpolitiske diskurs.

Indledningen problematiserede, at det manglende fokus på, hvordan vi løser miljøproblematikkerne, frem for fokus på ensidige reduktions- eller bevaringsmål. Jeg anfægter, at det er her de fire partiers miljøpolitiske diskurs ikke fremmer miljøet. Belægget herfor er, at miljøproblemerne usikkerhed og kompleksitet skaber en del usikkerhed, hvor mange forskellige

Økosystemer reagerer forskelligt. Denne usikkerhed afhjælpes ikke af diskussioner omkring et reduktionsmål på 38 eller 40 pct., men nødvendiggør aktiv og langsigtet handling. Behovet for viden og konstant forskning udgjorde fjerde udfordring i det traditionelle paradigme (se s. 10). Derfor oplever vi også, at mange politikere er tilbageholdende, i forsøget på at udforme konkrete og langsigtede miljøpolitikker. Nødvendigheden af denne viden har historisk gjort, at politikere ikke har turde forholde sig til nutidige problemstillinger med det samme. Når de forskellige partier beskæftiger sig med politik omkring skat og velfærd, så er det muligt at korrigere løbende og "rette op på" de fejl, som måtte opstå. Det er ikke sikkert, at man har samme mulighed ved miljøproblemerne, da disse kan være af irreversibel karakter. Dette har vi herhjemme set med spørgsmål omkring biodiversitet (Agger, 2013). Jeg antager, at netop denne usikkerhed og kompleksitet gør, at man som politiker ønsker at adressere miljøpolitikken på en sådan måde, som man før har gjort, netop ved at tale ind i grøn politik, som man taler ind i skatte- og velfærdspolitik. Det er her, at diskursen omkring vækst og arbejdspladser udmærker sig. Fremfor at tale om økosystemers kompleksitet og irreversibilitet, så skaber man politik, som man kender, nemlig politik som kan kontrolleres og til dels forudsiges. Man kan skabe arbejdspladser inden for grøn teknologi, vi kan eksportere grøn viden osv. Således bliver bæredygtighed eller miljøpolitik til et konkurrenceparameter, som man tilpasser den allerede eksisterende politik. Faren er, at man ender med at afpolitisere vigtige miljøproblemer, hvor det i sidste ende bliver vanskeligt at føre en politisk samtale, der rækker ud over floskler, pæne målsætninger og manipuleret fakta.

Både KF og V er, grundet deres beliefs omkring markeds kræfter, optaget af at erhvervslivet som den primære driver og derfor skal erhvervslivet have så gunstige miljøpolitiske forhold som muligt. *"Kun gennem ambitiøse men realistiske målsætninger på europæisk plan kan vi fremme EU's konkurrenceevne og forsyningsikkerhed samt minimere risikoen for, at de enkelte lande indfører nationale særregler, som f.eks. Danmarks NO_x-afgift og en alt for høj PSO-afgift, der skaber uens konkurrencevilkår i EU, skader dansk erhvervsliv og koster danske arbejdspladser."* (KF, n.a.). Eller *"Dette skal vi også fastholde, for det skylder vi de kommende generationer. Derfor skal vi forsætte en ambitiøs grøn omstilling på en bæredygtig og effektiv måde, hvor hensynet til danske arbejdspladser og konkurrenceevne går hånd i hånd med hensynet til miljø og klima"* (Venstre, Det Konservative Folkeparti m.fl., 2016).

S og SF ønsker også vækst og arbejdspladser, men de mener samtidig, at der skal sættes nødvendige rammevilkår for produktionen, f.eks. med hensyn til, hvad der må udledes af stoffer i naturen. *"... det kan være gavnligt at bruge markedslogik, når vi skal løse verdens klimaproblemer. Alene af den årsag at det er langt billigere at forebygge klimaforandringerne, end det er at tackle dem, når de først indfinder sig"* (Jørgensen, 2014). **Men kan vi stole på at fremtidens erhvervs politik vil være grøn?**

Gevinster ved miljøindsatsen beregnes ofte ud fra de undgåede eller reducerede velfærdstab, som følge af en mindsket miljøpåvirkning. Der kan være flere kilder til velfærdstab forbundet med forurening eller tab af miljøgoder. Eksempelvis, set ud fra en socialdemokratisk diskurs, kan den meget omtalte luftforurening øge forekomsten af sygdomme og få folk til at ændre adfærd for netop at undgå at blive udsat for påvirkningen. Ligeledes har fældning af eksempelvis gammel løvskov en række negative effekter på dyrelivet i og omkring skoven og på skovens rekreative værdi. Ved at reducere forureningen eller ved at bevare en naturtype undgås sådanne velfærdstab. Når politikere vurderer, om der er behov for regulering af miljøpåvirkningen, fremstår det derfor vigtigt, at samtlige gevinster ved indsatsen inddrages. Hos de fire partier gør dette sig også gældende for gevinster for fremtidige generationer i form af et undgået tab af f.eks. produktionsmuligheder (Bilag 2). Dette er en vanskelig øvelse for, som jeg berørte i indledningen, mangler vi fortsat viden på en række emner inden for miljø. Dette omfatter både viden omkring konkrete økosystemer, befolkningens adfærd osv. Når man skal tage en række beslutninger på baggrund af delvis eller fragmenteret viden, så vil det være naturligt at læne sig op af sine belief-

systemer og således forstærkes det traditionelle paradigme. Det er derfor svært at prissætte dette velfærdsstab.

4.3.2.2

// Økonomiske incitament

Et af de områder, som for alvor opdeler de fire partiers miljøpolitiske diskurs, er de målbare redskaber til at skabe den ønskede grønne adfærd. Jeg fremlægger to forskellige muligheder til at påvirke adfærden hos borgere og virksomheder; incitament og straffe (Heywood, 2013). Incitament handler om at give en tilskyndelse eller en gevinst ved den mest miljørigtige adfærd, mens straffe handler om at udstede økonomisk bod ved "forkert" adfærd i forhold til miljøet.

Formålet med grønne afgifter er grundlæggende at påvirke virksomhederne og forbrugernes beslutninger, så de tager mere hensyn til miljøet (OECD, 2008). Ideelt set svarer de grønne afgifter til de miljøomkostninger, der er forbundet med at fremstille og forbruge varer. Miljøafgifterne kan således opdeles i tre forskellige kategorier¹⁸. Den første er afgifter på miljøskadelige produkter, som indgår i forbrug eller produktion. Det andet er afgifter på udledning af forurenende stoffer, mens det sidste er afgifter på knappe naturressourcer (ibid.).

De grønne afgifter har været meget udskældt i Danmark, og op gennem 1980'erne og 1990'erne beskyldte de borgerlige partier, Socialdemokraterne for, at deres ønske om grønne afgifter var løbet løbsk (Gregersen, 2018). Med det mente de, at det primært var folk med lave omkostninger der blev ramt af f.eks. transportafgifterne. Også landbrugets organisationer har forsøgt at presse på for at undgå afgifter på f.eks. sprøjtegifte og udledning af fosfor på markerne. Den nuværende regerings (V-KF) politik agerer inden for, hvad vi kunne kalde "normal-politik". Nogle partier vælger at lægge afgifter på uønskelig adfærd for at kunne betale for investeringer i det grønne og sociale område (S-SF), mens andre partier mener, at afgifter begrænser borgere og virksomheder. Der er tale om normale politiske uenigheder om, hvilke politiske instrumenter der er ønskelige og effektive.

Venstre har som hovedprioritet at sænke både skatter og afgifter, som kan hæmme virksomhedernes konkurrenceevne (Bilag 2). Konservative har fortsat stort fokus på lavere skat på arbejde, men er samtidig fortalere for, at bl.a. stigningen i NOx afgifterne rulles tilbage (KF, n.a.). Empirien viste, at S ser en afgift på forurening, som værende et stærkt miljøpolitisk redskab (Bilag 1). Argumentet herfor finder vi i deres belief-system. Her antydes det, under idealistiske forhold, at være muligt at anvende markedskræfterne til at opnå det ønskede forureningsomfang ved at sætte en pris på miljøet i form af afgift. Denne afgift kunne være på enten forureningsudslippet eller ved administrativt at sætte mængdebegrænsning på det tilladelige forureningsudslip i form af forureningsstilladelser (ibid.). Specialet mener, at der imidlertid er en række forhold, som taler for, at det i mange realistiske tilfælde er langt mere effektivt indirekte, ved brug af afgift, at tvinge virksomhederne til at begrænse forureningen end ved at bruge administrative forskrifter i form af forureningsstilladelser.

Det centrale i ovenstående er, at en afgift fokuserer på årsagerne til forureningen og angiver, hvorledes denne forurening vurderes i en samfundsmæssig sammenhæng. Dette samtidig med at denne vurdering, i form af afgift, anvendes til økonomisk at presse forurenere til at ændre adfærd i overensstemmelse med de mål, som miljøpolitikken fastlægger. En pris på miljøet giver således anledning til at økonomisere med både forurenernes egne samt samfundets øvrige ressourcer. En afgift giver incitament til at foretage reduktion af forureningen billigst muligt, og fremstår derfor som et centralt element i den miljøpolitiske ideologi.

¹⁸ De grønne afgifter kan opdeles i tre forskellige kategorier

1. Energiafgifter. Det kan f.eks. være afgifter forbundet med brug af strøm. 2. Transportudgifter. I Danmark er det bl.a. vægtafgiften på en ny bil eller afgifter på brug af benzin. 3. Miljøafgifter.

Argumentet herfor er, at de regulerende myndigheder, ved anvendelse af afgifter, ikke behøver at have detailkendskab til hver enkelt virksomhed for at sikre den billigste løsningsmetode, men derimod kan lade forurenerne tilpasse sig ved den pris, der er sat på forureningen. Dette taler ind i både S og SF's belief-systemer om at kontrollere markedet, og kan øjensynligt forklare, hvorfor vi møder flere policy forslag, der omhandler grønne afgifter. Dette forhold kan imidlertid tolkes, som om en virksomhed kan købe sig retten til at forurene, hvilket går imod S og SF's belief-systemer. Men deres pointen er, at virksomheden betaler for den forurening, der sker, og samtidig (eller derfor) reduceres forureningen til det omfang, der er ønskeligt ud fra en samfundsmæssig vurdering, fastlagt i form af en forureningsafgift. I forlængelse af dette kan nævnes, at netop anvendelsen af en afgift er i overensstemmelse med princippet om, at forurenerne skal betale, hvilket alle fire partier ideelt set ønsker (Bilag 2). Normalt tænkes på, at der skal betales for, hvad rensning koster, men princippet kan ved afgiftsmetoden udstrækkes til at blive mere dækkende, nemlig at der skal betales for den forurening, der faktisk sker, inklusive det der ikke bliver rensset.

Vi ser, at V og KF indtager et lidt andet synspunkt, hvor de efterspørger færre afgifter og i højere grad ønsker at regulere miljøpolitikken ved normer. Her er det værd at bemærke, at benyttes normer i form af en tilladelse til at udlede en given mængde af eksempelvis affaldsprodukter, betyder dette kort og godt, at virksomheden kan forurene op til det tilladte uden at betale en krone for den ulempe, forureningen medfører. Det er derfor umiddelbart forståeligt, hvorfor industrien, landbruget og tilhængere af disse ønsker normer som reguleringsværktøj.

Samlet for de fire partier er det politiske ønske om, at eksistensen af regulering vil give forurenerne anledning til at overveje, hvorvidt der ved en indsats kan findes eksempelvis en teknik til reduktion af affaldsprodukter og/eller destruktion af affaldsprodukterne uden forurening til følge. S og SF's core beliefs argumenterer imidlertid for, at selv om det ikke vil være økonomisk fornuftigt for den enkelte virksomhed at forsøge at fremstille nye metoder til begrænsning af forureningen, vil eksistensen af afgiften fremkalde efterspørgsel efter nye metoder. Efterspørgerne vil være alle de forurenere, der pålægges afgiften, og som derfor er villige til at købe viden for at reducere afgiftsbetalingen (Andersen, 1984). Dette indebærer, at et afgiftssystem kan fremprovokere nye industrier, der fremstiller viden og anlæg til forureningsbekæmpelse og reduktion af forureningen ved anvendelse af nye produktionsmetoder, eksempelvis pantsystemer, som kan recirkulere flere ressourcer.

Ovenstående refleksioner giver følgende postulat, at S og SF mener, at afgifter virker som et økonomisk incitament til at foretage den ønskede rensning på en effektiv måde og et incitament til hele tiden at være opmærksom på nye tekniske muligheder til begrænsning af forureningen. Vigtigst for S og SF's miljøpolitiske diskurs i den praktiske optik er, at bekæmpelse af forurening ikke må blive en sovepude for virksomhederne, for der er intet at tjene ved at reducere under det tilladte forureningsniveau.

En anden ting som Venstre introducerer i denne miljøpolitiske optik, er forholdene for industrivirksomhederne. Ved at lægge vægt på industriens mulighed for at være konkurrencedygtige, gennem en mindre omfattende miljøregulering af deres praksis, introduceres en klassisk liberal diskurs om at det private erhvervsliv skal sikres så gode muligheder som muligt. *"Derfor er vi gået i gang med at kigge på, om vi kan slanke listen over virksomheder, som skal miljøgodkendes, det vil gøre livet mere enkelt for mange virksomheder, uden at det går ud over miljøet."* (Schmidt, 2002). Praktikken af V's miljøpolitiske diskurs synes at være et tæt forhold til det danske erhvervsliv. *"Målet for os er, at der ikke kommer nye skatter og afgifter, som belaster dansk erhvervsliv"*. (Lilholt, 2012).

4.3.2.3

// Opsamling

Grøn vækst synes herhjemme måske at kunne blive den overordnede formel, der kan kæde klasse- og miljømodsatningerne sammen. Men dette speciale stiller sig kritisk, fordi miljøpolitikken derved bliver fanget i logikken af det traditionelle paradigme, som indledningen og den teoretiske udredning af normativiteten i miljøideologi netop fremsatte som værende miljøpolitisk ugunstigt.

05

// Konklusion

Vægtning af miljøpolitik i forhold til andre politikker

Efter en international målestok er de fire partier relativt grønne, og selv om de fleste danskere sætter kryds i klima- og miljøfeltet, når de bliver spurgt, hvilke politiske dagsordener der optager dem, så er det ikke et politisk område, der indtil nu har afgjort valg. Til gengæld bliver miljøpolitikken ivrigt brugt til at sende signaler. I dag har alle fire partier velskrevne miljøpolitiske visioner, som både er skrevet ind i partiprogrammer og policypapirer, men vægtningen af miljøpolitikken i forhold til andre politikker har specialet identificeret som værende udfordrende.

Forskellige grader af hierarkisk og markedsbaseret governance i miljøpolitikken

Specialet konkluderer, at der, trods en på overfladen enighed blandt de fire partier om at have en miljøpolitik, er forskelle i den måde de ønsker, en sådan miljøpolitik skal være. Her synliggjorde jeg først fire forskellige miljødiskurser. På den ene side var der et skel mellem troen på staten og troen på individet, og på den anden side mellem forskellige regulative og økonomiske værktøjer. Her så vi, at Socialdemokratiet havde fokus på afgifter, kvoter og standarder som redskaber i miljøpolitikken. For Socialistisk Folkepartis miljøpolitiske diskurs, var virkemidler som parlamentarisk kontrol og påbud/forbud afgørende. Venstre indtog et anderledes fokus, hvor de anså virksomhederne som driver i den grønne omstilling, og de ønskede derfor økonomiske incitamenter til at fremme virksomhedernes miljøpolitiske diskurser. Slutteligt anså Konservative Folkeparti, at en fornuftig og ansvarlig miljøpolitik var nødvendig og gik i forlængelse af vores identitet i Danmark.

En varierende grad af hierarkisk og markedsbaseret governance

Dette kan summeres i en overordnet konklusion, at alle fire partier i varierende grad, tror på en hierarkisk og markedsbaseret governance af miljøpolitikken. S og SF ønsker en mere hierarkisk, top-down kontrol og regulering, hvor staten er den overordnede aktør. Mens V og KF vægter en markeds governance og brugen af en bred spektrum af markedsværktøjer, som udbud-efterspørgsel, afgifter, subsidier, der skal fungere som incitamenter for handling. Måden hvorpå ideologier spiller ind på miljøpolitikken syntes derfor at være determineret af ideologiernes syn på governance hertil graden af hierarkisk og markeds-governance.

En teknocentrisk forpligtelse overfor økonomisk vækst

Nærværende speciale identificerer en række områder, hvor beliefsystems og netop denne grad af governance påvirker den førte miljøpolitik hos de fire partier. Analysen udledte, at de etablerede partier, blå som røde, ofte er underlagt et teknocentrisk forpligtelse over for økonomisk vækst, og er forankret i produktions interesse. Her er S og tildeles SF forbundet med fagforeninger, og V samt KF er tætte på bestemte virksomheds grupperinger. Selvom der er stor forskellighed mellem virksomheder og fagforeninger, så

har de det tilfælles, at de støtter en ekspansatorisk økonomi, hvilket kan være vanskeligt at forbinde med en miljøpolitisk ecocentrisme. Specialets større empiriske samling af beslutnings- og lovforslag synliggjorde en række tendenser, hvorudfra jeg kan konkludere, at de fire partier fortsat bevæger sig inden for det traditionelle paradigme.

Ideologi har en afgørende effekt på den førte miljøpolitik

Specialet konkluderer, at partiernes ideologiske forhold har en afgørende effekt på den førte miljøpolitik. Her ser vi, at særligt forholdet mellem mennesket og natur er afgørende. Afsnit 5.3 blotlagde flere policy regimer i forhold til miljøpolitikken, og disse kan både fremstå som driver eller tilbageholdende for miljøhensyn. I indledningen af specialet opsatte jeg en række karakteristika for det traditionelle paradigme for miljøpolitikken. Den sidste karakteristika var den magt som producenter og virksomheder besad. Både i transport og landbrugssektoren har miljøpolitikken en direkte impakt på virksomheder, og analysen postulerer, at dette netop er grunden for de divergerende opfattelser af miljøpolitikken i disse sektorer. Vi ser ligeledes, at der er en uoverensstemmelse i, hvilke parametre man vil måle på. Der vil jo være forskel på, om man måler effekten på eksempelvis CO²-udledning eller på antallet af planter- og dyrearter, dette samtidig med at måling på resultater også er vanskelig, fordi der ofte vil være en betydelige tidsforskydning fra et miljøinitiativ indføres, til det kan måles på resultatsiden. Konklusionen er, at miljøpolitikken fortsat udvikles ud fra special-interesse tilgangen, hvor hvert ministerium og politiker kan agere som en form for sponsor for en given producent.

Når der i specialet florerer en form for skepsis over forskellige miljøpolitiske tiltag, så er det ikke resultaterne eller ambitionerne, jeg nødvendigvis er uenige i. Det er selve måden, hvorpå man opnår disse. En opgørelse over, hvilket parti der har den grønneste profil, vil i høj grad afhænge af, hvordan man definerer ordet "grøn". For det første skal man beslutte, om man vil måle på indsats eller resultater. Hvis man for eksempel ser på indsatsiden, skal man derefter beslutte, om man ser på antallet af initiativer, eller hvor mange penge man har sat af til området. Således vil ingen af de fire partier kunne løbe med titlen som "de mest grønne".

Grønne arbejdspladser og førertrøjer kan være en overordnet formel

De fire partier bruger ivrigt miljøpolitikken til at positionerer sig, og dette gik afsnit 5.3.1 i dybden med. Her italesættes grønne arbejdspladser, førertrøjer osv. Når man skal se den store forskel på de fire partier, så står det endegyldigt klart: I hvilken grad skal der være statslig styring (love) i forhold til markedsstyring (udbud/efterspørgsel). Graden af dette er determineret af ens beliefsystems. Lige meget hvor reflekteret og visionær man er, så er man låst i disse opfattelser, og nogle af dem er uforenelige med en stram og progressiv miljøpolitik. Ingen af de fire partier opsøger en systemisk forandring med en sådan styrke som specialets teoretiske afsnit 2.1 opstiller. Dog fremhæver specialet, at grøn vækst synes at kunne blive den overordnede formel, der kan kæde klasse, - producent- og miljømodsatningerne sammen.

Ledelsesmæssige udfordringer ved det traditionelle paradigme

Vi ser en progression, hvor flere partier opprioriterer miljøhensyn, men hastigheden og omfanget er stadig begrænset. Miljøpolitikken finder sted inden for rammerne af en række bredere række samfundsændringer, hvor specialet har synliggjort flere ledelsesmæssige udfordringer, som det traditionelle paradigme har fastholdt. Disse omfatter behovet for at styre en proces med dyb samfundsmæssig transformation; at styre med en iboende usikkerhed og ambivalens; nødvendigheden for langsigtet styring; en styring på flere niveauer og på tværs af flere sektorer m.m.

Kontekst-specifikke uddybninger

På et grundlæggende niveau opstår mange udfordringer, fordi udviklingen af miljøpolitikken ikke er en plan eller et blueprint for forandring, men en proces, hvor det, der anses for passende og brugbart, altid afhænger af social, politisk, økologisk og økonomisk sammenhæng, inden for hvilke politiske reaktioner er indrammet. Derfor skal miljøpolitiske mål, visioner og strategier altid være ledsaget af kontekstspecifikke uddybninger. Der er ingen ideel form for styring af miljøpolitikken. Governancestrukturer og -processer skal være kontekstspecifikke og åbne. De skal omfatte usikkerhed, men fastlægge mellemliggende, realiserbare mål for politiske tiltag og levering.

Der er brug for en blanding af governance former

Det speciale har vist, at der er en klar sammenhæng mellem de fire partiers belief-systems og den første miljøpolitik. Der er brug for en blanding af governanceformer, hvor man mixer netværksstyring, markedsstyring og hierarkisk styring indenfor miljøpolitikken. Her kan netværksstyring give nye ideer, indsigter og muligheder, samt lægge grundlaget for samtykke og langsigtet støtte. Markedsstyring kan stimulere iværksætterier og selvregulerende ansvar og hierarkisk styring kan kickstarte handling, samtidig med at der sikres gennemsigtighed, ansvarlighed og legitimitet. Synligt er det, at hvis de fire partier fortsætter med at vedtage snævre fortolkninger af, hvad der kun giver mening ud fra deres belief-systems, forbliver miljøpolitikken fanget af bestemte styringsinteresser.

lovin' it
CITY

Scandic

PALACE

Scandic

HOTEL

Brondum

NY VINDGARDE

05

// Litteraturliste

- Abildgaard, M. (2017). Det mener partierne om miljøet.
<https://jyllands-posten.dk/debat/breve/ECE10009065/det-mener-partierne-om-miljoet/>
- Agger, P. (2013). Biodiversiteten lider i Danmark.
<https://www.information.dk/indland/2013/07/biodiversiteten-lider-danmark?page=2>
- Ahlmann-Ohlsen, N. Pas godt på Danmark (1984).
- Andersen, M. S., & Liefferink, D. (1997). European Environmental Policy. *The Pioneers*. Manchester University Press.
- Andersen, P. (1984). Miljøpolitik og markedskræfterne. *Politica*, 16(2), 131.
- Arentsen, M. J., & Kunneke, R. W. (1996). Economic Organization and Liberalization of the Electricity Industry. *Energy Policy*, 24(6), 12.
- Asmussen, K., & Fogh, C. L. (2014). *Luftkvalitetsplan for kvælstofdioxid (NO₂) i København. Miljø og fødevareministeriet*.
www2.mst.dk/Udgiv/publikationer/2015/03/978-87-93283-93-0.pdf
- Baker, S. (2006). Sustainable Development. *Routledge*.
- Barry, J. (1994). The limits of the shallow and the deep: Green politics, philosophy, and praxis. *Routledge*, (Env. Polit.).
- Barry, J. (1996). Green political theory: nature, virtue and progress.
<http://theses.gla.ac.uk/1523/>
- Barry, J. (1999). Rethinking Green Politics- Nature, Virtue and Progress. *London Sage*.
- Baumgartner, F. R., & Jones, B. D. (1993). Agendas and Instability in American Politics. *The University of Chicago Press*.
- Bisschop-Larsen, E. M. (2018). Vi ønsker et grønt og tydeligt EU. In *Hvis EU er svaret, hvad er så spørgsmålet* (pp. 20–24). Nyt Europa.
- Bonnesen, E. (2018). Landbrug og godt miljø er ikke hinanden modsætninger.
<https://www.altinget.dk/foedevarer/artikel/bonnesen-landbrug-og-godt-miljoer-ikke-hinandens-modsætninger>
- Cairney, P. (2016). Paul A. Sabatier, “An Advocacy Coalition Framework of Policy Change and the Role of Policy-Oriented Learning Therein.” *The Oxford Handbook of Classics in Public Policy and Administration*, 484–497.
<https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199646135.013.24>
- Callicott, B. (1985). Intrinsic value, quantum theory, and environmental ethics. In *Environmental Ethics* (pp. 257–275). Philosophy Documentation Center.
<https://doi.org/10.5840/enviroethics19857334>
- Carter Neil. (2007). *The Politics of the Environment: Ideas, Activism, Policy, 2nd Edition*.
<http://137.224.11.174/wp-content/uploads/2014/12/ENR20306Milieueconomie-boek-2-Politics-Of-Environment.pdf>
- Christiansen, P. M., Andersen, Goul, J., Gregersen, R. V., & Frandsen, A. (2015). *PolitikNU - holdninger, magt og politiske systemer*. Systime (2nd ed.). Systime.
<https://politiknu.systime.dk/index.php?id=683>
- Dalton, R. (2006). *Citizen Politics: Public Opinion and Political Parties in Advanced Industrial Democracies* (2nd ed.). Washington, DC: CJ Press.
- Danermark, B., Ekström, M., Jakobsen, L., & Karlsson, J. C. (2002). Explaining Society - Critical realism in the social sciences.

- Dansk Elbil Alliance. (2018). Statistik.
- Devall, B., & Sessions, G. (1985). *Deep Ecology*. Gibbs Smith Publishers, Salt Lake City, UT.
<https://nature.berkeley.edu/departments/espm/env-hist/articles/19.pdf>
- Dobson, A. (1998). *Justice and the Environment Conceptions of Environmental Sustainability and Theories of Distributive Justice* (4th ed.). Oxford University Press.
- Dobson, A. (2000). *Green Political Thought*. London: Routledge.
- DR. (2018). Kvotekongerne.
<https://www.dr.dk/nyheder/tema/kvotekongerne>
- Dresner, S. (2002). *The Principles of Sustainability*. Earthscan.
- Dryzek, J. (2005). *The Politics of the Earth: Environmental Discourses*. Oxford University Press.
- Earth Day. (1970). What is Earth Day, and what is it meant to accomplish?
<https://www.earthday.org/earthday/>
- Earth Overshoot Day. (2018). Earth Overshoot Day.
<https://www.overshootday.org/>
- Eckersley, R. (1992). *Environmentalism and Political Theory Toward an Ecocentric Approach*. London: UCL.
- EEA. (2016). *Sustainability transitions: Now for the long term*.
<https://doi.org/10.2800/096291>
- Energi- og olieforum. (2017). Energistatistik 2017, 76.
http://www.drivkraftdanmark.dk/~media/Energistatistik-2017/102991_EOF_Energistatistik_2016-17_170x240_Indhold-v2_FINAL/102991_EOF_Energistatistik_2016-17_170x240_Indhold-v2_FINAL.ashx
- European Environment Agency. (2018). *Perspectives on transitions to sustainability*.
<https://doi.org/10.2800/10240>
- Gauthier, D. (1986). *Morals by Agreement*. Oxford University Press.
- Giddens, A. (1994). *Beyond left and right – the future of radical politics*. Stanford University press.
- Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (1967). *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research. Observations* (Vol. 1).
<https://doi.org/10.2307/2575405>
- Golding, M. P. (1972). Obligations to Future Generations. *The Monist*, (56), 85–99.
- Gregersen, R. V. (2017). Miljøpolitik. Miljø- og klimapolitik i samfundsfag. *Systeme*.
- Grieger, A. (2012) Only One Earth: Stockholm and the Beginning of Modern Environmental Diplomacy. *Environment & Society Portal*, Arcadia, no. 10. Rachel Carson Center for Environment and Society. <https://doi.org/10.5282/rcc/3867> (link is external).
- Grüne, D. (1983). Grüne Themen von A bis Z.
<https://www.gruene.de/themen/bundestagswahl-2017-gruene-argumente-von-a-bis-z.html>
- Hall, P. A. (1993). Policy Paradigms, Social Learning, and the State: The Case of Economic Policymaking in Britain. *Comparative Politics*, 25(3), 275.
<https://doi.org/10.2307/422246>
- Harboe, T. (2018). *Metode og projektskrivning* (3rd ed.). Samfundslitteratur.
- Heywood, A. (2013). *Politics*. Palgrave Macmillan.
- Holst, E. Q. (2018). # Hvad-vil-S: Strengere miljøkrav skal gå hånd i hånd med investeringer i ny teknologi.
- Hubert, B.-H., & Nielsen, P. (2012). Kritisk realisme. In S. Juul & K. B. Pedersen (Eds.), *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori - en indføring* (2nd ed., pp. 277–315). Hans Reitzels forlag.
- Hønge, K. (n.d.). Grøn transport.

- Jamison, A., Eyerman, R., Cramer, J., & Læssøe, J. The Making of the New Environmental Consciousness: A Comparative Study of the Environmental Movements in Sweden, Denmark, and the Netherlands (1990).
- Jerking, A. (2009). Barfoed og S-SF i ideologisk strid om bilafgifter. <https://www.altinget.dk/transport/artikel/barfoed-og-s-sf-i-ideologisk-strid-om-bil-afgifter>
- Jessen, C. K., Pedersen, L. N., & Lund, M. (2016). Topforskere advarer om forkerte tal bag lovpakke. <https://www.b.dk/politiko/topforskere-advarer-om-forkerte-tal-bag-lovpakke>
- Joel, J. (2018). Ingen klimavej udenom transportsektoren. <https://piopio.dk/ingen-klimavej-udenom-transporten/>
- John L. Campbell. (2002). Ideas, politics, and public policy. *Annual Review of Sociology*, 28, 21–38. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.28.110601.141111>
- Jørgensen, D. (2015a). *Grønt håb* (2nd ed.). Lindhardt & Ringhof.
- Jørgensen, D. (2015b). Uenigheden: Miljø og vækst går hånd i hånd.
- Konservative Folkeparti. (n.d.-a). Det mener vi om miljø og natur.
- Konservative Folkeparti. (n.d.-b). Et grønnere Danmark.
- Konservative Folkeparti (2012). Giv ansvaret tilbage til borgerne.
- Klimarådet. (2014). Aftale om Danmarks Klimalov , Klimaråd og nationale klimamålsætninger, 1–2.
- Klindt, M. S. (2017). Jarlov om ny registreringsafgift: Ikke en supergrøn aftale. <https://www.dr.dk/nyheder/politik/jarlov-om-ny-registreringsafgift-ikke-en-supergroen-aftale>
- KMD. (2017). Kommunalvalg d. 21. november 2017. <https://www.kmdvalg.dk/kv/2017/k84982101.htm>
- Kofoed, J., Joel, J.: (2018) Løkke og Lilleholt må ikke lade Danmark miste sin grønne førertrøje. <https://www.pressreader.com/denmark/berlingske-tidende/20180418/281749859946421>
- Kollerup, S. (2017). Bred aftale om målrettet regulering er til gavn for både miljø og landbrug. <https://www.altinget.dk/miljoe/artikel/s-bred-aftale-om-maalrettet-regulering-er-til-gavn-for-baade-miljoe-og-landbrug>
- Kooiman, J. (1993) Modern Governance: New Government-Society Interactions. *Sage*
- Kragesteen, H., & Øyen, M. (2015). Kritik: Pape har punkteret grøn profil. <https://www.altinget.dk/artikel/141480-kritik-pape-har-punkteret-groen-profil>
- Kriesi, H., Koopmans, R., Duyvendak, J., & Giugnu, M. (1995). *New Social Movements in Western Europe A Comparative Analysis*. UCL Press.
- Kunda, Z. (1990). The case for motivated reasoning. *Psychological Bulletin*, 108(3), 480–498. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.108.3.480>
- Kvale, S. (1997). *Interview : en introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. Hans Reitzels forlag.
- Lafferty, W., & Meadcroft, J. (2000). *Implementing Sustainable Development: Strategies and Initiatives in High Consumption Societies*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/0199242011.001.0001>
- Larsen, C. N. (2014). *SF havde håbet på grønnere landbrug*. <https://www.b.dk/politiko/sf-havde-haabet-paa-groennere-landbrug>
- Larsen, E. L. (2018). Facebook.

- Leach, W. D., & Sabatier, P. A. (2005). To Trust An Adversary: Integrating Rational and Psychological Models of Collaborative Policymaking. *American Science Review*, 99(04), 491–503.
- Lenton, T. ., Held, H., Kriegler, E., Hall, J. W., Lucht, W., Rahmstorf, S., & Schellnhuber, H. J. (2008). Tipping elements in the Earth's climate system. *National Academy of Sciences*.
- Lillholt, L. (2012). Venstre i opgør med 25 års miljøpolitik.
<https://www.bt.dk/politik/venstre-i-opgoer-med-25-aars-miljoepolitik>
- Lipset, M., & Rokkan, S. (1967). Party systems and voter alignments: cross-national perspectives. *Free Press*.
- Lowe, P., & Goyden, J. (1983). Environmental Groups in Politics. *Allen and Unwin*.
- Mannheim, K. (1936). Ideology and Utopia. An introduction to the sociology of knowledge. *Routhledge*.
<https://doi.org/10.2307/2017449>
- Matti, S., & Sandström, A. (2011). The rationale determining advocacy coalitions: Examining coordination networks and corresponding beliefs. *Policy Studies Journal*, 39(3), 385–410.
- Mcsweeney, C., New, M., Lizcano, G., & Lu, X. (2010). The UNDP Climate Change Country Profiles: Improving the Accessibility of Observed and Projected Climate Information for Studies of Climate Change in Developing Countries. *Bulletin of the American Meteorological Society*, 91, 157–166.
- Meadowcroft, J. (2010) Who is in charge here? Governance for Sustainable Development in a Complex World. *Journal of Environmental Policy and planning*. Vol. 9 issue 3-4
- Meadows, D. H., Meadows, D., Randers, J., & Behrens, W. W. (1972). The Limits to Growth. *The Club of Rome*, 211.
<https://doi.org/10.1111/j.1752-1688.1972.tb05230.x>
- Meyer, I. (2015). Flere danskere går op i miljøpolitik.
<https://www.b.dk/nationalt/flere-danskere-gaar-op-i-miljoepolitik>
- Mouritsen, P. (2016). Silkeborgmotorvejen: Sådan blev den til. *Herning Folkeblad*.
- Müller, W., & Strøm, K. (1999). Policy, office, or votes? : how political parties in Western Europe make hard decisions. *Cambridge University Press*.
- Nevers, J., Olsen, N., & Sylvest, C. (2013). Liberalisme : danske og internationale perspektiver. *University of Southern Denmark Studies in History and Social Sciences*, 470, 360.
- Nielsen, K., & Kvale, S. (1999). Mesterlære - læring som social praksis. *Tidsskrift for Arbejdsliv* , 4(4), 114–116.
<http://www.nyt-om-arbejdsliv.dk/images/pdf/1999/nr4/ta99-4-114.pdf>
- Nordeco. (2017). Biodiversity redistribution under climate change: impacts on ecosystems and human well-being. *Science*, 355(6332), eaai9214.
<https://doi.org/10.1126/science.aai9214>
- O'Brian, R., & Williams, M. (2016). *Global political economy: Evolution and dynamics*. Palgrave.
- OECD. (2008). *OECD Environmental Outlook to 2030*.
- Oxfarm. (2017). Uprooted by climate change: Responding to the growing risk of displacement. *Oxfam GB for Oxfam International*.
- Paehlke, R. (1989). *Environmentalism and the future of progressive politics*. Yale University Press.
- Rasmussen, A. F. (2008). Fakta: Læs statsministerens miljøtale.
<https://ing.dk/artikel/fakta-laes-statsministerens-miljotale-93417>
- Regeringen, & Folkeparti, D. (2017). Omlægning af bilafgifterne, (september), 1–8.

- Ritzau. (2016). Partier vil lade sikkerhed og forurening afgøre bilafgift.
<http://nyheder.tv2.dk/politik/2016-05-17-partier-vil-lade-sikkerhed-og-forurening-afgore-bilafgift>
- Ritzau. (2017). Overblik: Forstå den nye ballade med landbrugspakken. *Information*.
<https://www.information.dk/telegram/2017/11/overblik-forstaa-nye-ballade-landbrugspakken>.
- Sabatier, P. A. (1988). An Advocacy coalition framework of policy change and the role of policy-oriented learning therein. *Policy Sciences - Knowledge and Practice to Advance Human Dignity*, 21(2-3), 129-168.
- Sabatier, P. A., & Jenkins-Smith, H. C. (1993). *Policy Change and Learning: An Advocacy Coalition Approach*. Avalon Publishing.
- Sabatier, P. A., & Weible, C. M. (2007). *The Advocacy Coalition Framework: Innovations and Clarifications. Theories of the Policy Process, Chapter: The Advocacy Coalition Framework: Innovations and Clarifications*,. Westview Press.
- Sachs, J. D. (2015). *The Age of Sustainable Development*. Columbia University Press.
- Sand, T. (2014). Energiminister klar til lempelse af grøn afgift. *Berlingske*.
- Saurin, J. (1996). Globalisation, Poverty, and the Promises of Modernity. *Sage Journals*, 25(3), 657-680.
- Schmidt, H. C. (2002). Jordnært.
<https://miljoepolitik.systime.dk/index.php?id=641>
- Scott, A. (1990). *Ideology and the new social movements*. London: Unwin Hyman.
- Singer, P. (1976). *Animal Liberation*. Vintage
- Skatteministeriet, & Finansministeriet. (2015). Strukturelt provenu fra registreringsafgiften.
- Socialdemokratiet. (2017). Fælles om Danmark, 1-32.
<http://www.socialdemokratiet.dk/media/6554/socialdemokratiets-principprogram-faelles-om-danmark.pdf>
- Socialdemokratiet. (n.d.). Miljøpolitik.
<http://www.socialdemokratiet.dk/da/politik/miljoepolitik/>
- Socialdemokratiet. Alle Skal Med (2015).
<http://www.nrk.no/ytring/alle-skal-med-1.12591813>
- Socialdemokratiet. V E L FÆ R D FØRST (2017).
- Socialdemokratiet. (2018). Miljøpolitikken.
- Socialistisk Folkeparti. (n.d.). Grøn vækst og grønne jobs.
<http://sf.dk/det-vil-vi/et-danmark-i-vaekst/groen-vaekst-og-groenne-jobs>
- Socialistisk Folkeparti. (2012a). Grønne arbejdspladser; hvad er det? *Altinget*.
- Socialistisk Folkeparti. Principprogram for SF – Socialistisk Folkeparti Vedtaget (2012b).
- Tolbert, P. S. (2010). Robert Michaels and the Iron Law of Oligarchy.
<http://digitalcommons.ilr.cornell.edu/articles/397>
- Torp, T. (2018). SF: Ny plaststrategi gør ingen forskel uden dansk handling.
- UNEP. (2015). Addressing the Role of Natural Resources in Conflict and Peacebuilding: A Summary of Progress from UNEP's Environmental Cooperation for Peacebuilding Programme 2008-2015. *UNEDP*, 52.
- Venstre. (n.d.-a). Et stærkt og frit erhvervsliv.
<https://www.venstre.dk/politik/principprogram/staerkt-og-frit-erhvervsliv>
- Venstre. (n.d.-b). *Menneske fremfor systemet*.
- Venstre. (n.d.-c). Natur og miljø.
- Venstre. (2006). Fremtid i frihed og fællesskab, 48.
<http://www.venstre.dk/politik/principprogram>
- Venstre. (2018). Et stærkt og frit erhvervsliv.

- Venstre, Folkeparti, D. K., & Alliance, L. (2016). Marienborgaftalen 2016 – for et friere, rigere og mere trygt Danmark. *Altinget*.
<https://www.altinget.dk/artikel/her-er-de-nye-regeringsgrundlag>
- Vincent, A. (1993). The character of ecology. *Environmental Politics*, 2(2), 248–276.
- Weale, A. (1992). *The new politics of pollution*. Manchester University Press.
- World Bank, T. (n.d.). Sustainable development.
<http://www.worldbank.org/en/topic/sustainabledevelopment/overview#1>
- Østergaard, N. V., Bruun, J. H., & Høyrup, M. (2016). Eva Kjer Hansen trækker sig som minister.